Joseph Conrad

Hviletøse historier

Joseph Conrad

Hvileløse historier

eBibliotek 1800

2024

Forfatterens forord

Af de fem historier i denne samling, er den sidste, "Lagunen", den første, jeg skrev. Det er den første novelle, jeg nogensinde har skrevet, og den betegner i en vis forstand afslutningen på min første periode, den malajiske periode, med dens særlige emner og sproglige anlæg. Den er planlagt i den samme stemning, som gav "Almayers Dårskab" og "Almayers Gæst", den bliver fortalt i det samme åndedrag (eller hvad der var tilbage af det efter "Almayers Gæst"), den er set med de samme øjne, fortalt efter den samme metode – hvis der da dengang fandtes noget sådant som metode i mit bevidste forhold til dette nye eventyr: at skrive for at få det trykt. Hvilket jeg meget tvivler på. Man udfører sit arbejde først, og teoretiserer over det bagefter. Det er en overordentlig underholdende og selvoptaget beskæftigelse, der ikke er til nogen som helst nytte for nogen, og som lige så sikkert som det modsatte kan lede til de forkerte slutninger.

Enhver vil kunne se, at der mellem den sidste linje af "Almayers Gæst" og den første i "Lagunen" ikke er skiftet pen, sådan billedligt talt. Tilfældigvis var det også sandt i virkeligheden. Det var den samme pen: en ganske almindelig stålpen. Man har anklaget mig for en vis mangel på evne til indføling, men jeg er glad over at kunne sige, at jeg i mindst et tilfælde har givet efter for en følelsesmæssig impuls. Jeg fandt, at netop denne pen havde været mig en god pen, og at den havde gjort nok for mig, og jeg puttede den derfor i min vestelomme med en idé om at ville gemme den som en slags

erindring, jeg senere ville kunne tage frem og se på med blide blikke. Senere fik den for vane at dukke op alle mulige steder – på bunden af små skuffer, mellem alskens løse småting i papæsker – indtil den fandt sit endelige hvilested i et stort træfad, hvor jeg gemte nogle gamle nøgler, garnstumper, halve kæder, et par knapper og andet mindre vraggods, der skyller op på en mands livsstrand og ender i sådanne beholdere. Fra tid til anden fik jeg så øje på den med en særlig følelse af tilfredshed indtil jeg en dag til min rædsel opdagede, at der lå to gamle penne i fadet. Hvordan den anden pen var kommet der i stedet for at gå på ilden eller i papirkurven har jeg ingen forestilling om, men der *var* to, liggende side om side, begge overtrukket med gammelt indtørret blæk og ikke til at skelne fra hinanden. Det var meget irriterende, men jeg var fast besluttet på ikke at ville dele mine følelser mellem to penne eller løbe den risiko at blive sentimental over en fuldkommen fremmed, og smed derfor dem begge to ud af vinduet og ned i et blomsterbed – hvilket nu forekommer mig at være en passende poetisk grav for resterne af éns fortid.

Men historien blev tilbage. Den blev først sat på tryk i "Cornhill Magazine" – den første gang, jeg udgav noget i et føljetonblad – og jeg har levet længe nok til at se den blive gjort smukt til grin af mr. Max Beerbohm i et bind parodier med titlen "A Christmas Garland", hvor jeg i øvrigt var kommet i ganske udmærket selskab. Jeg blev straks uhyre fornøjet. Jeg begyndte at tro på min offentlige eksistens. Jeg har meget at takke "Lagunen" for.

Mit næste forsøg i novelle-skriveriet var en afrejse – hvormed jeg mener, at jeg forlod det malajiske øhav. Uden store

overvejelser, uden sorg, uden jubel, og næsten uden egentlig at bemærke det, gik jeg ind i en meget anderledes atmosfære i "En fremskudt post". Her fandt jeg en anden moralsk grundindstilling. Jeg var tilsyneladende i stand til at opfange nye reaktioner, nye antydninger, ja endog skabe en ny rytme i mine sætninger. Et øjeblik troede jeg, at jeg var et helt nyt menneske – en meget ophidsende forestilling. Den holdt mig i sit greb i nogen tid, et uhyre, med en krop, der bestod af halv håb og halv overbevisning, med en regnbueglitrende hale af drømme og et stadig skiftende ansigt, som en gummimaske. Det var først senere, at jeg fandt ud af, at jeg ligesom resten af menneskeheden ikke kunne frelse mig fra min menneskelige sammenhæng. Vi kan ikke flygte fra os selv.

"En fremskudt post" er den letteste del af det bytte, jeg slæbte med mig fra Central-Afrika – den større del er naturligvis "Mørkets Hjerte". Andre mænd har fundet en mængde ganske anderledes sager derude, og jeg har den behagelige overbevisning, at det, jeg tog, ikke ville have været til megen nytte for nogen anden. Og det skal vel også siges, at det var et meget lille bytte. Det hele kunne snildt foldes sammen og ligge i en brystlomme. Hvad selve historien angår, er den såmænd sand nok i sine grundbestanddele. En gennemført opfindelse, at fortælle en virkelig løgn, kræver et talent, som jeg ikke besidder.

"Idioterne" er sådan et tydeligt afledt stykke, at det er mig umuligt at sige noget særligt om det her. Oprindelsen til historien var ikke åndelig, men visuel: nemlig de egentlige idioter. Det var efter, at jeg i nogen tid havde famlet rundt mellem vage impulser og tvivl, der sidenhen blev til "Niggeren

på Narcissus", at jeg gav mig i kast med min tredje novelle, den første i denne samling: "Karain – et minde".

Når jeg læser "Karain" efter så mange år, får jeg et indtryk af noget, der ses gennem en kikkert fra en nogenlunde fordelagtig stilling. I denne historie er jeg ikke egentlig vendt tilbage til malaj-øhavet. Jeg har kun vendt mig om for at få endnu et glimt af det. Jeg indrømmer, at jeg blev opslugt af det fjerne syn, så opslugt, at jeg ikke opdagede, at historiens motiv var næsten identisk med det, jeg brugte i "Lagunen". Imidlertid er den bagvedliggende idé meget anderledes; men fortællingen er kun mindeværdig for mig ved den kendsgerning, at den var mit første bidrag til "Blackwood's Magazine", og at den førte til mit personlige bekendtskab med mr. William Blackwood, hvis tilbageholdende anerkendelse jeg fandt at være ægte, og derfor tilsvarende værdifuld. "Karain" blev påbegyndt efter en pludselig indskydelse kun tre dage efter, at jeg skrev den sidste linje af "Niggeren", og erindringen om besværlighederne med denne er blandet sammen med mine bekymringer over den ufuldendte "Tilbagekomsten", hvis sidste sider jeg genoptog nogenlunde samtidig; forresten det eneste tidspunkt af mit liv, hvor jeg forsøgte mig med at skrive med begge hænder på én gang.

Faktisk mener jeg nu inderst inde, at "Tilbagekomsten" er et venstrehåndsarbejde. Da jeg for nylig gennemgik den, havde jeg en ligefrem fysisk fornemmelse af at sidde under en stor og temmelig dyr paraply, hvorpå en kraftig regnbyge trommede kraftigt. Det var meget distraherende. Midt blandt den almindelige støj kunne man høre hver eneste enkelte regndråbe slå mod den kraftige, udspændte silke. Læsningen bedøvede

mig følelsesmæssigt hele resten af den dag, hvad der ikke ligefrem overraskede mig, men indgav mig en slags dyster forundring. Jeg ønsker ikke at omtale nogle af mine egne værker respektløst. Psykologisk set var der uden tvivl gode grunde for dette forsøg; og det var umagen værd, om ikke andet så for at se, hvilke udskejelser jeg var i stand til inden for denne særlige slags mesterskab. I denne forbindelse vil jeg gerne tilstå min forbløffelse ved at finde, at trods hele dens analytiske apparat består fortællingen egentlig for størstedelen af *fysiske* indtryk: indtryk af lys og lyd, en jernbanestation, gader, en travende hest, genskin i spejle og så videre, gengivet ligesom for deres egen skyld og sat sammen med en underdreven beskrivelse af en tiltalende middelklasse-bylejlighed, der på en eller anden måde har held til at give en dyster effekt. For øvrigt får enhver venlig omtale af "Tilbagekomsten" (og der har været flere til forskellige tider) mig til at føle den største taknemmelighed, thi jeg ved, hvor meget tilblivelsen af netop denne fantasi kostede mig i rent og skært slid, ærgrelser og desillusionering.

J. C.

Karain: Et minde

1

Vi kendte ham i hine barske tider, da vi fandt os i, at vor egen hånd var det eneste, der beskyttede vore liv og vor formue. Ingen af os, tror jeg, har nogen formue nu, og jeg hører, at mange letsindigt har sat deres liv overstyr; men jeg er sikker på, at de få, som er i live, endnu ikke er så svagsynede, at de i deres avisers tågede agtværdighed overser efterretningerne om forskellige opstande blandt de indfødte på Stillehavets øer. Solskin stråler mellem de korte avisnotitsers linjer – solskin og havets funklen. Et underligt navn vækker minder; de trykte ord dufter svagt af nutidens røgfyldte atmosfære, men med en fin og gennemtrængende vellugt som af landbriser, der lufter gennem svundne nætters stjerneskær; et signalbål stråler som en juvel på et skummelt fjelds høje ås; store træer, uhyre skoves fremskudte forposter, står årvågne og stille over slumrende strækninger åbent vand; en hvid brændingslinje tordner mod en øde strand, det lave vand skummer over revene; og grønne holme ligger spredt i middagens stilhed på den blanke havflade som en håndfuld smaragder på et stålskjold.

Der er også ansigter – mørke, bistre og smilende ansigter; de frimodige, dristige ansigter af barfodede, velbevæbnede og lydløse mænd. Der var trængsel på vor skonnerts korte dæk af den pyntede og barbariske skare med de spraglede farver af ternede saronger, røde turbaner, hvide trøjer, broderier, med

glimtene fra skeder, guldringe, amuletter, armbånd, spydblade og deres våbens juvelbesatte fæster. De havde en uafhængig holdning, kække øjne, et tilbageholdende væsen; og vi synes endnu at høre deres bløde stemmer tale om kampe, vandringer og undvigelser, prale stilfærdigt, spøge roligt, stundom med en velopdragen mumlen prise deres egen tapperhed eller vor rundhåndethed, eller med loyal begejstring fejre deres herskers store egenskaber. Vi mindes ansigterne, øjnene, stemmerne; vi ser igen glansen fra silke og metal, den mumlende bevægelse i den strålende, festlige, krigerske skare; og vi synes at føle berøringen af de venlige brune hænder, som efter et enkelt kort håndtryk vender tilbage til deres hvileplads på et ciseleret hjalte. De var Karains folk – trofaste følgesvende. Deres bevægelser hang ved hans læber; de læste deres tanker i hans øjne; han mumlede skødesløst til dem om liv og død, og de modtog ydmygt hans ord, som var de skæbnens gaver. De var alle frie mænd, og når de talte til ham, kaldte de sig "din slave". Når han gik forbi, døde stemmerne hen, som om tavsheden var hans livvagt på hans gang; ærbødig hvisken fulgte i hans spor. De kaldte ham deres krigshøvding. Han var hersker over tre landsbyer på en smal slette; hersker over en ubetydelig strimmel land – et erobret jordstykke af form som en månesegl, der lå forglemt mellem bjergene og havet.

Fra dækket af vor skonnert, der lå for anker midt i bugten, viste han os med en teatralsk armbevægelse hen over bjergenes takkede omrids hele sit rige; og den brede bevægelse syntes at tvinge dets grænser tilbage og pludselig forøge det til noget så uhyre og ubestemt, at det et øjeblik syntes kun at være begrænset af himlen. Og virkelig, når man betragtede egnen,

indesluttet af holme på søsiden og afskåret fra landet af stejle bjergskrænter, var det vanskeligt at tro på et naboskabs eksistens. Den var stille, afsluttet, ukendt, fuld af et liv, der rørte sig sagte og vakte et knugende indtryk af ensomhed; af et liv, der på en uforklarlig måde syntes at være tomt for alt, hvad der kunne sætte tanken i bevægelse, røre hjertet, give et vink om dagenes uheldssvangre rækkefølge. Det forekom os at være et land uden minder, sorger og forhåbninger; et land, hvor intet kunne overleve nattens komme, og hvor hver solopgang som en strålende skabelseshandling var løsrevet fra gårsdagen og morgendagen.

Karain slog ud med hånden henimod det. "Alt sammen mit!" Han stødte i dækket med sin lange stav; dens guldknap glimtede som en faldende stjerne. Ganske tæt bagved ham stod en tavs gammel fyr i en rigt broderet sort trøje; han var den eneste af alle malajerne rundt om, som ikke med blikket fulgte den bydende håndbevægelse. Han løftede ikke engang øjenlågene. Han bøjede sit hoved bagved sin herre, og uden at røre sig bar han på sin højre skulder et langt sværd i sølvskede med fæstet opad. Han var der i embeds medfør, men uden nysgerrighed, og syntes at være træt, ikke af alderdom, men af besiddelsen af en byrdefuld livshemmelighed. Karain var sværlemmet og stolt, havde en værdig holdning og åndede roligt. Det var vort første besøg, og vi så os nysgerrigt om.

Bugten lignede en bundløs afgrund af strålende lys. Den kredsrunde vandflade genspejlede en lysende himmel, og kysterne, som omgav den, så ud som en uigennemsigtig ring af jord, der svømmede i en gennemsigtig blå tomhed. Bjergene, violette og øde, stod tungt imod himlens baggrund. Deres

toppe synes at falme hen i en farvespillende dirren, som om der opsteg damp fra dem; deres stejle sider var stribede af grønklædte, snævre kløfter; ved deres fod lå rismarker, pisanghaver, gule sandstrækninger. En bjergbæk slyngede sig af sted og så ud som en tilfældig tabt tråd. Grupper af frugttræer viste, hvor landsbyerne lå; slanke palmer stak deres nikkende hoveder sammen over de lave huse; tage af tørrede palmeblade skinnede i lang afstand som guldtage bag træstammernes mørke søjlegange; skikkelser gik frem og tilbage, snart sås de tydeligt, snart forsvandt de; røgen fra bål hævede sig lodret op over de blomstrende buskes masser; bambushegn skinnede og strakte sig i brudte linjer mellem markerne. Et pludseligt råb inde fra kysten lød klagende i afstanden, brød på én gang af og tav, som om det kvaltes i det nedvæltende solskin; et vindpust fo'r som et glimt af mørke hen over det glatte vand, strejfede vore ansigter og glemtes. Intet rørte sig. Solen luede ned over en skyggeløs dal fuld af farver og stilhed.

Sådan var den scene, på hvilken han spankede frem, pragtfuldt klædt til sin rolle, med uforlignelig værdighed, gjort betydelig af den evne, han havde, til at vække en meningsløs forventning om, at noget heroisk stod i begreb med at finde sted – en handling eller et udbrud af sang – i det vidunderlige solskins dirren. Han var sirlig og generende, for man kunne ikke forestille sig, hvilket dyb af gyselig tomhed en så omhyggelig facade kunne være værdig til at skjule. Han bar ikke maske – der var alt for meget liv i ham, og en maske er kun en livløs genstand; men han fremstillede sig i alt væsentligt som skuespiller, som et i en ubehagelig grad forklædt menneske. Hans ubetydeligste handlinger var forberedte og uventede,

hans taler gravitetiske, hans sætninger varslende som vink og indviklede som arabesker. Han blev behandlet med en højtidelig ærefrygt, som i den uærbødige occident kun vises scenens monarker, og han modtog den dybe hyldest med en ophøjet værdighed, der ikke ses andetsteds end bag lamperækken og i en højlig tragisk situations sammentrængte uægthed. Det var næsten umuligt at fastholde, hvem han egentlig var – kun en lille høvding over en bekvemt afsides krog på Mindanao, hvor vi i forholdsvis sikkerhed kunne overtræde loven, som forbyder at sælge skydevåben og ammunition til de indfødte. Hvad der ville ske, hvis en af de halvdøde spanske kanonbåde pludselig blev elektriseret til opblussen af virksomt liv, brød vi os ikke om, når først vi var inde i bugten – så fuldstændig uden for den påtrængende verdens rækkevidde forekom den os; og desuden, i de tider havde vi fantasi nok til med en slags fornøjet sindsro at imødese enhver mulighed for at blive hængt i al stilfærdighed et eller andet sted, hvor der ikke kunne blive tale om diplomatisk indskriden. Hvad Karain angår, kunne der ikke ramme ham andet, end hvad der rammer alle – undergang og død; men han havde den egenskab at fremtræde hyllet i en illusion om uundgåeligt held. Han syntes alt for virksom, alt for nødvendig dér, syntes at være alt for meget af en væsentlig betingelse for sit lands og sit folks eksistens, til at noget ringere end et jordskælv kunne tilintetgøre ham. Han var som et indbegreb af sin race, sit land, han var det glødende livs, den tropiske naturs elementære kraft. Han ejede dens ødsle styrke, dens tryllemagt; og ligesom den bar han farens frøkorn i sit indre.

Under mange påfølgende besøg lærte vi hans scene godt at kende – bjergenes violette halvkreds, de slanke træer, der ludede over husene, de gule sandstrækninger, kløfternes bølgende grønt. Alt dette havde den grelle og forvirrede kolorit, den næsten overdrevne tilpassethed, den mistænkelige ubevægelighed, som findes hos malede teaterdekorationer; og det omsluttede hans forbavsende foregivenders fuldendte skuespilkunst så fuldstændigt, at resten af verden syntes for stedse udelukket fra den pragtfulde forestilling. Der kunne ikke være noget udenfor. Det var, som om jorden var rullet videre på sin bane og havde efterladt denne brøkdel af sin overflade alene i rummet. Han lod til at være fuldstændigt afskåret fra alt undtagen solskinnet, og selv det syntes skabt for ham alene. Engang, da vi spurgte ham, hvad der var på den anden side af bjergene, svarede han med et betydningsfuldt smil:

"Venner og fjender – mange fjender; hvorfor skulle jeg ellers købe jeres bøsser og krudt?"

Sådan var han altid – sikker i sin rolle, gennemførende den trofast alt efter sine omgivelsers mysterier og visheder. "Venner og fjender" – intet andet. Det var storladent, ikke til at tage og føle på. Jorden var virkelig rullet bort under hans land, og han med sin håndfuld folk stod omgivet af en tavs tummel som af kæmpende skygger. "Venner og fjender!" Han kunne have tilføjet: "Og minder", i det mindste hvad ham selv angik; men han undlod at fremhæve dette den gang. Det fremhævede imidlertid sig selv senere; men det var efter den daglige forestilling – mellem kulisserne, så at sige, og efter at lamperækken var slukket. Imidlertid fyldte han scenen med barbarisk værdighed. For en halv snes år siden havde han ført

sit folk – en blandet bande omflakkende bugiser – til erobring af bugten, og nu havde de under hans ophøjede omsorg forglemt hele fortiden og mistet al bekymring for fremtiden. Han gav dem visdom, råd, belønning, straf, liv eller død med samme ro i holdning og stemme. Han forstod sig på overrisling og krigskunst – på våbens egenskaber og på bådebygning. Han kunne skjule sit hjertes tanker; han var mere udholdende, kunne svømme længere og styre en kano bedre end nogen af hans folk; han kunne skyde sikrere og finde på flere krogveje i en forhandling end nogen mand af hans race, som jeg har kendt. Han var en eventyrer fra havet, en landflygtig, en hersker – og min særdeles gode ven. Jeg ønsker ham en brat død i en stående kamp, en død i solskin; for han havde kendt anger og magt, og ingen kan forlange mere af livet.

Dag efter dag viste han sig for os, uforlignelig trofast mod scenens illusioner, og ved solnedgang steg natten hurtigt ned over ham som et faldende tæppe. De arrede bjerge blev sorte skygger, der tårnede sig højt op mod en klar himmel; over dem lignede stjernernes funklende virvar en vild tumult, som en håndbevægelse pludselig har standset; støj hørte op, mennesker sov, skikkelser forsvandt – og universets virkelighed var det eneste, der blev tilbage – en vidunderlig blanding af mørke og funklen.

2

Men det var om natten, at han talte uforbeholdent og glemte sin scenes krav. Om dagen var der sager, som skulle drøftes officielt. I begyndelsen stod hans egen pragt mellem ham og mig, og ligeledes min tarvelige mistanke og det scenelignende

landskab, der gjorde indgreb i vore livs virkelighed ved sin fantastiske ubevægelighed i omrids og farver. Hans følgesvende flokkedes om ham; over hans hoved dannede deres spyds brede blade en pigget glorie af jernspidser, og de afsondrede ham fra menneskeheden med silkestoffers glans, våbens blinken og ivrige stemmers anspændte og ærbødige summen. Før solnedgang plejede han at tage ceremoniel afsked og ro bort, siddende under en rød paraply og eskorteret af en snes både. Alle årerne blinkede og ramte vandet på samme tid med et mægtigt plask, der gav stærk genlyd fra bjergenes monumentale amfiteater. En bred strøm af blændende hvidt skum dannede sig i flotillens kølvand. Kanoerne så helt sorte ud imod vandets hvide fråden; turbanklædte hoveder svajede frem og tilbage; en mængde arme i rødt og gult hævede sig og sank som med én bevægelse; spydbærerne, der stod oprejste i kanoernes forstavn, havde brogede saronger, og deres skuldre skinnede som bronzestatuers; de fremmumlede strofer af rorkarlenes sang endte med regelmæssige mellemrum i et klagende råb. De blev mindre i afstanden; sangen hørte op; de vrimlede op på stranden i de vestlige bjerges lange skygger. Solskinnet dvælede endnu på de violette bjergkamme, og vi kunne se ham gå i spidsen op til sin palisadeindhegning – en kraftig, barhovedet skikkelse, som gik et langt stykke forud for et adspredt følge og med regelmæssige bevægelser svang en ibentræsstav, der var højere end han selv. Mørket blev hurtigt dybere; fakler skinnede hist og her og forsvandt bag buske; et langtrukket råb eller to rungede ud i aftenens stilhed, og til sidst bredte natten sit bløde slør over stranden, lysene og stemmerne.

Da, netop som vi tænkte på at gå til ro, hændte det, at skonnertens vagtmandskab prajede en plasken af årer ude i bugtens stjernetindrende mørke; en stemme svarede i en forsigtig tone, og vor serang stak sit hoved ned gennem det åbne skylight og meddelte os uden overraskelse: "Den rajah, han kommer. Han her nu." Karain kom lydløst til syne i den lille kahyts dør. Han var tarveligheden selv – helt hvidklædt, med indhyllet hoved; af våben bar han kun en kris med et glat bøffelhornsfæste, som han høfligt skjulte i en fold af sin sarong, førend han trådte over tærsklen. Den gamle sværdbærers ansigt, det udslidte og sørgmodige ansigt, så fuldt af rynker, at det syntes at kigge ud gennem maskerne af et fint, mørkt net, kunne ses lige over hans skulder. Karain gik aldrig nogetsteds hen uden denne ledsager, som stod eller sad lige bagved ham. Han nærede afsky mod at have et åbent rum bag sin ryg. Det var mere end afsky – det lignede frygt, en nervøs optagethed af, hvad der foregik, hvor han ikke kunne se. I betragtning af hans omgivelsers iøjnefaldende og ivrige loyalitet var dette uforklarligt. Han var alene midt iblandt mænd, der var ham hengivne; han var sikker imod en nabos baghold eller en broders ærgerrighed; og dog havde mere end én af vore gæster forsikret os, at deres hersker ikke kunne udholde at være alene. De sagde: "Selv når han spiser og sover, er der altid i hans nærhed en mand på vagt, som har styrke og våben." Der var ganske rigtigt altid en mand i hans nærhed, skønt vore hjemmelsmænd ikke havde noget begreb om denne vagtmands styrke og våben, som begge var skyggeagtige og frygtelige. Vi lærte dem at kende, men først senere, da vi hørte historien.

Imidlertid lagde vi mærke til, at selv under de vigtigste sammenkomster fo'r Karain ofte sammen, og han afbrød samtalen og førte hånden bagud med en pludselig bevægelse for at føle, om den gamle fyr var der. Og den gamle fyr, uudforskelig og træt, var der altid. Han delte hans føde, hans hvile og hans tanker; han kendte hans planer, vogtede hans hemmeligheder; ufølsom bag sin urolige herre, uden at gøre den mindste bevægelse, mumlede han hen over hans hoved i en beroligende tone nogle ord, som det ikke var let at opfatte.

Det var kun, når han var om bord på skonnerten, omgivet af hvide ansigter, af syner og lyd, som han ikke var fortrolig med, at Karain syntes at glemme denne sælsomme besættelse, der slyngede sig som en sort tråd gennem hans offentlige livs overdådige pragt. Om natten behandlede vi ham på en jævn og ligefrem måde, uden dog at gå så vidt, at vi klappede ham på skulderen, for der er friheder, som man ikke må tage sig overfor en malaj. Han sagde selv, at han ved sådanne lejligheder kun var en privatmand, som kom for at besøge andre privatmænd, som han anså for at være af lige så ædel slægt, som han selv var. Jeg har en anelse om, at han lige til det sidste troede, at vi var regeringens udsendinge, i al hemmelighed officielle personer, som ved vor ulovlige handel fremmede en eller anden skjult, storpolitisk plan. Vore benægtelser og protester nyttede ikke. Han smilede kun med diskret høflighed og spurgte om dronningen. Ethvert besøg begyndte med det spørgsmål; han var umættelig med hensyn til detaljer; han var betaget ved tanken om, at hun bar et scepter, hvis skygge strakte sig fra vesten over jorden og over havene og langt ud over hans egen håndsbredde erobret land. Han stillede en mængde spørgsmål;

han kunne aldrig få nok at vide om denne herskerinde, som han omtalte med undren og ridderlig ærbødighed – med en slags kærlig ærefrygt! Senere, da vi havde fået at vide, at han var søn af en kvinde, der i mange år havde hersket over en lille bugisstat, fik vi en mistanke om, at mindet om hans moder (som han omtalte med begejstring) på en eller anden måde blandede sig i hans sind med det billede, som han søgte at danne sig af den fjerne dronning, som han kaldte stor, uovervindelig, from og lykkelig. Vi måtte til sidst opfinde detaljer for at tilfredsstille hans begærlige nysgerrighed; og vor loyalitet må tilgives, for vi stræbte at afpasse dem efter hans ophøjede og strålende ideal.

Vi talte. Natten gled frem over os, over den tavse skonnert, over det sovende land og over det søvnløse hav, der tordnede blandt revene uden for bugten. Hans rorkarle, to pålidelige mænd, sov i kanoen ved foden af vort faldereb. Hans gamle tillidsmand, afløst fra tjenesten, sad med benene trukket op under sig og ryggen mod kahytstrappens dør og døsede; og Karain selv sad bred og rolig i skibets trælænestol under den sagte gyngende kahytslampe, med en cerut mellem sine mørke fingre og et glas lemonade foran sig. Han morede sig over at se den moussere, men efter et nip eller to lod han den stå og blive flov og bad så med en høflig håndbevægelse om en ny flaske. Han gjorde et stort indhug på vort ringe forråd; men vi undte ham det gerne, for når han begyndte, fortalte han godt. Han må have været en stor laps blandt bugiserne i sin tid, for selv nu (og da vi lærte ham at kende, var han ikke længere ung) var hans prægtige dragt altid pletfri og ren, og han farvede sit hår lysebrunt. Hans holdnings rolige værdighed forvandlede skonnertens dårligt oplyste kahyt til en audienssal. Han talte

om de politiske forhold mellem øerne med en ironisk og melankolsk skarpsindighed. Han havde rejst meget, gennemgået ikke så lidt, intrigeret og kæmpet. Han kendte indfødte hoffer, europæiske kolonier, skovene, havet, og, som han selv sagde, havde i sine dage talt med mange store mænd. Han holdt af at tale med mig, fordi jeg havde kendt nogle af disse mænd; han lod til at mene, at jeg kunne forstå ham, og med smuk tillidsfuldhed antog han, at jeg i det mindste kunne værdsætte, hvor meget større han selv var. Men mest holdt han af at tale om sit fødeland – en lille bugis-stat på Celebes. Jeg havde besøgt det for nogen tid siden, og han spurgte ivrigt om nyheder derfra. Når mænds navne nævnedes under samtalen, sagde han sådan noget som: "Vi svømmede om kap, da vi var drenge," eller: "Vi har været på hjortejagt sammen; han forstod sig lige så godt som jeg på at bruge kasteløkke og spyd." Af og til rullede hans store, drømmende øjne uroligt; han rynkede panden eller smilede, eller også blev han tankefuld, stirrede ud i stilheden og nikkede en tid lang let ad et eller andet begrædt fortidsbillede.

Hans moder havde været herskerinde over en lille halvt uafhængig stat på kysten for enden af Boni-bugten. Han omtalte hende med stolthed. Hun havde været en resolut kvinde, både i statssager og i sit eget hjertes anliggender. Efter sin første husbonds død havde hun uden at lade sig skræmme af høvdingenes heftige modstand ægtet en rig handelsmand, en korinchi-mand, der slet ikke var af fornem familie. Karain var hendes søn af dette andet ægteskab, men hans uheldige herkomst havde tilsyneladende ikke noget at gøre med hans landflygtighed. Han sagde intet om grunden til den, skønt én

gang lod han med et suk de ord falde: "Ak, mit land vil aldrig mere føle mit legemes vægt." Men han fortalte beredvilligt sine omvandringers historie og meddelte os alt om erobringen af bugten. Om folket på den anden side af bjergene mumlede han blideligt med en skødesløs håndbevægelse: "De steg en gang over bjergene for at kæmpe mod os, men de, som slap bort, kom aldrig igen." Han tænkte en stund og smilede ved sig selv. "Meget få slap bort," tilføjede han med stolt ro. Han elskede minderne om sine heldige kampe; han havde et jublende begær efter anstrengelser; når han talte, var hans holdning krigerisk, ridderlig og opmuntrende. Intet under, at hans folk beundrede ham.

Vi så ham en gang vandre om ved højlys dag blandt landsbyens huse. I hyttedørene vendte grupper af kvinder sig om for at se efter ham, sagte nynnende og med strålende øjne; væbnede mænd trådte af vejen, ærbødige og ranke; andre nærmede sig fra siden og bøjede ryggen for at tiltale ham ydmygt; en gammel kvinde udstrakte en draperet mager arm: "Velsignelser over dit hoved!" råbte hun ud fra en mørk dør; en mand med et ildfuldt blik viste sit sveddryppende ansigt og sit nøgne bryst, arret på to steder, over en pisanghaves lave gærde og råbte stønnende efter ham: "Gud give vor hersker sejr!" Karain gik rask til med lange, sikre skridt; han besvarede hilsener fra højre og venstre med hurtige, gennemtrængende blikke. Børn løb frem mellem husene og kiggede frygtsomt om hjørnerne; drenge holdt sig på siden af ham, glidende frem mellem buskene, og deres øjne skinnede mellem de mørke blade. Den gamle sværdbærer med sølvskeden på skulderen sjokkede hastigt i hælene på ham med bøjet hoved og øjnene

fæstede på jorden. Og midt gennem det stærke røre gik de hurtigt og optaget af deres egne tanker som to mænd, der iler af sted i dyb stilhed.

I sin rådshal var han omgivet af væbnede, gravitetiske høvdinger, mens to lange rækker af gamle, fornemme mænd klædt i bomuldstøj sad på hug og lod armene hænge slapt ned over knæene. Ind under stråtaget, der blev båret af glatte søjler, af hvilke hver enkelt havde kostet en rankstammet ung palme livet, strømmede duften fra de blomstrende hække i varme bølger. Det var solnedgang. I den åbne gård kom ansøgere gående ind gennem porten, løftede allerede på lang afstand deres foldede hænder over de sænkede hoveder og bøjede sig dybt i den klare solskinsstribe. Unge piger med blomster i skødet sad under et stort træs vidtskyggende grene. Brændebålenes blå røg spredte sig som en let tåge over de spidse tage på huse, der havde skinnende vægge af flettede siv og rundt om sig utilhuggede træpiller under de skrånende tagskæg. Han sad i skyggen og skiftede retfærdighed; fra sit høje sæde udstedte han befalinger, gav råd og dadel. Af og til opsteg en lydeligere bifaldsmumlen, og de skødesløse spydbærere, der lænede sig ligegyldigt til stolperne og betragtede pigerne, vendte langsomt deres hoveder. Ingen anden mand levede i ly af så megen agtelse, tillid og ærefrygt. Og dog hændte det til tider, at han bøjede sig fremad og syntes at lytte, ligesom efter en fjern mislyd, som om han ventede at høre en svag stemme eller lyden af lette fodtrin; eller han fo'r halvt op fra sit sæde, som om én fortroligt havde lagt sin hånd på hans skulder. Frygtsomt skottede han tilbage; hans gamle følgesvend hviskede ham noget ind i øret, uhørligt for alle

andre; høvdingerne vendte i tavshed blikket bort, for den gamle heksemester, manden, som kunne befale over gengangere og sende onde ånder imod fjenderne, talte sagte til deres hersker. Omkring den åbne plads' begrænsede stilhed susede træerne svagt, den bløde latter af pigerne, der legede med blomsterne, steg i klare udbrud af fornøjet lyd. På enderne af de ranke spyd vajede de lange duske farvet hestehår som røde tåger i vindpustene; og på den anden side af de blomstrende hække randt bækkens klare, raske vand usynligt, men højrøstet under breddens nedhængende græs, med lydelig, lidenskabelig og kærlig mumlen.

Efter solnedgang kunne man langt borte over markerne og ude på bugten se grupper af fakler brænde under rådshallens høje tag. Røgfyldte røde flammer svajede hid og did på høje stænger, og det blussende skær flimrede over ansigter, svøbte sig om palmetræers glatte stammer, tændte klare gnister på randene af metalfade, som stod på fine gulvmåtter. Denne obskure eventyrer holdt fest som en konge. Små grupper af mænd krøb sammen i tætte kredse omkring trætallerkenerne; brune hænder svævede over snehvide dynger ris. Han sad på en kluntet løjbænk et stykke borte fra de andre og støttede sig på albuen med sænket hoved; og tæt ved ham improviserede en yngling i høje toner en sang, som fejrede hans kækhed og visdom. Sangeren rokkede frem og tilbage og rullede vanvittigt med øjnene; gamle kvinder humpede om med fadene, og mændene, som sad på hug, løftede hovederne for at lytte alvorligt uden at høre op med at spise. Triumfsangen dirrede ud i natten, og stroferne rullede frem, sørgmodige og glødende som en eremits tanker. Han bragte dem til tavshed med et tegn:

"Nok!" En ugle tudede langt borte, jublende af fryd over det dybe mørke mellem det tætte løv; over deres hoveder løb firben om i stråtaget og kaldte sagte ad hinanden; loftets tørre blade raslede; støjen af forskellige stemmer blev pludselig tydeligere. Han lod et studsende blik glide rundt i alle retninger, som en mand, der pludselig vågner op til bevidstheden om fare, kastede sig bagover, og mens den gamle troldmand stirrede ned på ham, genoptog han med åbne øjne sin drøms spinkle tråd. De iagttog hans luner; den livlige samtales svulmende støj lagde sig, som en bølge, der glider op mod en skrånende strand. Høvdingen er tankefuld. Og over de dæmpede stemmers hvisken hørtes nu kun en sagte våbenklirren, et enkelt højere udtalt ord, tydeligt og alene, eller den alvorlige klang af en stor metalbakke.

3

I to år besøgte vi ham med korte mellemrum. Vi kom til at holde af ham, til at stole på ham, næsten til at beundre ham. Han lagde planer om og traf forberedelser til en krig med tålmodighed, med forsynlighed – med en trofasthed mod sit formål og med en urokkelighed, som jeg ikke ville have anset for mulig hos en mand af hans race. Han syntes ikke at kende til frygt for fremtiden og udfoldede i sine planer en skarpsindighed, som kun begrænsedes af hans dybe uvidenhed om resten af verden. Vi prøvede at oplyse ham, men vore forsøg på at klarlægge uimodståeligheden af de kræfter, som han ønskede at standse, svækkede ikke hans iver efter at slå et slag for sine egne primitive ideer. Han forstod os ikke og svarede med argumenter, der næsten drev én til fortvivlelse ved deres

barnagtige snildhed. Han var absurd og ikke til at svare. Stundom øjnede vi glimt af et mørkt, glødende raseri i hans indre – en rugende og uklar følelse af forurettelse og en sammentrængt lyst til voldsdåd, som er farlig hos en indfødt. Han tog på veje som en besat. En gang, da vi havde siddet og talt med ham til langt ud på natten i hans kampong, fo'r han op. Et stort, klart bål flammede i lunden; lys og skygger dansede sammen mellem træerne; i den stille nat svirrede flagermus ind og ud mellem grenene som løsrevne flager af et tættere mørke. Han snappede sværdet fra den gamle mand, rev det ud af skeden og jog spidsen ned i jorden. På den tynde, ranke klinge svajede sølvhjaltet, da han slap det, foran ham som et levende væsen. Han trådte et skridt tilbage, og med dæmpet røst talte han barsk til det dirrende stål: "Hvis der er kraft i ilden, i jernet, i hånden, som smedede dig, i ordene, som blev talt over dig, i mit hjertes attrå, og i dine skaberes visdom – da skal vi tilsammen vinde sejr!" Han trak det op og så langs æggen. "Tag det," sagde han over sin skulder til den gamle sværdbærer. Denne sad uden at lade sig røre, aftørrede spidsen med en flig af sin sarong, stak våbnet i skeden og lagde det varsomt over sine knæ uden at kaste et eneste blik op på sin herre. Karain var pludselig blevet meget rolig og satte sig ligeledes med værdig holdning. Efter denne hændelse opgav vi at gøre indvendinger og lod ham følge sin egen vej til et hæderligt nederlag. Alt, hvad vi kunne gøre for ham, var at sørge for, at krudtet var prisen værd og bøsserne tjenstdygtige om end gamle.

Men legen blev til sidst for farlig; og skønt vi, der havde trodset faren ret tit, ikke tænkte synderligt på den, traf nogle højst agtværdige folk, der sad trygt i deres kontorer, den

afgørelse på vore vegne, at risikoen var for stor, og at der kun skulle gøres én tur endnu. Efter på sædvanlig vis at have givet mange vildledende vink med hensyn til vort bestemmelsessted smuttede vi bort i al stilhed og løb ind i bugten efter en meget hurtig overrejse. Det var tidligt om morgenen, og endnu inden ankeret faldt, var skonnerten omgivet af både.

Det første, vi hørte, var, at Karains hemmelighedsfulde sværdbærer var død for nogle dage siden. Vi tillagde ikke denne nyhed stor vigtighed. Det var ganske vist vanskeligt at tænke sig Karain uden hans uadskillelige følgesvend; men manden var gammel, han havde aldrig talt til nogen af os, vi havde næppe nok nogensinde hørt lyden af hans stemme; og vi var kommet til at betragte ham som en livløs genstand, som hørende med til vor vens officielle prydelser – ligesom det sværd, han havde båret, eller den frynsede røde paraply, der blev stillet til skue i de officielle processioner.

Karain besøgte os ikke den eftermiddag som sædvanligt. En hilsen og en foræring af frugt og grøntsager nåede ud til os før solnedgang. Vor ven betalte os som en bankier, men behandlede os som en fyrste. Vi blev siddende oppe og ventede på ham til midnat. Under solsejlet agterude sad den skæggede Jackson, klimprende på en gammel guitar og sang med en skrækkelig udtale spanske elskovsviser; mens unge Hollis og jeg lå, lige så lange vi var, på dækket og spillede skak ved lyset fra en lanterne af dem, som vi brugte i lasten. Karain viste sig ikke. Næste dag havde vi travlt med at losse og hørte, at rajahen ikke var rask. Den ventede indbydelse til at besøge ham i land udeblev. Vi sendte venlige hilsener, men blev om bord af frygt for at komme til ulejlighed ved en hemmelig rådsforsamling. Den tredje dags

formiddag havde vi bragt alt krudtet og alle bøsserne i land, og i lige måde en sekspundig bronzekanon på lavet, som vi havde skillinget sammen til for at forære vor ven den.

Eftermiddagen var lummer. Takkede kanter af sorte skyer kiggede frem over bjergene, og usynlige tordenvejr drog rundt udenfor og brummede som vilde dyr. Vi gjorde skonnerten klar til at gå til søs i den hensigt at af sejle næste morgen ved daggry. Hele dagen flammede en ubarmhjertig sol ned over bugten, grusom og bleg, ligesom hvidglødende. I land rørte intet sig. Stranden var øde, landsbyerne syntes forladte; træerne langt borte stod i ubevægelige grupper, som om de var malede; den hvide røg af en usynlig ild i krattet spredte sig lavt over bugtens kyster som en synkende tåge. Sent på dagen kom tre af Karains høvdinger, iført deres fineste dragter og væbnet til tænderne, roende i en kano og bragte os et skrin med dollars. De var triste og forsagte, og fortalte os, at de ikke havde set deres rajah i fem dage. Ingen havde set ham! Vi afgjorde alle regnskaberne, og efter at have trykket os alle i hånden i dyb tavshed steg de én for én ned i deres båd og lod sig ro i land; de sad tæt sammen, klædt i skinnende farver, med sænkede hoveder; guldbroderierne på deres trøjer udsendte blændende glimt, mens de gled af sted over det blanke vand, og ikke én af dem så sig en eneste gang tilbage.

Før solnedgang erobrede de brummende skyer bjergåsen med et stormangreb og kom tumlende ned ad de indre skrænter. Alting forsvandt; sorte, hvirvlende tåger fyldte bugten, og midt i dem svajede vor skonnert frem og tilbage for de vekslende vindstød. Et enkelt tordenbrag drønede løs i dalen med en voldsomhed, som om det kunne sprænge bjergenes

ring i stumper og stykker, og et varmt skybrud plaskede ned. Vinden lagde sig. Vi sad og stønnede i den beklumrede kahyt; sveden strømmede ned ad vore ansigter; bugten udenfor hvislede, som om vandet kogte; regnen faldt i lodrette stråler, så tungt som bly; den piskede dækket, væIdede ned fra rigningen, gurglede, hulkede, plaskede, mumlede i den uigennemsigtige nat. Vor lampe brændte lavt. Kollis, nøgen til bæltestedet, lå udstrakt på kistebænkene med lukkede øjne og ubevægelig som et plyndret lig; ved hans hoved sad Jackson, klimprende på guitaren, og fremgispede sukkende en sørgelig klagesang om håbløs elskov og øjne som stjerner.

Så hørte vi forbavsede stemmer på dækket råbe et eller åndet ud i regnen, hurtige fodtrin over vore hoveder, og pludselig viste Karain sig i kahyttens dør. Hans nøgne bryst og hans ansigt skinnede i lysskæret; hans gennemblødte sarong klæbede ved hans ben; sin kris, som stak i skeden, holdt han i venstre hånd; og tjavser af vådt hår var gledet ud under hans røde tørklæde og ned over hans øjne og kinder. Med hovedkulds fart trådte han ind og så sig tilbage over skulderen som en mand, der bliver forfulgt. Hollis vendte sig hurtigt om på siden og åbnede øjnene. Jackson lagde sin brede hånd på strengene, og deres klingrende dirren standsede pludselig. Jeg rejste mig.

"Vi hørte ikke nogen prajen fra din båd!" udbrød jeg.

"Båd! Manden er kommet svømmende," drævede Hollis fra kistebænken. "Se på ham!"

Han åndede tungt, og hans øjne var ville, mens vi i tavshed betragtede ham. Vand dryppede fra ham, dannede en mørk pyt og løb i bugtet strøm hen over kahytsgulvet. Vi kunne høre Jackson, som var gået op for at jage vore malajiske sømænd bort

fra kahytstrappens dør; han bandede truende under en stærk byges plasken, og der var stort røre på dækket. Vagtmændene var blevet skræmt fra vid og sans ved at se et glimt af en tåget skikkelse, der sprang ind over rælingen, så at sige lige ud af natten, og de havde alarmeret hele besætningen.

Så kom Jackson tilbage med funklende vanddråber i hår og skæg og et vredt ansigt, og Hollis, som i sin egenskab af den yngste af os påtog sig en doven overlegenhed, sagde uden at røre sig:

"Giv ham en tør sarong – giv ham min; den hænger i badekammeret."

Karain lagde krisen på bordet med fæstet ind imod sig og mumlede med kvalt røst nogle ord.

"Hvad er det, han siger?" spurgte Hollis, som ikke havde hørt det.

"Han gør undskyldninger, fordi han kommer ind med et våben i hånden," svarede jeg forbløffet.

"En ceremoniøs rad er han. Sig ham, at vi tilgiver en ven … i sådan et vejr," drævede Hollis. "Hvad er der i vejen?"

Karain smøgede den tørre sarong over sit hoved, lod den våde falde ned for sine fødder og trådte ud af den. Jeg pegede på trælænestolen – hans lænestol. Han satte sig meget rank og sagde: "Ha!" med kraftig stemme; en kort gysen rystede hans brede skikkelse. Han så sig uroligt over skulderen, vendte sig om for at tale til os, men stirrede kun på en underlig blind måde og så sig så igen tilbage. Jackson brølede: "Hold godt vagt deroppe på dækket!" fik et svagt svar oppe fra, strakte foden ud og sparkede kahytsdøren i.

"Nu er alt i orden," sagde han.

Karains læber bevægede sig svagt. Et klart lynglimt fik de to runde koøjer foran ham til at skinne som et par grusomme, fosforescerende øjne. Lampens flamme syntes et øjeblik at skrumpe ind og blive til brunt støv, og spejlet over den lille buffet viste sig bag hans ryg som en blank flade af blåt lys. Tordenens rullen kom nærmere og bragede nu lige over os; skonnerten dirrede, og den mægtige stemme tabte sig i det fjerne med sin frygtelige trussel. I mindre end et minut raslede en rasende byge på dækket. Karain så langsomt fra ansigt til ansigt, og så blev stilheden så dyb, at vi alle tydeligt kunne høre de to kronometre i min kahyt tikke om kap med utrættelig hast.

Og vi tre var underligt bevægede og kunne ikke få øjnene fra ham. Han var blevet gådefuld og rørende i kraft af den hemmelighedsfulde grund, som havde drevet ham gennem natten og gennem tordenvejret for at søge ly i skonnertens kahyt. Ingen af os tvivlede på, at vore øjne hvilede på en flygtning, så utroligt det end forekom os. Han så forgræmmet ud, som om han ikke havde sovet i uger; han var blevet mager, som om han ikke havde spist i dage. Hans kinder var hule, hans øjne indfaldne, det rykkede svagt i hans bryst- og armmuskler som efter en udmattende kamp. Naturligvis havde det været en lang svømmetur ud til skonnerten; men hans ansigt viste en anden slags træthed, den forpinte udmattelse, den harme og frygt, som er følgen af en kamp mod en tanke, en idé – mod noget, som man ikke kan få fat på, som aldrig hviler – en skygge, et intet, uovervindeligt og udødeligt, som tærer på livet. Vi vidste det lige så godt, som om han havde råbt det til os. Hans bryst udvidede sig den ene gang efter den anden, som om det ikke kunne rumme hans hjertes banken. Et øjeblik havde

han de besattes evne – evnen til hos tilskuerne at vække undren, smerte, medynk og en uhyggelig følelse af usynlige væseners nærhed, mørke og stumme væsener, som omringer menneskeslægtens ensomhed. Hans øjne strejfede et øjeblik om uden mål og med, så blev de rolige. Med en anstrengelse sagde han:

"Jeg kom derud ... jeg sprang over palisaderne som efter et nederlag. Jeg løb gennem natten. Vandet var sort. Jeg lod ham stå og kalde på bredden af del sorte vand ... jeg lod ham stå alene på stranden. Jeg svømmede ... han råbte efter mig ... jeg svømmede ..."

Han skælvede fra hoved til fod, mens han sad meget rank og stirrede lige ud for sig. Hvem havde han forladt? Hvem råbte? Vi vidste det ikke. Vi kunne ikke forstå ham. Jeg sagde på lykke og fromme:

"Vær rolig."

Lyden af min stemme lod til at give ham en pludselig stivhed, men ellers tog han ingen notits af mig. Han syntes et øjeblik at lytte, at vente et eller andet; så vedblev han:

"Han kan ikke komme herud – derfor opsøgte jeg jer. Jer hvide mænd, som foragter de usynlige røster. Han kan ikke tåle jeres vantro og jeres styrke."

Han tav en stund og udbrød derpå sagte:

"Å, hvor de vantro er stærke!"

"Her er ingen andre end du – og vi tre," sagde Hollis roligt. Han lå støttet på albuen med hovedet i hånden og rørte sig ikke.

"Jeg ved det," svarede Karain. "Han har aldrig fulgt mig herud. Var den vise mand ikke altid ved min side? Men siden den gamle, vise mand, som kendte min sorg, er død, har jeg

hørt stemmen hver nat. I mange dage lukkede jeg mig inde i mørke. Jeg kan høre kvindernes sørgmodige mumlen, vindens og de rindende vandes hvisken, våbnenes klirren i trofaste mænds hænder, deres fodtrin – og hans stemme! Tæt ved ganske tæt! Helt ind i mit øre! Jeg følte, at han var tæt ved mig ... Hans åndepust berørte min hals. Jeg sprang ud uden et skrig. Rundt om mig sov menneskene roligt. Jeg løb ned til havet. Han løb ved min side uden fodtrin og hviskede gamle ord – hviskede ind i mit øre med sin gamle stemme. Jeg løb ud i vandet; jeg svømmede ud til jer med min kris mellem mine tænder. Bevæbnet flygtede jeg for et åndepust – til jer. Tag mig med til jeres land. Den vise, gamle mand er død, og med ham er kraften i hans ord og galder forsvundet. Og jeg har ingen, som jeg kan fortælle det. Der er ingen her, som er trofast nok og vis nok til, at jeg kan betro ham det. Det er kun i jeres nærhed, I vantro, at min sorg svinder bort som en tåge for dagens øje."

Han vendte sig til mig.

"Med dig vil jeg gå!" udbrød han med mere dæmpet stemme. "Med dig, der kender så mange af os. Mit ønske er at forlade dette land – mit folk ... og ham – dér!"

Med rystende finger pegede han på må og få over sin skulder.

Det var ikke let for os at se på denne voldsomme fortvivlelse, hvis grund vi ikke kendte. Hollis stirrede vist på ham. Jeg spurgte mildt:

"Hvor er faren?"

"Alle andre steder end her," svarede han sørgmodigt. "Over alt hvor jeg er. Han venter på mig på stierne, under træerne, på det sted, hvor jeg sover – alle andre steder end her."

Han så sig om i den lille kahyt, så på de malede bjælker, på skoddernes falmede lakering; han så sig om, som om han appellerede til hele dens lurvede usædvanlighed, til det uordentlige virvar af ting, han ikke var fortrolig med, ting, som hørte til et uforståeligt liv fuldt af hastværk, af kraft, af anstrengelse, af vantro – til hvide mænds stærke liv, som glider frem uimodståeligt og hårdt på randen af det ydre mørke. Han udstrakte sine arme som for at favne det og os. Vi ventede. Blæsten og regnen var hørt op, og nattens stilhed rundt om skonnerten var så dyb og fuldstændig, som om verden var død og blevet lagt til hvile i en grav af skyer. Vi ventede, at han skulle tale. Nødvendigheden i hans indre brød sig vej til hans læber.

Der er dem, som siger, at en indfødt ikke vil tale til en hvid mand. Det er en fejltagelse. Intet menneske vil tale til sin herre; men til en vandrer og en ven, til én, der ikke kommer for at belære eller at herske, til én, som ikke beder om noget, men modtager alt, tales der ord ved lejrbålene, i den fælles ensomhed på havet, i landsbyer ved floden, på hvilepladser i skovene – tales der ord, som ikke tager hensyn til race eller farve. Et hjerte taler – et andet lytter; og jorden, havet, himlen, den susende vind og det hævende blad hører også den værdiløse historie om livets byrde.

Endelig talte han. Det er umuligt at give et begreb om, hvilket indtryk hans fortælling gjorde. Det er et minde, som ikke dør, men man kan lige så lidt bibringe en anden sjæl følelsen af dets liv og kraft som af de levende sindsbevægelser, en drøm kan vække. Man må have set den ham medfødte pomp, man må have kendt ham før – og betragtet ham i det øjeblik. Det flakkende halvmørke i den lille kahyt; den åndeløse stilhed

udenfor, i hvilken kun vandets skvulpen mod skonnertens sider hørtes; Hollis' blege ansigt med de rolige, mørke øjne; Jacksons energiske hoved, som holdtes oppe mellem to store håndflader, og hans gule skæg, som strømmede ud over strengene på guitaren, der lå på bordet; Karains ranke og ubevægelige holdning, hans tone – alt dette frembragte et indtryk, som ikke kan glemmes. Han sad på den anden side af bordet med ansigtet mod os. Hans mørke hoved og bronzetorso viste sig over den slidte bordplade, skinnende og stille som støbt i malm. Kun hans læber bevægede sig, og hans øjne glødede, sluktes, flammede op igen eller stirrede sørgmodigt frem for sig. Hans udtryk kom lige fra hans forpinte hjerte. Hans ord klang sagte med en sørgmodig mumlen som af rindende vand; men til tider gjaldede de højt som en krigstrommes drøn – eller slæbte sig langsomt af sted som trætte vandringsmænd – eller styrtede fremad med frygtens hast.

4

Det følgende er en ufuldkommen gengivelse af, hvad han sagde:

"Det var efter den store uenighed, som brød forbundet mellem Wajos fire stater. Vi bekæmpede hinanden indbyrdes, og hollænderne holdt øje med os på afstand og ventede, indtil vi var trætte. Da sås røgen fra deres ildskibe i vore floders mundinger, og deres store mænd kom i både fulde af soldater til os for at tale om beskyttelse og fred. Vi svarede forsigtigt og klogt, for vore landsbyer var afbrændte, vore palisadeforskansninger svage, folket træt og våbnene sløve. De kom og gik; der var blevet talt meget, men efter at de drog bort, syntes alting at være ligesom tidligere, kun forblev deres skibe i

sigte fra vor kyst, og meget snart ankom deres handelsmænd iblandt os med løfte om sikkert lejde. Min broder var en hersker og en af dem, som havde afgivet løftet. Jeg var ung den gang og havde kæmpet i krigen, og Pata Matara havde kæmpet ved min side. Vi havde delt sult, fare, træthed og sejr. Hans øjne var hurtige til at se min fare, og to gange havde min arm frelst hans liv. Det var hans skæbne. Han var min ven. Og han var stor iblandt os – en af dem, som stod min broder herskeren nær. Han talte i rådet, hans kækhed var stor, han var høvding over mange landsbyer rundt om den store sø, der ligger midt i vort land, som hjertet ligger midt i en mands krop. Når hans sværd blev båret ind i en kampong for at melde hans ankomst, hviskede pigerne undrende til hinanden under frugttræerne, de rige mænd rådslog i skyggen, og en fest blev beredt med jubel og sange. Han elskede krig, hjortejagt og kvindernes yndigheder. Han ejede ædelstene, heldige våben og mænds hengivenhed. Han var en bister mand; og jeg havde ingen anden ven.

Jeg var høvding over en palisadefæstning ved flodens munding, hvor jeg hævede told til min broder af de både, der kom forbi. En dag så jeg en hollandsk handelsmand drage op ad floden. Han sejlede op med tre både, og der blev ikke af krævet ham nogen told, for røgen fra de hollandske krigsskibe steg til vejrs ude i rum sø, og vi var for svage til at turde glemme overenskomsterne. Han sejlede op med sikkert lejde, og min broder gav ham sin beskyttelse. Han sagde, at han kom for at handle. Han lyttede til vore stemmer, for vi er mænd, som taler rent ud og uden frygt; han talte vore spyd, han granskede træerne, de rindende vande, græsstråene på bredden, vore

bjerges skrænter. Han drog op til Mataras land og fik tilladelse til at bygge et hus. Han handlede og plantede. Han foragtede vore glæder, vore tanker og vore sorger. Hans ansigt var rødt, hans hår som en flamme og hans øjne blege som en flodtåge; han bevægede sig klodset og talte med dyb stemme; han lo højt som en tåbe og kendte ikke til høflighed i sin tale. Han var en stor, spotsk mand, som stirrede kvinder ind i ansigtet og lagde sin hånd på frie mænds skuldre, som om han havde været en ædelbåren høvding. Men vi bar over med ham. Og tiden gik.

Så flygtede Pata Mataras søster fra kampongen og drog til hollænderens hus for at bo dér. Hun var en fornem og egensindig kvinde. Jeg havde engang set hende båret højt på slavers skuldre blandt folket, med blottet ansigt, og jeg havde hørt alle mænd sige, at hendes skønhed var såre stor, den bragte beskuernes fornuft til at forstumme og henrev deres hjerter. Folket blev nedslået; Mataras åsyn blev sort af denne skam, for hun vidste helt vel, at hun var lovet bort til en anden mand. Matara gik til hollændernes hus og sagde: "Udlever hende, at hun må dø – hun er en datter af høvdinger". Men den hvide mand gav ham afslag og lukkede sig inde, mens hans tjenere holdt vagt dag og nat med ladte bøsser. Matara rasede. Min broder sammenkaldte rådet. Men de hollandske skibe var nær og bevogtede vor kyst med grådige øjne. Min broder sagde: "Hvis han dør nu, må vort land undgælde for hans blod. Lad ham i fred, indtil vi bliver stærkere og skibene er borte." Matara var klog; han ventede og vågede. Men den hvide mand nærede frygt for hendes liv og drog bort.

Han forlod sit hus, sine plantager og sine ejendele! Væbnet og truende drog han bort og forlod alt – for hendes skyld! Hun

havde røvet hans hjerte! Fra min fæstning så jeg ham stå til søs i en stor båd. Matara og jeg iagttog ham fra kampforhøjningen bag de spidse pæle. Han sad med korslagte ben og bøssen i sine hænder på ruffet i agterenden af sin prau. Hans bøsses løb glimtede skråt foran hans store, røde ansigt. Den brede flod strakte sig under ham – jævn, glat, skinnende, som en sølvslette; og hans prau, som inde fra land så meget kort og sort ud, gled hen over sølvsletten og ud på det blå hav.

Tre gange råbte Matara, som stod ved min side, højt hendes navn med sorg og bønner. Han vakte mit hjerte. Det sprang tre gange i mit bryst; og tre gange så jeg med min sjæls øje i halvmørket i prauens lukkede rum en kvinde med bølgende hår drage bort fra sit land og sit folk. Jeg var vred – og bedrøvet. Hvorfor? Og da udråbte også jeg fornærmelser og trusler. Matara sagde: "nu da de har forladt vort land, tilhører deres liv mig. Jeg vil følge efter og ramme – og ganske alene kræve blodhævn." En stærk vind fejede hen over den øde flod imod den nedgående sol. Jeg udbrød: "Jeg vil gå ved din side!" Han bøjede sit hoved til tegn på samtykke. Det var hans skæbne. Solen var gået ned, og træernes grene svajede larmende over vore hoveder.

Den tredje nat derpå forlod vi to sammen vort land på en handelsprau.

Havet mødte os – det brede, vejløse, tavse hav. En sejlende prau efterlader intet spor. Vi drog mod syd. Månen var fuld; og vi så op til den og sagde til hinanden: "Når den næste måne skinner som denne, da vender vi tilbage, og da er de døde." Det er nu femten år siden. Mange måner er blevet fulde og er sygnet hen, og jeg har ikke set mit land siden.

Vi sejlede mod syd; vi indhentede mange prauer; vi søgte i vigene og bugterne; vi så enden af vor kyst, af vor ø – en stejl odde over et stormpisket stræde, hvor strandede prauers skygger flyder om og druknede mænd råber om natten. Nu var det brede hav rundt om os på alle sider. Vi så et stort bjerg brænde midt i vandet; vi så tusinder af småøer spredte som jernstumper udskudt af en stor kanon; vi så en lang kyst med bjerge og lavlande, som strakte sig i solskinnet fra vest til øst. Det var Java. Vi sagde: "De er dér; deres time er nær, og vi skal vende tilbage eller dø rensede for vanære."

Vi landede. Er der noget godt i det land? Vejene er lige og hårde og støvede. Sten-kamponger, fulde af hvide ansigter, er omgivet af frugtbare marker, men hver mand, man møder, er en træl. Herskerne lever under æggen af et fremmed sværd. Vi besteg bjerge, vi overskred dale; ved solnedgang gik vi ind i landsbyer. Vi spurgte enhver: "Har I set sådan og sådan en hvid mand?" Nogle stirrede på os; andre lo; kvinder gav os føde, stundom med frygt og ærbødighed, som om Guds hjemsøgelse havde berøvet os forstanden; men nogle forstod ikke vort sprog, og nogle forbandede os eller spurgte gabende og med foragt om grunden til vor søgen. Engang, da vi gik bort, råbte en gammel mand efter os: "Afstå fra jeres forehavende!"

Vi drog videre. Vi skjulte vore våben og trådte ydmygt til side for rytterne på vejen; vi bøjede os dybt i gårdene hos høvdinger, som ikke var bedre end trælle. Vi fo'r vild på markerne og i junglen; og en nat i en tæt skov kom vi til et sted, hvor smuldrende gamle mure var styrtede sammen mellem træerne, og hvor sælsomme stengudebilleder – udhuggede billeder af djævle med mange arme og ben, men slanger snoet om deres

kroppe, med tyve hoveder og hundrede sværd i hænderne – syntes at få liv og true i skæret fra vort lejrbål. Intet afskrækkede os.

Og på vejen, ved hvert bål, på vore hvilepladser, talte vi altid om hende og om ham. Deres time var nær. Vi talte ikke om andet. Nej! Ikke om sult, tørst, træthed og hjerter, der var ved at tabe modet. Nej! Vi talte om ham og om hende. Om hende! Og vi tænkte på dem – på hende! Matara grublede ved bålet. Jeg sad og tænkte og tænkte, indtil jeg pludselig atter kunne se billedet af en kvinde, skøn og ung og fornem og stolt og kærlig, som drog bort fra sit land og sit folk. Matara sagde: "Når vi finder dem, vil vi dræbe hende først for at aftvætte vanæren – og så må manden dø." Jeg plejede at svare: "Sådan skal det være; hævnen er din." Han stirrede længe på mig med sine store, indsunkne øjne.

Vi vendte tilbage til kysten. Vore fødder blødte, vore legemer var afmagrede. Klædt i pjalter sov vi i læ af stengærder; smudsige og magre luskede vi om ved hvide mænds gårdporte. Deres lodne hunde gøede ad os, og deres tjenere råbte i lang afstand: "Gå bort!" Uslinger af ringe herkomst, som holder vagt i gaderne mellem sten-kampongerne, spurgte os, hvem vi var. Vi løj, vi logrede, vi smilede med had i vore hjerter, og vi vedblev at spejde hist og spejde her efter hende, efter kvinden, som havde brudt sin tro og derfor måtte dø. Vi spejdede. Til sidst troede jeg i hver kvindes ansigt at se hendes. Vi løb hurtigt. Nej! Stundom hviskede Matara: "Dér er manden!" Og vi krøb sammen og ventede. Han kom nærmere. Og så var det ikke manden – de hollændere ligner alle hinanden. Vi led skuffelsens kvaler. I min søvn så jeg hendes ansigt og var både glad og

bedrøvet … Hvorfor? … Jeg syntes, at jeg hørte en hvisken tæt ved mig. Jeg vendte mig hurtigt om. Hun var der ikke! Og mens vi traskede møjsommeligt fra stenby til stenby, syntes jeg, at jeg hørte lette fodtrin tæt ved mig. Der kom en tid, da jeg altid hørte dem, og jeg var glad derved. Jeg tænkte, mens jeg vandrede svimmel og træt på de hvide mænds hårde veje – jeg tænkte: hun er her, hos os! …

Matara var mørk. Vi led ofte sult.

Vi solgte vore krisers udskårne skeder – elfenbensskederne med gulddupskoene. Vi solgte de juvelsmykkede hjalter. Men vi gemte klingerne – til dem. Klingerne, som aldrig rammer uden at dræbe – vi gemte klingerne til hende … Hvorfor? Hun var altid ved vor side … Vi sultede. Vi tiggede. Til sidst forlod vi Java.

Vi drog mod vest, vi drog mod øst. Vi så mange lande, skarer af fremmede ansigter, mennesker, som bor i træer, og mennesker, som æder deres gamle folk. Vi skar rotang i skoven for en håndfuld ris, tjente vor føde ved at feje store skibes dæk og hørte forbandelser udøses over vore hoveder. Vi trællede i landsbyer; vi flakkede hen over havet med bajow-folkene, der intet land har. Vi kæmpede for betaling; vi fæstede os som arbejdere hos goram-mænd og blev bedraget for vor løn; under befaling af rå hvide mænd dykkede vi efter perler i øde bugter fulde af sorte klippeblokke og med en sandet og ensom kyst. Og allevegne spejdede vi, lurede vi, frittede vi. Vi udspurgte handelsmænd, røvere, hvide mænd. Vi hørte forhånelser, spottegloser, trusler – ord af forundring og ord af foragt. Vi kendte aldrig hvile; vi tænkte aldrig på hjemmet, for vor gerning var ikke gjort.

Der gik et år, og et til. Jeg hørte op med at tælle nætterne, månederne, årene. Jeg vågede over Matara. Han fik min sidste håndfuld ris; hvis der kun var vand nok til én, drak han det; jeg trak tæppet op over ham, når han rystede af kulde; og når den hede sygdom greb ham, sad jeg søvnløs i mange nætter og viftede hans ansigt. Han var en bister mand og min ven. Han talte om hende med raseri om dagen, med sorg, når det var mørkt; han mindedes hende i sundhed og i sygdom. Jeg sagde intet; men jeg så hende hver dag – altid! I begyndelsen så jeg kun hendes hoved, ligesom hovedet af en kvinde, der vandrer på en flodbred gennem den lave tåge. Senere tog hun plads ved vort bål. Jeg så hende! Jeg betragtede hende! Hun havde milde øjne og et bedårende åsyn. Jeg mumlede til hende i natten. Undertiden sagde Matara med søvnig stemme: "Hvem taler du til? Hvem er der?" Jeg svarede hurtigt: "Ingen" men det var løgn!

Hun forlod mig aldrig. Hun delte varmen fra vort bål, hun sad på mit leje af løv, hun svømmede på havet for at følge mig jeg så hende! Jeg siger jer, jeg så hendes lange, sorte hår sprede sig bag hende på det månelyse vand, mens hun med nøgne arme svømmede af sted ved siden af en hurtig prau. Hun var skøn, hun var trofast, og i fremmede landes stilhed talte hun ganske sagte til mig i mit folks sprog. Ingen så hende; ingen hørte hende; hun var udelukkende min! Om dagen vandrede hun med vuggende gang foran mig ad trættende veje; hendes skikkelse var rank og smidig som stammen af et slankt træ; hælene på hendes fødder var runde og glatte som æggeskaller; hun gjorde tegn til mig med sin runde arm. Om natten så hun mig ind i ansigtet. Og hun var bedrøvet! Hendes øjne var milde og frygtsomme; hendes stemme blød og bedende. Engang

hviskede jeg til hende: "Du skal ikke dø," og hun smilede ... fra den tid smilede hun altid! ... Hun gav mig mod til at udholde træthed og møjsommeligheder. Det var smertefulde tider, men hun bragte mig lindring. Vi vandrede videre, tålmodige i vor søgen. Vi led skuffelser, falske forhåbninger; vi led fangenskab, sygdom, tørst, elendighed, fortvivlelse ...

Nok om det! Vi fandt dem! ..."

Han råbte de sidste ord ud, og tav så. Hans ansigt var ufølsomt, og han sad ubevægelig som en hypnotiseret. Hollis satte sig hurtigt over ende og spredte albuerne ud på bordet. Jackson gjorde en pludselig bevægelse og kom derved til at røre ved guitaren. En klagende genlyd fyldte kahytten med forvirret dirren og døde langsomt hen.

Så begyndte Karain på ny at tale. Den tilbageholdte heftighed i hans tone syntes at stige som en røst udefra, som noget, der ikke talte, men dog hørtes; den fyldte kahytten og indhyllede den ubevægelige skikkelse i lænestolen i sin voldsomme, men dæmpede mumlen.

"Vi var på vej til Atjeh, hvor der var krig; men fartøjet løb på en sandbanke,og vi blev nødt til at lande ved Delli. Vi havde tjent lidt penge og havde købt en bøsse af nogle handelsmænd fra Selangore; kun én bøsse, og den blev affyret med gnisten fra en sten; Matara bar den. Vi gik i land. Mange hvide mænd boede dér og plantede tobak på erobrede sletter, og Matara ... Men ligemeget. Han så ham! ... Hollænderen! ... Endelig! ... Vi krøb sammen og holdt vagt. To nætter og en dag holdt vi vagt. Han havde et hus – et stort hus, der stod på et ryddet stykke land midt iblandt hans marker; blomster og buske groede rundt om det; der var smalle stier med gul jord mellem det klippede

græs, og tykke hække til at holde folk ude. Den tredje nat kom vi bevæbnede og lagde os bag en hæk.

Der faldt en svær dug, og det var, som om den gennemblødte vort kød og gjorde selve vore indvolde kolde. Græsset, kvistene, bladene var dækkede med vanddråber og så grå ud i måneskinnet. Matara lå sammenrullet i græsset og gøs i søvne. Tænderne klaprede i min mund så højt, at jeg var bange for, at støjen skulle vække hele egnen. Langt borte hørte jeg vægterne i de hvide mænds huse slå træklappere mod hinanden og huje i mørket. Og, ligesom hver nat, så jeg hende ved min side. Hun smilede ikke mere! Angstens ild brændte i mit bryst, og hun hviskede til mig, medlidende, medynksfuldt, blidt – som en kvinde kan; hun lindrede min sjælekval; hun bøjede sit åsyn over mig – et kvindeåsyn, som henrykker mænds hjerter og bringer deres fornuft til at forstumme. Hun var udelukkende min, og ingen kunne se hende – ingen af den levende menneskeslægt! Stjerner skinnede gennem hendes barm, gennem hendes bølgende hår. Jeg blev overvældet af anger, af kærlighed, af sorg. Matara sov havde jeg sovet? Matara ruskede mig i skulderen, og solens ild tørrede græsset, buskene, bladene. Det var dag. Pjalter af hvid tåge hang mellem træernes grene.

Var det nat eller dag? Jeg så intet mere, førend jeg hørte Matara, som lå ved min side, ånde hurtigt, og da så jeg hende udenfor huset. Jeg så dem begge. De var kommet ud. Hun sad på en bænk under muren, og blomstertunge kviste krøb højt op over hendes hoved og hang ud over hendes hår. Hun havde et skrin på sit skod, stirrede ned i det og talte efter, hvor mange perler hun havde. Hollænderen stod ved siden af og så til, han

smilede ned mod hende; hans hvide tænder glimtede; skægget på hans overlæbe var som to snoede flammer. Han var stor og tyk, og glad og frygtløs. Matara hældte frisk fængkrudt på med sin hule hånd, skrabede flintestenen med sin tommelnegl og rakte bøssen til mig. Til mig! Jeg tog den ... O, skæbne!

Han lå på maven og hviskede mig ind i mit øre:

"Jeg vil krybe hen til dem og så styrte løs ... lad hende dø for min hånd. Sigt du imidlertid på det fede svin dér. Lad ham se mig udrydde min skam fra jordens overflade – og så ... du er min ven – dræb med et sikkert skud."

Jeg svarede ikke; der var ingen luft i mit bryst – der var ingen luft i hele verden.

Pludselig var Matara forsvundet fra min side. Græsset bølgede. Så raslede det i en busk. Hun løftede hovedet.

Jeg så hende! Trøsterinden i søvnløse nætter, i trættende dage; ledsagersken i møjsommelige år! Jeg så hende! Hun stirrede lige på det sted, hvor jeg krøb sammen. Dér var hun, som jeg havde set hende i åringer – en trofast vandrer ved min side. Hun stirrede frem for sig med sørgmodige øjne, men læberne smilede; hun så på mig ... Læberne smilede! Jeg havde jo lovet hende, at hun ikke skulle dø!

Hun var langt borte, men jeg følte hende nær. Hendes berøring kærtegnede mig, hendes stemme mumlede, hviskede over mig, rundt om mig: "Hvem skal være din fælle, hvem skal trøste dig, hvis jeg dør?"

Jeg så en svag bevægelse i et blomstrende buskads til venstre for hende ... Matara var rede ... jeg råbte højt: "Kom tilbage!"

Hun sprang op; skrinet faldt til jorden; perlerne trillede for hendes fødder. Den store hollænder ved hendes side rullede

truende med øjnene i det stille solskin. Jeg lagde bøssen til kinden. Jeg knælede, og jeg var fast – fastere end træerne, klipperne, bjergene. Men foran det rolige, lange bøsseløb svajede markerne, huset, jorden, himlen frem og tilbage som skygger i en skov en blæstvejrsdag.

Matara fo'r ud fra krattet; foran ham hvirvlede sønderrevne blomsters blade højt i vejret som drevne af en storm. Jeg hørte hende udstøde et skrig; jeg så hende springe med udstrakte arme frem foran den hvide mand. Hun var en kvinde fra mit land og af ædelt blod. Sådan er de! Jeg hørte hende skrige af rædsel og frygt – og alt stod stille! Markerne, huset, jorden, himlen stod stille – men Matara sprang løs på hende med løftet arm. Jeg trykkede på aftrækkeren, så et glimt, men hørte intet; røgen rullede tilbage i mit ansigt, og da så jeg Matara styrte forover og blive liggende med udstrakte arme ved hendes fødder. Ha! Et sikkert skud! Solskinnet, som faldt på min ryg, var koldere end rindende vand. Et sikkert skud! Jeg kastede bøssen efter. De to blev stående ved den døde mand, som om en trolddom havde forhekset dem. Jeg råbte til hende: "Lev og husk!" så vaklede jeg en stund omkring i koldt mørke.

Bag mig lød høje råb og mange løbende fødders trin; fremmede mænd omringede mig, råbte meningsløse ord ind i mit ansigt, puffede til mig, trak i mig, holdt mig oppe ...

Jeg stod foran den store hollænder; han stirrede på mig, som havde han mistet sin forstand. Han forlangte forklaringer, han talte hurtigt, han snakkede om taknemmelighed, han tilbød mig føde, husly, guld – han stillede mange spørgsmål. Jeg lo ham op i ansigtet. Jeg sagde:

"Jeg er en rejsende korinchi fra Perak derovre og kender intet til denne døde mand. Jeg kom netop hen ad vejen, da jeg hørte et skud, og dine tåbelige folk styrtede ud og slæbte mig herhen."

Han løftede armene, han undrede sig, han kunne ikke tro, han kunne ikke forstå, han råbte højt i sit eget tungemål! Hun havde slået armene om hans hals og stirrede tilbage over sin skulder på mig med store øjne. Jeg smilede og så på hende; jeg smilede og ventede på at høre lyden af hendes stemme. Den hvide mand spurgte hende pludselig:

"Kender du ham?"

Jeg lyttede – mit liv var i mine øren! Længe så hun på mig, så på mig med ufravendt blik; så sagde hun højt:

"Nej, jeg har aldrig set ham før."

... Hvad! Aldrig før? Havde hun allerede glemt? Var det muligt? Allerede glemt – efter så mange år – så mange års omflakken, kammeratskab, møje, kærlige ord! Allerede glemt! ... jeg rev mig løs fra de hænder, som holdt mig, og gik min vej uden et ord ... De lod mig gå.

Jeg var træt. Sov jeg? Jeg ved det ikke. Jeg husker, at jeg gik på en bred vej en stjerneklar nat; og det fremmede land syntes mig så stort, rismarkerne så udstrakte, at da jeg så mig om, løb det rundt for mig af frygt for det uhyre rum. Så fik jeg øje på en skov. Det strålende stjerneskær knugede mig. Jeg drejede af fra vejen og gik ind i skoven, som var meget skummel og meget sørgelig."

5

Karains stemme var blevet sagtere og sagtere, som om han havde fjernet sig fra os, og de sidste ord lød svagt, men tydeligt,

som om vi havde hørt dem råbt i lang afstand en stille dag. Han stirrede vist ud i luften forbi Hollis' ubevægelige hoved, der sad overfor ham, lige så stille som han selv. Jackson havde vendt sig til siden og sad med albuen på bordet og skyggede for sine øjne med hånden. Og jeg så til, forbavset og bevæget; jeg betragtede denne mand, der var trofast mod et syn, forrådt af sin drøm, foragtet af sin illusion, og som nu kom til os vantro for at søge hjælp – mod en tanke.

Tavsheden var dyb; men den syntes fuld af lydløse fantomer, af sorgfulde, skyggeagtige og stumme væsener, i hvis usynlige nærværelse den sikre, pulserende tikken af de to skibskronometre, der roligt afmærkede Greenwich-tidens sekunder, forekom mig en beskyttelse og lettelse. Karain stirrede forstenet frem for sig, og mens jeg betragtede hans stive skikkelse, tænkte jeg på hans omflakken, på denne hævnens ukendte odyssé, på alle de mennesker, der vandrer om blandt illusioner; på illusioner, der er lige så hvileløse som menneskene; på de trofaste og troløse illusioner, på illusioner, som skænker glæde, som skænker sorg, som skænker smerte, som skænker fred; på de uovervindelige illusioner, som kan få liv og død til at synes rolige, begejstrende, forpinte eller uædle.

En mumlen hørtes; stemmen udefra syntes at glide ud fra en drømmende verden og ind i kahyttens lampelys. Det var Karain, der talte.

"Jeg levede i skoven.

Hun kom ikke mere. Aldrig! Ikke en eneste gang! Jeg levede alene! Hun havde glemt alt. Og det var godt. Jeg trængte ikke til hende; jeg trængte ikke til nogen. Jeg fandt en forladt hytte i en gammel rydning. Ingen kom mig nær. Undertiden hørte jeg

langt borte stemmer af folk, som fulgte en sti. Jeg sov; jeg hvilede; der var vild ris, vand fra en rindende bæk – og fred! Hver nat sad jeg alene ved mit lille bål uden for hytten. Mange nætter gled hen over mit hoved.

Da, en aften, mens jeg sad ved mit bål efter at have spist, så jeg ned mod jorden og begyndte at mindes mine vandringer. Jeg løftede hovedet. Jeg havde ikke hørt nogen lyd, raslen eller fodtrin – men jeg løftede hovedet. En mand kom hen imod mig tværs over den lille rydning. Jeg ventede. Han kom hen til mig uden at hilse og satte sig ned i bålets skær. Så vendte han ansigtet imod mig. Det var Matara. Han stirrede bistert på mig med sine store, hule øjne. Natten var kold; bålet mistede pludselig sin varme, og han stirrede på mig. Jeg rejste mig, gik bort derfra og lod ham sidde ved bålet, der ingen varme gav.

Hele den nat gik jeg, og hele den næste dag, og om aftenen tændte jeg et stort bål og satte mig ned – for at vente på ham. Men han kom ikke ind i lysskæret. Jeg hørte ham i buskene hist og her, hviskende. Til sidst forstod jeg – jeg havde hørt de ord før: "Du er min ven – dræb med et sikkert skud."

Jeg udholdt det, så længe jeg kunne – så sprang jeg bort, som jeg nu i nat sprang over mine palisader og svømmede ud til jer. Jeg løb – jeg løb grædende som et barn, som man har forladt alene og langt borte fra hytterne. Han løb ved min side, uden fodtrin, hviskende, hviskende – usynlig, men hørlig. Jeg søgte til folk – jeg trængte til mennesker omkring mig! Mennesker, som ikke var døde! Og på ny vandrede vi to sammen. Jeg opsøgte fare, kamp og død. Jeg kæmpede med i Atjeh-krigen, og et tappert folk undrede sig over en fremmeds kækhed. Men vi var to; han afværgede huggene … Hvorfor? Jeg længtes efter

fred, ikke efter liv. Og ingen kunne se ham; ingen vidste det – og jeg vovede ikke at fortælle nogen det. Undertiden forlod han mig, men kun for en kort stund; så kom han tilbage og hviskede eller stirrede. Mit hjerte var sønderrevet af en sælsom frygt, men kunne ikke dø.

Så mødte jeg en gammel mand.

I kendte ham alle. Folk her kaldte ham min troldmand, min tjener og sværdbærer; men for mig var han fader, moder, beskyttelse, tilflugt og fred. Da jeg mødte ham, var han på tilbagevejen fra en pilgrimsfærd, og jeg hørte ham istemme solnedgangsbønnen. Han var vandret til det hellige sted med sin søn, sin søns hustru og et lille barn; og på hjemvejen skete det ved den Allerhøjestes nåde, at de alle døde: den stærke mand, den unge moder, det lille barn – de døde; og den gamle mand kom alene til sit land. Han var en pilgrim, rolig og from, såre vis og såre ensom. Jeg fortalte ham alt. En tidlang levede vi sammen. Han udtalte ord fulde af medynk, af visdom, af bøn over mig. Han holdt den dødes skygge borte fra mig. Jeg bad ham om en amulet, som kunne gøre mig sikker. Længe afslog han det, men til sidst gav han mig en, med et suk og et smil. Utvivlsomt bød han over en ånd, der var stærkere end min døde vens hvileløshed, og jeg havde atter fred; men jeg var selv blevet hvileløs og var kommet til at elske tumult og fare. Den gamle mand forlod mig aldrig. Vi vandrede om sammen. Store mænd modtog os med glæde; hans visdom og min tapperhed mindes, hvor jeres styrke, o, hvide mænd, er glemt! Vi gik i tjeneste hos sultanen af Sula. Vi kæmpede mod spanierne. Der var sejre, forhåbninger, nederlag, sorg, blod, kvindetårer ... Til hvad nytte? ... Vi flyede. Vi samlede landflygtige mænd af en krigersk

race og drog hertil for atter at kæmpe. Resten kender I. Jeg er hersker over et erobret land, en mand, som elsker krig og fare, som kæmper, og som lægger planer.

Men den gamle mand er død, og jeg er atter den dødes slave. Han er her ikke mere for at jage den bebrejdende skygge bort – for at bringe den livløse stemme til tavshed! Hans tryllemiddels kraft er død med ham. Og jeg kender til frygt; og jeg hører den stadige hvisken: "Dræb! Dræb! Dræb!" ... Har jeg ikke dræbt nok? ..."

For første gang i denne nat fordrejedes hams ansigt pludselig af vanvid og raseri. Hans flakkende blik fo'r hid og did som skræmte fugle i tordenvejr. Han sprang, op og råbte:

"Ved ånderne, som drikker blod, ved ånderne, som råber i natten, ved alle raseriets, ulykkens og dødens ånder sværger jeg, at jeg en dag vil støde til – støde ind i hvert hjerte, jeg træffer – jeg ..."

Han så så farlig ud, at vi alle tre sprang op, og Hollis slog til krisen med bagen af hånden, så at den fløj ned fra bordet. Jeg tror, vi råbte i munden på hinanden. Det var imidlertid en kort forskrækkelse, for i næste øjeblik sad han igen rolig i sin stol, mens vi tre hvide mænd stod omkring ham i temmelig tåbelige stillinger. Vi følte os en smule skamfulde over os selv. Jackson tog krisen op og rakte ham den efter at have tilkastet mig et spørgende blik. Han modtog den med en fornem hovedbøjning og stak den ind i sin sarongs folder, idet han nøje og omhyggeligt sørgede for at anbringe våbnet i en fredelig stilling. Så så han op på os med et alvorligt smil. Vi følte bebrejdelsen og skammede os. Hollis sad sidelæns på bordet

med hagen i hånden og betragtede ham forskende i tankefuld tavshed. Jeg sagde:

"Du må blive hos dit folk. Du er nødvendig for dem. Og livet rummer glemsel. Selv de døde ophører med tiden at tale."

"Er jeg en kvinde, at jeg kan glemme lange år, inden et øjelåg har haft tid til at blinke to gange?" udbrød han med bitter harme.

Han forbløffede mig. Det var forbavsende. Hans liv – dette grusomme fata morgana af kærlighed og fred – forekom ham lige så virkeligt, lige så unægteligt, som nogen helgens, filosofs eller tåbes iblandt os alle ville forekomme dem. Hollis mumlede:

"Du beroliger ham ikke med dine flove floskler."

Karain talte til mig.

"Du kender os. Du har levet med os. Hvorfor – kan vi ikke vide; men du forstår vore sorger og vore tanker. Du har levet med mit folk, og du forstår vore ønsker og vore bekymringer. Med dig vil jeg gå. Til dit land – til dit folk. Til dit folk, som lever i vantro; for hvem dag er dag og nat er nat – intet mere, fordi I forstår alt, hvad I ser, og foragter alt andet! Til dit vantroens land, hvor de døde ikke taler, hvor hver mand er vis og alene – og har fred!"

"Storartet beskrivelse," mumlede Hollis med et glimt af et smil.

Karain hang med hovedet.

"Jeg kan arbejde og kæmpe – og være trofast," hviskede han i en træt tone, "men jeg kan ikke gå tilbage til ham, som venter på mig på kysten. Nej! Tag mig med jer … Eller giv mig noget af jer styrke – af jer vantro … et tryllemiddel! …"

Han lod til at være fuldstændig udmattet.

"Ja, tage ham hjem med," sagde Hollis ganske sagte, som om han drøftede sagen med sig selv. "Det ville være en udvej. Ånderne dér går i selskab og taler elskværdigt til damer og herrer, men ville foragte en nøgen menneskesjæl som vor fyrstelige ven ... nøgen ... flået, skulle jeg hellere sige! Det gør mig ondt for ham. Umuligt – naturligvis. Enden på alt dette bliver," vedblev han og så op på os – "enden på alt dette bliver, at han en skøn dag får bersærkergang blandt sine trofaste undersåtter og sender en hel del af dem til deres fædre, førend de beslutter sig til den illoyalitet at slå ham for panden."

Jeg nikkede. Jeg anså det for mere end sandsynligt, at det ville blive Karains endeligt. Det var klart, at hans fikse idé havde jaget ham lige til grænsen af, hvad et menneske kan holde ud, og der behøves kun et meget ringe yderligere tryk for at fremkalde den for hans race ejendommelige art af vanvid. Den frist, han havde haft, så længe den gamle mand levede, gjorde pinslens tilbagevenden uudholdelig. Alt det var klart.

Han løftede pludselig hovedet; vi havde et øjeblik troet, at han slumrede.

"Giv mig jeres beskyttelse – eller jeres styrke!" udbrød han. "Et tryllemiddel ... et våben!"

Atter sank hans hage ned på hans bryst. Vi så på ham, og derefter på hinanden med mistænksom frygt i vore øjne, ligesom mænd, der uventet betræder skuepladsen for et eller andet hemmelighedsfuldt ulykkestilfælde. Han havde udleveret sig selv til os; i vore hænder havde han lagt sine fejltrin og sin pine, sit liv og sin fred; og vi vidste ikke, hvad vi skulle gøre ved dette problem fra det ydre mørke. Vi tre hvide mænd, som

betragtede denne malaj, kunne tilsammen ikke finde et eneste rammende ord – hvis der da overhovedet gaves et ord, som kunne løse det problem. Vi grublede, og vore hjerter blev tunge. Vi havde en følelse, som om vi tre var blevet kaldet til selve de infernalske regioners port for at fælde en dom over og træffe bestemmelse om en vandrers skæbne, som pludselig var kommet fra en verden fuld af solskin og illusioner.

"For pokker, han lader til at have en høj mening om vor magt," hviskede Hollis håbløst.

Og så blev der igen stilhed, som kun brødes af vandets plasken og kronometrenes rolige tikken. Jackson stod med de bare arme korslagte og lænede skuldrene mod kahytsskottet. Han bøjede sit hoved for dæksbjælken; hans lyse skæg bredte sig pragtfuldt over hans bryst; han så kolossal, kraftesløs og mild ud. Der var noget trist ved hele kahyttens udseende; det var, som om luften i den langsomt fyldtes af hjælpeløshedens grusomme kulde, af egenkærlighedens ubarmhjertige harme imod en sig påtrængende smertes ufattelige form. Vi havde ingen anelse om, hvad vi skulle gøre; og vi begyndte bitterligt at vredes over den hårde nødvendighed at skaffe os af med ham.

Hollis grundede, og mumlede så pludselig med en kort latter:

"Styrke ... Beskyttelse ... Tryllemiddel."

Han lod sig glide ned fra bordet og forlod kahytten uden at tilkaste os et blik. Det så ud, som om han var gemen nok til at desertere. Jackson og jeg vekslede indignerede blikke. Vi kunne høre ham rumstere i sin lillebitte kahyt. Ville slubberten virkelig gå i seng? Karain sukkede. Det var ikke til at holde ud!

Så kom Hollis tilbage med et lille læderskrin i begge hænder. Han satte det forsigtigt på bordet og så på os med en underlig

gispen, syntes vi, som om han af en eller anden grund var blevet målløs et øjeblik eller havde sine etiske betænkeligheder ved at fremtage dette skrin. Men et øjeblik efter gav hans ungdoms uforskammede og ufejlbarlige visdom ham det fornødne mod. Mens han åbnede skrinet med en ganske lille nøgle, sagde han:

"Se så højtidelige ud, som I kan, kammerater."

Rimeligvis så vi kun forbavsede og stupide ud, for han kastede et blik over sin skulder og sagde vredt:

"Dette er ikke løjer; jeg står i begreb med at gøre noget for ham. Se alvorlige ud. For Fanden ... kan I ikke lyve en smule ... når det gælder en ven!"

Karain lod ikke til at tage notits af os, men da Hollis åbnede skrinets låg, fløj hans blik hen til det – og det gjorde vort også. Det polstrede, røde silkefoer dannede en skinnende plet farve i den skumle atmosfære; det var noget positivt at se på – det virkede som med tryllekraft.

6

Hollis stirrede smilende ned i skrinet. Han havde for nyligt gjort en sviptur hjem gennem Suezkanalen. Han havde været borte et halvt år og havde først sluttet sig til os igen lige i rette tid til at komme med på denne sidste tur. Vi havde aldrig før set det skrin. Han holdt hænderne svævende over det; og han talte ironisk til os, men hans ansigt blev så alvorligt, som om han var i færd med at fremsige en mægtig trylleformular over skrinets indhold.

"Enhver af os," sagde han, med pauser, der af en eller anden grund var endnu mere stødende end hans ord – "enhver af os, må I indrømme, er blevet forfulgt af en eller anden kvindes

genfærd ... Og ... hvad angår venner ... som vi har sluppet på vejen ... nå ja! ... spørg jer selv ..."

Han tav. Karain stirrede. Der hørtes en dyb brummen højt oppe under dækket. Jackson sagde i en alvorlig tone:

"Du må ikke være så modbydelig kynisk."

"Ak ja! Du er uden svig," svarede Hollis. "Men du skal se ... Nå, imidlertid har denne malaj været vor ven ..."

Han gentog flere gange tankefuldt: "Ven ... malaj. Ven, malaj," som om han afvejede ordene imod hinanden. Så vedblev han raskere:

"En rar fyr – en gentleman på sin måde. Vi kan ikke, så at sige, vende hans fortrolighed og tillid til os ryggen. Det er let at gøre indtryk på malajer – de er lutter nerver, ved I nok – derfor ..."

Han vendte sig brat til mig.

"Du kender ham bedst," sagde han i en forretningsmæssig tone. "Tror du, at han er fanatisk – jeg mener meget streng i sin tro?"

I dybeste forbavselse stammede jeg, at det troede jeg ikke.

"Det er, fordi det er et portræt – et præget billede," var Hollis' gådefulde svar, idet han vendte sig til skrinet. Han stak hånden ned i det. Karain sad med adskilte læber og skinnende øjne. Vi så ned i skrinet.

Der lå et par garnruller, et brev nåle, en stump mørkeblåt silkebånd; et kabinetsfotografi, som Hollis stjal sig til at kaste et blik på, førend han lagde det på bordet med ansigtet nedad. Et portræt af en ung pige, kunne jeg se. Der var, iblandt en mængde forskellige smågenstande, en buket blomster, en smal,

hvid handske med mange knapper, en lille pakke breve, omhyggeligt sammenbundne.

Hvide mænds amuletter! Tryllemidler og talismaner! Tryllemidler, som holder dem på den lige vej eller driver dem ind på krogveje – som har magt til at få en ung mand til at sukke, en gammel mand til at smile. Mægtige ting, som kan vække glædesrødme og savntanker; som kan blødgøre hårde hjerter og hærde et blødt til stålets hårdhed. Himmelske gaver – jordiske ting ...

Hollis rodede i skrinet.

Og under et øjebliks venten syntes det mig, at skonnertens kahyt fyldtes af et usynligt og levende røre som af svage åndepust. Alle de gengangere, som er forjaget fra det vantro vesten af mænd, der giver sig ud for at være vise og alene og have fred – alle en vantro verdens hjemløse gengangere – samledes pludselig om Hollis' skikkelse, der bøjede sig over skrinet; alle de landflygtige og henrivende skygger af elskede kvinder; alle de skønne og kærlige gengangere af idealer, huskede, glemte, elskede, afskyede; alle de fordrevne og bebrejdende gengangere af venner, beundrede, stolede på, bagtalte, svegne, forladte, døde ved vejen – alle syntes at komme fra jordens ugæstfri egne og stimle sammen i den skumle kahyt, som om den havde været et tilflugtssted og i hele den vantro verden det eneste sted for hævnende tro ...

Det varede et sekund – så forsvandt alt. Hollis stod alene overfor os med en lille, skinnende genstand mellem fingrene. Den så ud som en mønt.

"Nå, her er den," sagde han.

Han holdt den i vejret. Det var en seks-pence – en jubilæums-seks-pence. Den var forgyldt, og der var boret et hul igennem den tæt ved kanten. Hollis så henimod kaminen.

"Et tryllemiddel til vor ven," sagde han til os. "Tingesten har i og for sig stor magt – penge, forstår I – og hans fantasi er sat i bevægelse. Han er en loyal rad; hvis blot hans rettroenhed ikke bliver bange, fordi det er et portræt ..."

Vi sagde intet. Vi vidste ikke, om vi skulle være forargede, more os eller føle os lettede. Hollis trådte hen imod Karain, der rejste sig ligesom skræmt, holdt mønten op for ham og talte på malajisk.

"Dette er den store dronnings billede, og den mægtigste ting, hvide mænd kender," sagde han højtideligt.

Karain tildækkede fæstet af sin kris som tegn på ærbødighed, og stirrede på det kronede hoved.

"Den uovervindelige, den fromme," mumlede han.

"Hun er mægtigere end Suleiman den Vise, der bød over ånderne, som du ved," vedblev Hollis alvorligt. "Jeg vil give dig denne."

Han holdt sekspencen i sin hule hånd, betragtede den tankefuldt og talte på engelsk til os.

"Hun byder også over en ånd – sit folks ånd; en kraftig, samvittighedsfuld, ufortrøden, ubetvingelig djævel ... som udretter en hel del godt – lejlighedsvis ... En hel del godt ... til tider – og som ikke ville finde sig i den bedste gengangers vrøvl for sådan en bagatel som vor vens skud. Se nu ikke så lynslagne ud, kammerater. Hjælp mig at få ham til at tro – alting afhænger af det."

"Hans folk bliver forfærdet," mumlede jeg.

Hollis så på Karain, der så ud som en legemliggørelse af den højeste grad af tavs sindsbevægelse. Han stod stiv som en støtte, med tilbagekastet hoved; hans øjne rullede vildt og lynede; de udspilede næsebor dirrede.

"Å, så for pokker!" sagde Hollis til sidst. "Han er en flink fyr. Jeg vil give ham noget, som jeg virkelig kommer til at savne."

Han tog båndet op af skrinet, smilede hånligt til det, og klippede derpå med en saks et stykke ud af handskens håndflade.

"Jeg vil lave ham sådan en tingest, som de italienske bønder bærer, forstår I."

Han syede mønten ind i det bløde skind, syede skindet til båndet og bandt enderne sammen. Han arbejdede hurtigt. Karain holdt hele tiden øje med hans fingre.

"Kom så," sagde han og trådte henimod Karain. De så hinanden lige ind i øjnene. Karains stirrede med et fortabt blik, men Hollis' syntes at blive mørkere og fik et bydende og tvingende udtryk. De dannede en slående kontrast til hinanden – den ene ubevægelig og bronzefarvet, den anden blændende hvid og løftende armene, hvis kraftige muskler spillede let under en hud så blank som atlask. Jackson trådte hen til dem med en mine som en mand, der stiller sig ryg mod ryg med en kammerat i en farlig situation. Jeg pegede på Hollis og sagde med vægt:

"Han er ung, men han er vis. Tro på ham!"

Karain bøjede sit hoved. Hollis kastede let det mørkeblå bånd over det og trådte tilbage.

"Glem, og hav fred!" udråbte jeg.

Karain syntes at vågne op af en drøm. Han sagde: "Ha!" og rystede sig, som om han afkastede en byrde. Han så sig om med en tillidsfuld mine. En eller anden oppe på dækket trak presenningen fra skylightet, og et væld af lys strømmede ned i kahytten. Det var allerede morgen.

"Det er på tide, at vi kommer på dækket," sagde Jackson.

Hollis trak en frakke på, og vi gik op med Karain i spidsen.

Solen var stået op bagved bjergene, og deres lange skygger strakte sig vidt ud over bugten i det perleklare lys. Luften var klar, ren og kølig. Jeg pegede mod den gule, sandede breds krumme linje.

"Han er der ikke," sagde jeg med eftertryk til Karain. "Han venter ikke mere. Han er forsvundet for stedse."

Et bundt klare, varme solstråler fo'r ned mod bugten mellem to bjergtoppe, og som ved et trylleslag brød en blændende funklen frem fra vandet rundt om.

"Nej! Han venter ikke derinde," sagde Karain efter et langt blik på strandbredden. "Jeg hører ham ikke," vedblev han langsomt. "Nej!"

Han vendte sig til os.

"Han er forsvundet igen – for stedse!" udbrød han.

Vi bekræftede det ivrigt, gentagne gange og uden samvittighedsnag. Det, som det kom an på, var at gøre et kraftigt indtryk på ham, at suggerere ham absolut sikkerhed – enden på alle bekymringer. Vi gjorde vort bedste; og jeg håber, at vi bevidnede vor tro til Hollis' tryllemiddels kraft tilstrækkelig stærkt til at hæve sagen over enhver skygge af tvivl. Vore stemmer klang muntert om ham i den stille luft, og over hans hoved hvælvede himlen, gennemsigtig, ren, pletfri, sit

skønne blå fra kyst til kyst og over bugten, som ville den omfatte vandet, jorden og mennesket med sit kærtegnende lys.

Ankeret var lettet, sejlene hang slappe, og en halv snes store både sås glide frem over bugten for at bugsere os ud. Rorkarlene i den første, der kom langs siden, løftede hovederne og så deres hersker stå iblandt os. En sagte mumlen af overraskelse brød frem – derpå et hilsende råb.

Han forlod os og syntes på stedet at træde ind i sin scenes strålende pragt, at hylle sig i illusionen om uundgåeligt held. Et øjeblik stod han rank, med den ene fod på falderebet og den ene hånd på sin kris, i en krigerisk stilling; befriet for frygten for det ydre mørke holdt han sit hoved højt og lod et roligt blik glide hen over sit erobrede fodfæste på jorden. Bådene langt borte istemmede det hilsende skrig; et mægtigt råb rungede over vandet; bjergene gav genlyd og syntes at kaste ordene med deres påkaldelse af langt liv og sejre tilbage til ham.

Han steg ned i en kano, og så snart han var klar af skibssiden, gav vi ham tre hurraer. De klang mat og regelmæssigt efter hans trofaste undersåtters vilde larm, men vi kunne ikke præstere dem bedre. Han rejste sig op i båden, hævede begge sine arme og pegede derefter på det ufejlbarlige tryllemiddel. Vi råbte atter hurra; og malajerne i bådene stirrede – i høj grad forbløffede og imponerede. Jeg gad vide, hvad de tænkte; og hvad han tænkte … og hvad læseren tænker?

Langsomt varpede vi ud. Vi så ham lande og følge os med øjnene fra stranden. En skikkelse nærmede sig ham, ydmygt, men åbenlyst – aldeles ikke som en genganger, der har noget at beklage sig over. Vi kunne se andre mænd komme løbende henimod ham. Måske han var blevet savnet? I hvert tilfælde var

der et stort røre. En skare dannede sig hurtigt tæt ved ham, og han vandrede langs stranden, fulgt af et voksende følge, og holdt sig næsten på højde med skonnerten. Med vore kikkerter kunne vi se det blå bånd om hans hals og en hvid plet på hans brune bryst.

Bugten var i begreb med at vågne. Morgenbålenes røg steg i svage spiraler højere end til palmernes kroner; folk gik og kom mellem husene; en bøffelhjord galopperede klodset tværs over en grøn skrænt; slanke drengeskikkelser, som svang stokke, viste sig mørke og hoppende i det høje græs; en spraglet række kvinder, med vandspande af bambusrør på hovederne, vandrede med vuggende gang gennem en lund af spredte frugttræer.

Karain standsede midt blandt sine mænd og vinkede med hånden; så skilte han sig fra den pragtfulde skare, gik alene ned til vandkanten og vinkede atter med hånden. Skonnerten gled ud på havet mellem de stejle pynter, som indelukkede bugten, og i samme øjeblik gled Karain for stedse ud af vort liv.

Men mindet bliver tilbage.

Nogle år efter mødte jeg Jackson på The Strand. Han så lige så storartet ud som nogensinde. Hans skæg var gyldent, hans ansigt rødt, hans øjne blå; han bar en bredskygget grå hat og hverken flip eller vest; han var forfriskende; han var lige kommet hjem – var landet den selvsamme dag. Vort møde frembragte en hvirvel i menneskestrømmen. Folk, som havde travlt, løb på os, gik så rundt om os og vendte sig om for at se på den kæmpe. Vi forsøgte at sammentrænge syv års liv i syv udbrud; så blev vi pludselig rolige, vandrede adstadigt af sted og fortalte hinanden gårsdagens nyheder. Jackson stirrede

omkring sig som en mand, der søger efter landkending, og standsede så udenfor Blands vindue. Han havde altid en passion for skydevåben; derfor gjorde han holdt og betragtede den række af elegante og frygtindgydende våben, der var opstillet bag de sortindrammede ruder. Jeg stod ved siden af ham. Pludselig sagde han:

"Kan du huske Karain?"

Jeg nikkede.

"Synet af alt dette fik mig til at tænke på ham," vedblev han med ansigtet tæt hen til ruden ... og jeg så en anden mand, kraftig og skægget, stirre vist på ham ud blandt de mørktanløbne og blanktpolerede bøsseløb, der kan helbrede så mange illusioner. "Ja, det fik mig til at tænke på ham," vedblev han langsomt. "Jeg så en avis i morges; de slås igen derovre. Han er sikkert med. Han vil gøre caballeroerne Helvede hedt. Nå, held være med ham, den arme fyr! Han var aldeles forbavsende."

Vi gik videre.

"Jeg gad vide, om amuletten virkede – du husker naturligvis Hollis' amulet. Hvis den gjorde det ... så er en sekspence aldrig blevet bedre anvendt! Den arme fyr! Jeg gad vide, om han er sluppet af med sin ven. Jeg vil håbe det ... Ved du vel, jeg tror undertiden, at –"

Jeg standsede og så på ham.

"Ja ... jeg mener, om sagen forholdt sig sådan, forstår du ... om det virkelig var hændt ham ... Hvad tror du?"

"Men kære ven!" udbrød jeg, "du har været for længe hjemmefra. Sikken et spørgsmål at komme med! Se blot på alt dette."

Et vandet solskinsglimt blinkede fra vesthimlen og sluktes mellem to lange rækker mure; og de brudte, forvirrede linjer af tage, skorstene, guldbogstaverne, som bredte sig over husfacaderne, de matskinnende vinduer, alt så selvopgivende og gnavent ud i det synkende tusmørke. Hele den lange gade, dyb som en brønd og smal som en korridor, var fuld af trist og uophørlig bevægelse. Vore øren fyldtes af en hastig slæben og trampen af hurtige fodtrin og af en larm, der lå under alt det andet – en mægtig, svag, pulserende larm som af stønnende åndedræt, af bankende hjerter, af gispende stemmer. Utallige øjne stirrede ligefrem for sig, fødder flyttedes ilfærdigt, udtryksløse ansigter strømmede forbi, arme blev svunget. Over det hele snoede en smal, takket strimmel røgfyldt himmel sig ind og ud mellem de høje tage, udstrakt og ubevægelig, som en tilsølet vimpel, der vajer over et pøbelopløb.

"J-a-a-a," sagde Jackson tankefuldt.

Droskernes store hjul drejede sig langsomt langs fortovets kant; en bleg yngling, overvældet af livstræthed, slentrede af sted ved siden af sin spadserestok, mens skøderne af hans overfrakke daskede ham blidt om hælene; heste trippede forsigtigt på den smattede stenbro og slog med nakken; to unge piger gik forbi, livligt passiarende og med strålende øjne; en prægtig gammel rødfjæset fyr spankede af sted og strøg sit hvide overskæg; og en række gule plakater med blå bogstaver nærmede sig langsomt, gyngende højt oppe den ene bag ved den anden, ligesom underligt strandingsgods svømmende på en flod af hatte.

"Ja-a-a-a," gentog Jackson. Hans klare, blå øjne så sig om, hånlige, lystige og hårde, ligesom en drengs øjne. En klodset

række røde, gule og grønne omnibusser rullede forbi, svajende, hæslige og brogede; to lurvede børn løb over gaden; en flok snavsede mænd med røde tørklæder om de bare halse kom traskende og snakkede sammen i mindre propre udtryk; en pjaltet gammel mand med et fortvivlet ansigt udhylede skingrende navnet på en avis ude i gadesnavset; mens langt borte mellem nikkende hestehoveder matte glimt fra seletøjer, forvirringen af blanke vogndøre og ruffer, vi kunne se en politibetjent, hjelmklædt og mørk, udstrække en stiv arm på en gadekrydsning.

"Ja. Jeg ser det," sagde Jackson langsomt. "Det er der; det stønner, det løber, det ruller; det er stærkt og levende; det ville knuse én, hvis man ikke tog sig i agt; men jeg vil lade mig hænge, om det endnu er så virkeligt for mig som ... som det andet ... som for eksempel Karains historie."

Jeg tror absolut, at han havde været for længe hjemmefra.

Idioterne

Vi kørte hen ad landevejen fra Treguier til Kervanda. I rask trav rullede vi af sted mellem hækkene, der kroner jordvoldene på begge sider af vejen; men ved foden af den stejle bakke inden Ploumar slog hesten over i skridtgang, og kusken hoppede tungt ned fra bukken. Han smældede med pisken og gav sig til at stige op ad bakken. Klodset sjokkede han opad ved siden af vognen, med den ene hånd på fodbrættet og blikket fæstet på jorden. Efter en stunds forløb løftede han hovedet, pegede op ad vejen med enden af sin pisk og sagde:

"Idioten!"

Solen sendte sine stråler med voldsom kraft ned over landets bølgeformige flade. På skrænternes toppe stod grupper af forkrøblede træer, hvis grene viste sig højt oppe mod himlens baggrund, som om de stod på stylter. De små marker, sønderskårne af hække og stengærder, der gik i zigzag over skråningerne, lå som firkantede pletter af kraftigt grønt og gult og lignede ubehændigt anbragte farvel latter på et naivt maleri. Og landskabet skares midt over af landevej ens hvide streg, der strakte sig i lange slyngninger ud i det fjerne, ligesom en flod af støv, der snoede sig ud fra bakkerne på sin vej til havet.

"Dér er han," sagde kusken igen.

I det lange græs ved vejkanten gled et ansigt forbi vogndøren i højde med hjulene, mens vi langsomt korte forbi. Det sløve ansigt var rødt, og det kuglerunde hoved med det tætklippede hår syntes at ligge alene med hagen i støvet. Kroppen var skjult i buskene, der groede tæt langs bunden af den dybe groft.

Det var en drengs ansigt. At dømme efter størrelsen kunne han vel være seksten år – måske mere, måske mindre. Sådanne skabninger glemmes af tiden og lever uberørte af årene, indtil døden opsamler dem i sit medlidende skød – den trofaste død, som aldrig, hvor travlt den end har, glemmer de ringeste af sine børn.

"Nå! Dér er én til," sagde manden med en vis tilfredsstillelse i tonen, som om han havde fået øje på noget, han havde ventet.

Der var én til. Denne stod næsten midt på vejen i det glødende solskin for enden af sin egen korte skygge. Og han stod med hænderne stukket ind i ærmerne på sin lange frakke og hovedet sunket ned mellem skuldrene, helt sammenkrøbet i den nedstrømmende hede. I afstand så han ud som én, der lider af stærk kulde.

"De er tvillinger," forklarede kusken.

Idioten sjokkede to skridt af vejen og så på os over skulderen, da vi rullede forbi ham. Blikket var stirrende og blindt, ligesom et tryllebundet blik; men han vendte sig ikke for at se efter os. Rimeligvis gled synsbilledet forbi hans øjne uden at efterlade noget indtryk på denne skabnings vanskabte hjerne. Da vi var kommet op på bakken, så jeg tilbage over kalechen. Han stod på vejen, på samme sted, hvor vi var kommet forbi ham.

Kusken klavrede op på sin plads, smækkede med tungen, og vi kørte ned ad bakken. Af og til peb bremsen skrækkeligt. Da vi havde nået bakkens fod, slap han den støjende indretning, vendte sig halvt om på bukken og sagde:

"Vi får nok efterhånden flere af dem at se."

"Flere idioter? Hvor mange er der da af dem?" spurgte jeg.

"Der er fire – de er børn af en landmand her i nærheden af Ploumar … Forældrene er døde nu," tilføjede han efter et ophold. "Bedstemoderen bor på gården. Om dagen driver de om her på landevejen, og når det bliver mørkt, kommer de hjem sammen med kvæget … Det er en god gård."

Vi så de to andre – en dreng og en pige, efter hvad kusken sagde. De var klædte aldeles ens, i formløse kjortler med skørtelignende skøder. Den ufuldkomne sjæl, som levede i dem, fik disse væsener til at hyle ad os fra toppen af bakken, hvor de lå imellem tornbladbuskenes høje stængler. Deres tætklippede sorte hoveder stak frem fra den lysegule mur af utallige små blomster. Ansigterne var violette af anstrengelsen med at hyle; stemmerne klang udtryksløst og brustent som en mekanisk efterligning af gamle menneskers stemmer; og da vi drejede om ad en hulvej, tav de pludselig.

Senere så jeg dem mange gange, mens jeg strejfede om i landet. De levede på den landevej og drev om hist og her i hele dens længde, alt efter deres uhyggelige sjælsmørkes uforklarlige indskydelser. De var en fornærmelse mod solskinnet, en bebrejdelse mod den tomme himmel, en ædende svamp på det vilde landskabs sammentrængte og energiske kraft.

Efterhånden fik deres forældres historie fast form for mig; den dannede sig ud af de ligegyldige svar på mine spørgsmål, af de tilfældige ord, som jeg hørte i landevejskroer eller på selve den vej, som disse idioter hjemsøgte. Noget af den blev fortalt mig af en udtæret og skeptisk gammel fyr med en vældig kørepisk, mens vi sammen traskede hen over sandet ved siden af en tohjulet kærre læsset med dryppende tang. Til andre tider blev så historien bekræftet og fuldstændiggjort af andre folk,

indtil den til sidst stod for mig, en frygtelig og ligefrem fortælling, som de altid er, disse åbenbarelser af hemmelige prøvelser, gennemgåede af uvidende hjerter.

Den gang Jean-Pierre Bacadou kom tilbage fra militærtjenesten, fandt han sine forældre i høj grad ældede. Han lagde med sorg mærke til, at arbejdet på gården ikke blev tilfredsstillende udført. Faderen havde ikke den energi som i gamle dage. Folkene følte ikke herrens øje over sig. Det gjorde Jean-Pierre ondt at se, at møddingen i gården foran den eneste indgang til huset ikke var så stor, som den burde have været. Gærderne var forfaldne og kvæget vanrøgtet. Hjemme var moderen så godt som altid sengeliggende, og pigerne passiarede højrøstet i det store køkken hele den udslagne dag, uden at nogen irettesatte dem.

Han sagde til sig selv: "Vi må bringe alt dette i en anden gænge." Han drøftede sagen med sin fader en aften, da den synkende sols stråler faldt ind i gården mellem udhusene og tegnede lysende streger tværs over de tunge skygger. Over møddingen svævede en opalfarvet og duftende tåge, og de omstrejfende høns standsede deres skraben for med et pludseligt blik fra deres runde øjne at betragte de to mænd, begge magre og høje, som talte sammen med hæse stemmer. Den gamle mand, helt krogrygget af lændegigt og bøjet af åringers arbejde, og den yngre, knoklet og rank, talte uden gestikulation, på bønders ligegyldige måde, alvorligt og langsomt. Men endnu inden solen var gået ned, havde faderen bøjet sig for sønnens fornuftige argumenter.

"Det er ikke for min egen skyld, at jeg siger det," fremhævede Jean-Pierre. "Det er for jordens. Det er en ynk at se den blive

dårligt dyrket. Jeg er ikke utålmodig for mit eget vedkommende."

Den gamle mand støttede sig til sin stok og nikkede.

"Vist så; vist så," mumlede han. "Kan gerne være, at du har ret. Gør, hvad du vil. Moder bliver tilfreds."

Moder blev virkelig tilfreds med sin svigerdatter. Jean-Pierre lod den tohjulede fjedervogn rulle i fuld fart ind i gården. Den grå hest galopperede kluntet, og brud og brudgom, som sad side om side, blev rystet frem og tilbage med regelmæssige og voldsomme sæt ved vognstængernes bevægelse op og ned. Bryllupsgæsterne, der var ladt langt bagud, kom parvis i grupper traskende hen ad vejen. Mændene gik med tunge trin og dinglede med de ledige arme. De var købstadklædte i jakker, hvis snit var af en vis klodset flothed, stive, sorte hatte og kolossale, stærkt blankede støvler. Deres kvinder, alle i tarvelige sorte kjoler, med hvide huer og falmede sjaler, der var lagt sammen i en trekant på ryggen, gik med lette skridt ved siden af dem. Foran sang violinen en skingrende melodi, og sækkepiben snorkede og brummede, mens spilleren dansede højtideligt og løftede sine tunge træsko højt i vejret.

Den mørke procession gled ind og ud ad de snævre hulveje, gennem solskin og gennem skygge, mellem marker og hække, og skræmte småfuglene, så at de flygtede i skarer til højre og til venstre. I gården ved Bacadous ejendom rullede det sorte bånd sig sammen til et virvar af mænd og kvinder, som trængtes og puffedes udenfor døren under råb og hilsener.

Bryllupsmiddagen mindedes i måneder. Den var et overdådigt gilde, som stod i frugthaven. Gårdmænd af betydelig velstand og det bedste rygte fandtes, endnu så sent

som næste dags eftermiddag, sovende i grøfterne langs hele landevejen til Treguier. Hele egnen tog del i Jean-Pierres lykke. Han holdt sig ædru, var ligesom sin stilfærdige hustru meget tilbageholdende og lod fader og moder tage, hvad der tilkom dem af ære og tak.

Men næste dag tog han kraftigt fat, og det varede ikke længe, inden de gamle følte en skygge – gravens forløber – falde over dem. Verden er for de unge.

Da tvillingerne blev født, var der plads nok i huset, for Jean-Pierres moder var gået bort og hvilede nu under en tung sten på Ploumars kirkegård. Den dag hændte det for første gang siden sønnens bryllup, at den gamle Bacadou, der blev overset af den kaglende flok fremmede kvinder, som fyldte køkkenet, om morgenen forlod sin plads under arnestedets hætte, gik over i den tomme kostald og rystede sørgmodigt på sine hvide lokker. Sønnesønner kunne være meget godt, men han havde ikke lyst til at undvære sin suppe om middagen. Da børnene blev vist ham, stirrede han på dem med et stift blik og mumlede noget, der lød som: "Det er for meget." Om han mente for megen lykke eller blot ville gøre en bemærkning om sine efterkommeres antal, er umuligt at sige. Han så fornærmet ud, så vidt hans gamle, træede ansigt kunne udtrykke noget som helst, og kunne længe efter ses, næsten til enhver tid på dagen, sidde ved porten med næsen helt nede over knæene og en pibe mellem gummerne, rullet sammen i en slags arrig, indædt gnavenhed.

En gang sagde han til sin søn, idet han med en stønnen hentydede til de nyankomne:

"De vil strides om jorden."

"Bryd dig bare aldrig om det, fader," svarede Jean-Pierre ligegyldigt og gik helt krumbøjet videre, halende en modstræbende ko efter sig ved et reb over skulderen.

Han var glad, og det samme var Suzanne, hans kone. Det var ikke en æterisk glæde over at byde nye sjæle velkommen til kamp, måske til sejr. Om fjorten år ville begge drengene være en medhjælp; og senere hen udmalede Jean-Pierre sig to kraftige sønner skride hen over ejendommen fra mark til mark og aftvinge jorden, den elskede og frugtbare, tribut. Suzanne var også glad, for hun havde ikke lyst til at blive omtalt som "den stakkels kone", og nu, da hun havde børn, kunne ingen kalde hende det.

Både hun og hendes mand havde set noget til den større verden – han, mens han af tjente sin værnepligt, og hun havde tilbragt et års tid i Paris hos en bretonsk familie, men havde lidt for meget af hjemve til at kunne blive længere borte fra det bakkede, grønne land, indrammet i en øde kreds af klipper og sand, hvor hun var født. Hun mente, at en af drengene måske burde blive præst, men sagde intet om det til sin mand, der var republikaner og hadede "kragerne", som han kaldte religionens tjenere.

Dåben var en glimrende fest. Hele sognet samledes til den, for Bacadouerne var velstående og indflydelsesrige og så ved given lejlighed ikke så nøje på udgifterne. Bedstefader fik en ny frakke.

Nogle måneder efter hændte det en aften, efter at køkkenet var blevet fejet og døren låset, at Jean-Pierre så til vuggen og spurgte sin kone:

"Hvad er der i vejen med de børn?"

Og som om disse roligt udtalte ord havde været et varsel om ulykke, svarede hun med et lydeligt jammerskrig, som måtte kunne høres helt over til svinestien tværs over gården, for svinene (Bacadouerne holdt de bedste svin på hele egnen) rørte på sig og gryntede klagende i mørket.

Manden vedblev langsomt at tygge sit smørrebrød og stirre på væggen, mens suppetallerkenen stod og dampede under hans hage. Han var kommet sent hjem fra markedet, hvor han – ikke for første gang – havde hørt noget, som blev hvisket bag hans ryg. Mens han kørte hjem, havde han vendt og drejet ordene i sine tanker.

"Tosser! Begge to ... Aldrig nogen nytte til! ... Nå! Kanske, kanske. Man får se. Må spørge sin kone."

Dette var hendes svar.

Han følte det som et slag mod sit bryst, men sagde ikke andet end:

"Gå ud og tap mig noget most. Jeg er tørstig!"

Jamrende gik hun ud med en tom kande i hånden. Så rejste han sig op, tog lyset og trådte langsomt hen til vuggen. De sov. Han skottede til dem, tyggede af munden, gik tungt tilbage og satte sig foran sin tallerken. Da hans kone kom tilbage, så han ikke en gang op, men slubrede støjende et par skefulde i sig og bemærkede sløvt:

"Når de sover, ligner de andre folks børn."

Hun satte sig på en skammel tæt ved, og ude af stand til at tale rystede hun over hele kroppen af et tavst uvejr af hulken. Han spiste færdig og blev dorsk siddende tilbagelænet i sin stol med blikket flakkende om oppe mellem de sorte loftsbjælker. Tællelysets flamme foran ham flimrede rødt og lige og opsendte

en fin røgsøjle. Skæret faldt på den grove, solbrændte hud på hans hals; de indfaldne kinder så ud som pletter af mørke, og hans udtryk var melankolsk sløvt, som om han med besvær havde tygget drøv på endeløse tanker. Så sagde han roligt:

"Vi må se ... spørge folk til råds. Græd nu ikke ... De vil ikke alle blive sådan ... ganske bestemt ikke! Lad os så komme til ro."

Efter at det tredje barn – ligeledes en dreng – var blevet født, gik Jean-Pierre til sit arbejde med anspændt forhåbningsfuldhed. Hans læber syntes smallere, fastere sammenbidte end før, som af frygt for at lade den jord, han dyrkede, høre håbets røst, som hviskede i hans bryst. Han iagttog barnet, trådte hen til vuggen med en tung klang af træsko på flisegulvet, eller skottede over sin skulder ind i stuen med den ligegyldighed, der er som en vanskabthed ved alle bønder. Ligesom den jord, de behersker og tjener, viser disse mænd, langsomme i blik og i tale, ikke ilden i det indre, så at det med hensyn til dem ligesom med hensyn til jorden til syvende og sidst bliver et spørgsmål, hvad der er inderst inde: Hede, voldsomhed, en mystisk og frygtelig kraft – eller intet andet end en jordklump, en frugtbar og træg, kold og følelsesløs masse, rede til at bære en afgrøde af planter, som kan ernære livet eller bringe døden.

Moderen iagttog sit barn med andre øjne og lyttede med anderledes forventningsfulde øren. Under de højthængende hylder, der bar store flæskesider, havde hendes legeme travlt ved det store ildsted, passede gryden, der hang ned fra sin jerngalge eller skurede det lange bord, hvor karlene snart ville sætte sig til deres nadver. Men hendes sjæl blev ved vuggen, nat og dag på vagt, håbende og lidende.

Det barn var ligesom de to andre; det smilte aldrig, det strakte aldrig sine hænder ud imod hende, det talte aldrig; det havde aldrig et genkendende blik til hende i sine store, sorte øjne, som kun kunne stirre stift på, hvad der skinnede, men for hvilke det var håbløst umuligt at følge en solstråles skær, når det langsomt gled hen over gulvet.

Når mændene var på arbejde, tilbragte hun lange dage blandt sine tre idiotiske børn og bedstefaderen, som gik i barndom og sad, barsk, kantet og ubevægelig, med benene tæt ved ildens varme aske. Den skrøbelige gamle mand lod til at have mistanke om, at der var noget i vejen med sønnesønnerne. Én eneste gang forsøgte han, tilskyndet enten af kærlighed eller af sømmelighedsfølelse, at tage sig af den mindste. Han løftede drengen op fra gulvet, smækkede med tungen ad ham og forsøgte en rystende ride ranke med sine knoklede knæ. Så stirrede han med sine tågede øjne tæt ind i barnets ansigt og satte ham varsomt ned på gulvet igen. Og derefter sad han med de magre skinneben over kors og nikkede ad dampen, der steg op fra gryden, med en fortrædelig gammelmands-stirren.

Stum sorg rugede over Bacadous gård og delte beboernes åndedræt og brød; og sognepræsten i Ploumar fik god grund til at ønske sig selv til lykke. Han aflagde besøg hos den rige godsejer, marki de Chavanes, for med frydefuld salvelse at aflevere nogle højtidelige floskler om Forsynets uransagelige veje. I den store dagligstue, som de sammentrukne gardiner gjorde halvmørk, sad den lille mand, der lignede en sort pølle, på en divan med hatten på sine knæ og gestikulerede med en buttet hånd ad de langstrakte, yndefuldt svungne linjer i det elegante parisiske toilette, inden i hvilket markisen, halvvejs

morende sig, halvvejs fortrædelig, lyttede med gratiøs smægten. Han var på én gang triumferende og ydmyg, stolt og imponeret. Det umulige var hændet. Jean-Pierre Bacadou, den topmålt republikanske gårdmand, havde været til messe i søndags – havde tilbudt at beværte de besøgende præster ved næste kirkefest i Ploumar! Det var en triumf for kirken og for den gode sag.

"Jeg syntes, at jeg straks måtte gå herhen for at fortælle *monsieur le marquis* det. Jeg ved, i hvor høj grad egnens velfærd ligger ham på hjerte," erklærede præsten og tørrede sit ansigt. Han blev opfordret til at blive til middag.

Da marki og markise de Chavanes om aftenen havde fulgt deres gæst ned til parkens hovedportal, drøftede de sagen, mens de langsomt vandrede tilbage i måneskinnet, fulgt af deres lange skygger op gennem den snorlige kastanjeallé. Markien, der naturligvis var royalist, var maire i den kommune, som omfattede Ploumar, de spredtliggende landsbyer langs kysten og de stenede øer, der danner en række udenfor den gule, flade, sandede strand. Han havde haft en følelse af, at hans stilling var usikker, for der var et stærkt republikansk element i den del af landet; men nu gjorde Jean-Pierres omvendelse ham tryg. Han var overmåde tilfreds.

"Du gør dig intet begreb om, hvilken indflydelse de folk har," forklarede han sin hustru. "Nu er jeg sikker på, at alt vil gå godt ved det næste kommunalvalg. Jeg bliver genvalgt."

"Din ærgerrighed er komplet umættelig, Charles," udbrød markisen muntert.

"Men, *ma chère amie*," indvendte hendes mand alvorligt, "det er af allerhøjeste vigtighed, at den rette mand er *maire* i år, på

grund af valgene til Deputeretkammeret. Hvis du tror, at det morer mig ..."

Jean-Pierre havde strakt våben for sin hustrus moder. Madame Levaille var en forretningsdygtig kone, kendt og agtet i en omkreds af mindst femten mil. Firskåren og bred kunne hun ses rundt om i landet, til fods eller på en bekendts kærre, stadig på farten til trods for sine otte og halvtredsindstyve år og altid optaget af sine forretninger. Hun ejede huse i alle landsbyerne, hun besad granitbrud, hun fragtede kystfartøjer med sten – drev endogså handel på øerne i Kanalen. Hun havde brede kinder, store øjne og overbevisende talegaver, og hun satte sin vilje igennem med den rolige og uovervindelige hårdnakkethed hos en gammel kone, som ved, hvad hun vil. Meget sjældent sov hun to nætter i træk i samme hus, og landevejskroerne var de bedste steder til at forhøre sig om, hvor hun var at træffe. Hun var enten kommet forbi eller ventedes at ville komme forbi ved seks-tiden; eller også kom der en eller anden, som havde set hende om morgenen eller ventede at træffe hende den aften. Næst efter kroerne, hvor man har udsigt til landevejene, var kirkerne de bygninger, hun hyppigst besøgte. Mænd af frisindede anskuelser plejede at få små børn til at løbe ind i de hellige bygninger for at se, om madame Levaille var der, og sige hende, at den og den stod ude på vejen og ventede på at få hende i tale – om kartofler eller mel eller sten eller huse; og så afkortede hun sin andagt og kom plirrende og korsende sig ud i solskinnet, rede til at drøfte forretningssager på en rolig, fornuftig måde over et bord i den overfor liggende kros køkken.

I den senere tid havde hun adskillige gange opholdt sig nogle dage hos sin svigersøn og med roligt ansigt og mild stemme talt

imod sorgen og ulykken. Jean-Pierre følte de overbevisninger, som han havde erhvervet sig under soldatertjenesten, blive revet ud af sit bryst – ikke af argumenterne, men af kendsgerningerne.

Mens han vandrede over sine marker, gennemtænkte han tingen. Der var tre. Tre! Alle sammen ens! Hvorfor? Den slags ting hændte ikke alle og enhver – hændte overhovedet ingen, som han nogensinde havde hørt om. Én – det kunne endda gå an. Men tre! Alle tre. Unyttige for bestandig; skulle fødes, så længe han levede, og ... Hvad ville der blive af ejendommen, når han døde? Der måtte gøres noget. Han ville ofre sine overbevisninger. En dag sagde han til sin kone:

"Prøv, hvad din gud vil gøre for os. Betal for nogle messer."

Suzanne omfavnede sin mand. Han stod ubøjelig, gjorde så omkring på hælen og gik ud. Men da senere en sort præstekjole formørkede hans dør, gjorde han ingen indvendinger; han bød endog selv præsten et glas most. Han lyttede ydmygt til hans ord, gik til messe mellem de to kvinder, og opfyldte ved påske, hvad præsten kaldte "hans religiøse pligter". Den morgen følte han sig til mode som et menneske, der har solgt sin sjæl. Om eftermiddagen sloges han rasende med en gammel ven og nabo, der havde ladet en bemærkning falde om, at præsterne havde vundet sejr og nu skulle til at æde præsteæderen. Han kom hjem forpjusket og blødende, og da han tilfældigvis fik sine børn at se (som regel blev der sørget for, at de var af vejen), svor og bandede han i usammenhængende ord og slog i bordet. Suzanne græd. Madame Levaille sad rolig og ubevægelig. Hun forsikrede sin datter, at det "nok ville gå over"; hvorefter hun tog sin tykke paraply og skyndte sig af sted for at have opsyn med

en skonnert, som skulle indtage en ladning granit fra hendes stenbrud.

Et års tid efter blev pigen født. En pige. Jean-Pierre var i marken, da han hørte det, og blev så forbløffet over nyheden, at han satte sig på stengærdet og blev siddende dér til om aftenen i stedet for at gå hjem, som han indtrængende blev opfordret til at gøre. En pige! Han følte sig halvvejs snydt. Da han imidlertid kom hjem, var han nogenlunde forsonet med skæbnen. Man kunne gifte hende med en flink fyr – ikke en døgenigt, men en fyr med nogen forstand og et par gode arme. Desuden tænkte han, den næste bliver nok en dreng. Og dem vil der naturligvis ikke være noget i vejen med. Hans nye tillidsfuldhed kendte ikke til tvivl. Ulykkens magt var brudt. Han talte muntert til sin hustru. Hun var også forhåbningsfuld. Tre præster kom til dåben, og madame Levaille var gudmoder.

Det barn viste sig også at være idiot.

Fra den dag af kunne man på markedsdage se Jean-Pierre købslå gnaven, kivagtig og begærlig; derefter drikke sig fuld med tavs iver; og til sidst køre hjem i tusmørket i en fart, som kørte han til bryllup, men med et ansigt, der var trist nok til en begravelse. Undertiden forlangte han bestemt, at hans kone skulle gøre ham selskab, og så kørte de af sted tidligt om morgenen og skumpledes side om side på det snævre sæde oven over grisen, som lå hjælpeløs og med bundne ben og gryntede et melankolsk suk for hvert bump i hjulsporet. Morgenkørslerne gik for sig i tavshed; men når de om aftenen var på hjemvejen, var Jean-Pierre fuld, mumlede ondskabsfuldt og brummede over det forbandede fruentimmer, som ikke kunne få børn, der var ligesom andre folks. Suzanne, som holdt

sig fast på grund af vognens usikre svajen, lod, som om hun ikke hørte det.

En gang, da de kørte gennem Ploumar, fik en eller anden uforklarlig og drukken indskydelse ham til pludselig at holde uden for kirken. Månen sejlede mellem lette, hvide skyer. Gravstenene lyste blegt under de mønstrede skygger af kirkegårdens træer. Selv hundene i landsbyen sov. Kun nattergalene var vågne og sang deres bævende sange over de tavse grave. Jean-Pierre sagde med tykt mæle til sin hustru:

"Hvad tror du, der er derinde?"

Han pegede med pisken over mod tårnet, hvis store urskive højt oppe i måneskinnet så ud som et blegt ansigt uden øjne. Så krøb han forsigtigt ned af vognen, men faldt straks ved siden af hjulet. Han kom på benene igen og kravlede langsomt op ad de få trin til kirkegårdens jernport. Han satte ansigtet til gitterstængerne og råbte utydeligt:

"Halløj derinde! Kom ud!"

"Jean! Kom! Kom!" bønfaldt hans hustru med sagte stemme.

Han tog ingen notits af hende, men stod, som om han ventede. Nattergalenes sang slog fra alle sider mod kirkens høje mure og bølgede tilbage mellem stenkors og flade, grå stene, i hvilke ord af håb og sorg var indhuggede.

"Halløj! Kom ud!" råbte Jean-Pierre højt.

Nattergalene tav.

"Er der ingen?" vedblev Jean-Pierre. "Der er ingen derinde. Det er løgn af kragerne. Det er, hvad det er. Der er ingen nogetsteds. Jeg foragter det alt sammen. *Allez! Houp!*"

Han ruskede i porten af alle kræfter, og jernstængerne raslede med en skrækkelig klirren, som når en lænke slæbes

over stentrin. Jean-Pierre dinglede tilbage, og efter tre forsøg, det ene efter det andet, kom han op på vognen. Suzanne sad meget tavs og stille. Med drukken strenghed sagde han til hende:

"Kan du se? Der er ingen. Jeg er blevet holdt for nar! *Malheur!* Men en eller anden skal bøde for det. Den næste, jeg ser i nærheden af huset, skal få min pisk at smage ... Tværs over sin sorte ryg ... Jeg gør det. Jeg vil ikke have ham ind i huset ... han hjælper kun ådselskragerne med at plyndre fattige mennesker. Jeg er en mand ... Vi skal få at se, om jeg ikke kan avle børn ligesom alle andre ... Pas du bare på ... De vil ikke alle blive ... ikke alle ... vi skal få at se ..."

Mellem fingrene, som skjulte hendes ansigt, brast det ud af hende:

"Sig ikke det, Jean! Sig ikke det, min ven!"

Med bagen af hånden slog han hende et kraftigt slag i hovedet, så at hun faldt ned på vognens bund, hvor hun krøb sammen, ynkeligt skumplet omkring ved hvert stød, den gav. Han kørte som rasende, stående op, svingede sin pisk og rystende tømmerne over den grå hest, der galopperede klodset af sted, så at det svære seletøj dansede på dens brede kryds. Hele egnen genlød larmende i natten af gårdhundenes irriterede glam, som fulgte på hjulenes raslen langs hele vejen. Et par forsinkede vejfarende fik lige netop tid til at hoppe ned i grøften. Ved sin egen port kørte han imod stolpen og blev hovedkulds slynget ud af vognen. Hesten gik langsomt videre hen til døren. Ved Suzannes gennemtrængende skrig kom gårdens folk styrtende ud. Hun troede, at han havde slået sig

ihjel, men han lå kun og sov, hvor han var faldet, og bandede, fordi de forstyrrede hans søvn.

Det blev efterår. Den skyede himmel lå lavt over bakkernes mørke omrids, og de visne blade dansede i spiralhvirvler under bladløse træer, indtil vinden med dybe suk bragte dem til hvile på øde dales bund. Og fra morgen til aften kunne man over hele landet se sorte, nøgne grene, knortede og krogede, ligesom fordrejede af smerte, svaje sørgmodigt mellem de våde skyer og den gennemblødte jord. Hvad der om sommeren havde været klare, muntre bække, styrtede nu plumrede og rasende imod stenene, der spærrede vejen til havet, med vanvittigt raseri, der er opsat på selvmord. Fra synskredsens ene side til den anden strakte den lange vej sig imellem bakkerne med sine øde krumningers matte skær og lignede en usejlbar mudderflod.

Jean-Pierre gik fra mark til mark som en høj og utydelig skikkelse i støvregnen, eller vandrede langs bakkeåsene, ensom og rank mod de drivende skyers grå tæppe, som om han vandrede langs selve universets rand. Han så på den sorte jord, på den stumme og forjættende jord, på den hemmelighedsfulde jord, som gør sin livets gerning i dødlignende stilhed under himlens tilslørede sorg.

Og det syntes ham, at for en mand, der var værre end barnløs, var der intet forjættende i markernes frugtbarhed; at jorden smuttede bort fra ham, trodsede ham, rynkede pande ad ham ligesom de mørke og ilende skyer over hans hoved. Alene ansigt til ansigt med sine egne marker følte han det forgængelige menneskes underlegenhed overfor jordklumpen, som bliver, hvor den er.

Måtte han da opgive håbet om at have en søn ved sin side – en søn, der kunne betragte den oppløjede grønsvær med en herres blik? En mand, der ville tænke, som han tænkte, der ville føle, som han følte; en mand, der ville være en del af ham, og som dog, når han var gået heden, ville blive tilbage og betræde denne jord som dens herre!

Han tænkte på nogle fjerne slægtninge og blev så rasende til mode, at han bandede dem højt. De! Aldrig!

Han begav sig på hjemvejen og gik lige efter taget af sin bolig, som han kunne se mellem træernes sammenfiltrede skeletter. Idet han svang benene over stenten, sank en skrigende flok krager langsomt ned på marken; lydløst og flagrende dalede de ned bag hans ryg, ligesom sodflager.

Den dag var madame Levaille tidligt på eftermiddagen gået til det hus, som hun ejede i nærheden af Kervanion. Hun skulle betale nogle af de mænd, der arbejdede i hendes granitbrud dér, og hun gik i god tid, fordi der i hendes lille hus fandtes en knejpe, hvor arbejderne kunne give deres løn ud uden at have den ulejlighed at gå til byen.

Huset lå ensomt mellem klipperne. En dyndet, stenet sti endte ved døren. Søvindene, som kom i land ved stenhugger-pynten, lige fra bølgernes vilde tummel, hylede voldsomt hen over de ubevægelige dynger af sorte rullestensblokke, som roligt løftede kortarmede, høje kors op mod de usynlige magters frygtelige stormangreb. Huset lå godt i læ, og når stormene susede, var der en ekkofyldt og foruroligende stilhed om det, ligesom stilheden i et orkancentrum. I stormfulde nætter ved ebbetid lignede Fougère-bugten, halvhundrede fod under huset, en uhyre, sort afgrund, hvorfra der opsteg

mumlen og suk, som om stranden dernede var levende og klynkede. Ved flodtid stormede det tilbagevendende vand i korte anfald løs på klippeafsatserne og endte med glimt af blegt lys og søjler af skumstænk, der fløj ind over landet og sved engenes græs ihjel.

Mørket kom ned fra bakkerne, gled ud over kysten, slukkede solnedgangens røde ild og bredte sig ud over havet, som om det forfulgte vandet, der trak sig tilbage. Blæsten lagde sig, da solen gik ned, og efterlod en vild søgang og en hærget himmel. Himlen over huset syntes draperet i sorte pjalter, som hist og her holdtes oppe af glødende nåle.

Madame Levaille, der for denne aften var sine egne arbejderes opvarterske, søgte at få dem til at gå.

"En gammel kone som jeg burde være i seng, så mange som klokken er," gentog hun flere gange i en godmodig tone.

Stenhuggerne drak og krævede mere. De råbte over bordet, som om de talte med hinanden tværs over en mark. Ved den ene ende af det spillede fire af dem kort, slog i træpladen med deres hårde knoer og bandede ved hvert udspil. En sad med en fortabt stirren, nynnede en takt af en eller anden vise og gentog den uafladeligt. To andre i en krog skændtes hidsigt, men stilfærdigt om et fruentimmer; de så hinanden tæt ind i øjnene, som om de havde lyst til at kradse dem ud, men talte i en hvisken, der varsomt spåede vold og mord, i en giftig fremhvislen af dæmpede ord.

Luften derinde var så tyk, at man kunne skære i den med en kniv. Tre lys, som brændte hist og her i det lange værelse, glødede rødt og mat som gnister, der er i begreb med at slukkes i aske.

Jernklinkens sagte klirren lød på det sene klokkeslæt lige så uventet og overraskende som et tordenbrag. Madam Levaille satte en flaske, som hun holdt over et snapseglas, fra sig; kortspillerne drejede hovedet; den hviskende strid standsede; kun sangeren vedblev, efter at have kastet et blik hen imod døren, at nynne med et sløvt udtryk.

Suzanne viste sig i døren. Hun trådte ind, slog døren i, satte sin ryg imod den og sagde halvhøjt:

"Moder!"

Madame Levaille tog igen flasken og sagde roligt:

"Er det dig, min pige? Hvordan er det, du ser ud?"

Flaskehalsen klirrede mod glassets rand, for den gamle kone var overrasket, og hun havde fået den tanke, at der måtte være ildløs i gården. Hun kunne ikke tænke sig nogen anden grund til hendes datters komme.

Suzanne, som var gennemblødt og tilsølet, stirrede frem for sig gennem hele værelset hen imod mændene i den anden ende. Hendes moder spurgte:

"Hvad er der hændt? Gud fri os fra ulykke."

Suzanne bevægede læberne. Men der kom ingen lyd over dem. Madame Levaille gik hen til sin datter, greb hende i armen og så hende ind i ansigtet.

"For Guds skyld," sagde hun med rystende stemme, "hvad er der i vejen? Du har jo rullet dig i snavset ... Hvorfor er du kommet? ... Hvor er Jean?"

Alle mændene havde rejst sig og kom langsomt nærmere, gloende med sløv overraskelse. Madame Levaille trak med et ryk sin datter bort fra døren, drejede hende om og satte hende på en stol ved væggen. Så vendte hun sig bistert til mændene:

"Nu kan det være nok! I går – I andre! Jeg lukker." En af dem så ned på Suzanne, der sad sammensunken på stolen, og bemærkede:

"Hun er – man kunne næsten sige – halvdød."

Madame Levaille rev døren op.

"Herud! March!" råbte hun, rystende og nervøs.

Med en stupid latter slentrede de ud i mørket. Så snart de var kommet udenfor, brød de to elskere ud i høje råb. De andre søgte at berolige dem, og alle talte i munden på hinanden. Støjen fjernede sig op ad stien, mens mændene dinglede af sted i en tæt flok, under et fjottet indbyrdes skænderi.

"Tal, Suzanne. Hvad er det? Tal!" bønfaldt madame Levaille, så snart døren var lukket.

Suzanne stirrede på bordet og udtalte nogle uforståelige ord. Den gamle kone slog hænderne sammen over hovedet, lod dem atter synke og stod og så på sin datter med fortvivlede øjne. Hendes mand havde i de sidste år før sin død været "underlig i hovedet", og hun begyndte nu at nære en mistanke om, at hendes datter var gået fra forstanden. Indtrængende spurgte hun:

"Ved Jean, hvor du er? Hvor er Jean?"

Med besvær fik Suzanne frem:

"Han ved ... han er død."

"Hvad?" udbrød den gamle kone. Hun trådte tæt hen til sin datter, stirrede på hende og gentog tre gange:

"Hvad er det, du siger? Hvad er det, du siger? Hvad er det, du siger?"

Med tørre øjne og et forstenet udtryk sad Suzanne foran madame Levaille, som betragtede hende, mens hun følte en

stærk fornemmelse af uforklarlig rædsel krybe frem gennem stilheden i huset. Hun havde næppe forstået nyheden, undtagen for så vidt, som det stod hende klart, at hun i ét eneste øjeblik var blevet stillet ansigt til ansigt med noget uventet og afsluttende. Det faldt hende ikke en gang ind at kræve nogen forklaring. Hun tænkte: Ulykkestilfælde – frygteligt ulykkestilfælde – apopleksi – faldet ned gennem en loftslem ... Hun blev stående, forfærdet og tavs, og blinkede med sine gamle øjne.

Pludselig sagde Suzanne:

"Jeg har dræbt ham."

Et øjeblik stod moderen stille, næsten åndeløs, men med roligt ansigt. I næste sekund brød hun ud i et råb:

"Elendige, vanvittige kvinde ... det koster dig dit hoved ..."

I ånden så hun allerede gendarmerne træde ind i huset og sige: "Vi søger din datter; udlever hende!" – Gendarmerne med de strenge, hårde ansigter, som mænd, der gør deres pligt. Hun kendte brigadieren godt – kendte ham som en gammel ven, fortrolig og ærbødig, der i en hjertelig tone sagde: "Deres velgående, madame!" førend han førte det lille glas cognac til sine læber – cognac af den særlige flaske, som hun gemte til gode venner. Og nu! ... Det var nær ved at løbe rundt for hende. Hun styrtede frem og tilbage, som om hun søgte efter noget, der var øjeblikkelig brug for – opgav det så, stod ganske stille midt i stuen og skreg til sin datter:

"Hvorfor? Tal! Tal! Hvorfor?"

Den anden syntes at fare op af sin sælsomme følelsesløshed.

"Tror du, at jeg er af stok og sten?" råbte hun tilbage og gik hen imod sin moder.

"Nej! Det er umuligt ...," sagde madame Levaille i en overbevist tone.

"Gå selv hen og se, moder," svarede Suzanne og så på hende med flammende øjne. "Der er ingen nåde i Himlen – ingen retfærdighed. Nej! ... Jeg vidste ikke ... Tror du, at jeg intet hjerte har? Tror du, at jeg aldrig har hørt folk spotte mig, ynke mig, undres over mig? Ved du, hvad nogle af dem kaldte mig? Idiotmoderen – det var mit øgenavn! Og mine børn kunne aldrig kende mig, aldrig tale til mig. De kunne intet kende; hverken mennesker – eller Gud. Har jeg ikke bedt! Men selv guds moder ville ikke høre mig. En moder! ... Hvem er det, der er forbandet – jeg, eller den mand, som nu er død? Hvad? Sig mig det! Jeg vogtede mig selv. Tror du, at jeg ville trodse Guds vrede og have mit hus fuldt af de skabninger – som er værre end dyr, for dyrene kender dog den hånd, der giver dem føde? Hvem bespottede Gud om natten uden for selve kirkedøren? Var det mig? ... Jeg græd kun og bad om nåde ... og jeg følte forbandelsen hvert øjeblik på dagen – jeg ser den rundt om mig fra morgen til aften ... jeg skal holde dem i live – drage omsorg for min ulykke og skam. Og han blev ved at komme. Jeg tryglede ham og Himlen om nåde ... Nej! ... Så får vi se ... Han kom i aften. Jeg sagde til mig selv: 'Aha! Igen!' Jeg havde min lange saks. Jeg hørte ham råbe ... Jeg så ham tæt ved ... 'Jeg skal tvinges – skal jeg? Så tag det!' ... Og jeg stak ham i struben oven over brystbenet ... Jeg hørte ham ikke en gang udstøde et suk ... Jeg lod ham stå ... Det er kun et minut siden. Hvordan er jeg kommet herhen?"

Madame Levaille gøs. En kuldebølge løb ned ad hendes ryg, ned ad hendes tykke arme i de snævre ærmer og fik hende til at

stampe let i gulvet. En dirren løb over de brede kinder, over de smalle læber, ind mellem rynkerne i krogene ved de rolige gamle øjne. Hun stammede:

"Du onde kvinde – du bringer skam og skændsel over mig! Men sådan er det – du har altid lignet din fader. Hvad tror du, der vil blive af dig i den anden verden? I denne ... å, hvor det er frygteligt!"

Nu var hun meget hed. Hun havde en følelse, som om hendes indre brændte. Hun vred sine svedende hænder – og pludselig fo'r hun op med stort hastværk og begyndte febrilsk at lede efter sit store sjal og sin paraply, uden at kaste et eneste blik til sin datter, som stod midt i stuen og fulgte hende med et fortvivlet og koldt blik.

"Intet værre end i denne," sagde Suzanne.

Hendes moder stønnede dybt. Paraplyen holdt hun i hånden, og sjalet slæbte hen over gulvet.

"Jeg må hen til præsten," udbrød hun lidenskabeligt. "Jeg ved jo ikke en gang, om du taler sandhed! Du er et frygteligt menneske. De finder dig allevegne. Du kan blive her – eller gå. Der er ikke plads for dig i denne verden!"

Skønt rede til at forlade huset flakkede hun dog på må og få om i værelset, satte flaskerne op på hylden og søgte med skælvende hænder at sætte lågene på papæsker. Hver gang det virkelige indhold af, hvad hun havde hørt, for et sekund dukkede frem fra hendes tankers virvar, fik hun en følelse af, at der var eksploderet noget i hendes hjerne, desværre uden at sprænge hendes hoved i stumper og stykker – hvilket ville have været en lettelse. Hun pustede lysene ud ét for ét uden at vide af det og blev frygteligt forskrækket over mørket. Hun sank ned

på en bænk og begyndte at klynke. Efter en stunds forløb tav hun, og sad og lyttede til sin datters åndedræt; hun kunne næppe se hende, som hun sad derhenne, stille og rank, og uden at give noget andet livstegn fra sig. Madame Levaille ældedes hurtigt i de minutter. Hun talte i en usikker tone, afbrudt af tænderklapren, som om en dødelig feberkulde rystede hende.

"Gid du var døet som lille. Aldrig mere vil jeg turde vove at vise mit gamle hoved i dagens lys. Der er værre ulykker end idiotiske børn. Gid du var blevet født som idiot – ligesom dine egne ..."

Hun så sin datters skikkelse glide forbi den svage, blege lysplet, der viste, hvor vinduet var. Så kom den et sekund til syne i døråbningen, og døren faldt i med et drøn. Madame Levaille fo'r ud, som om larmen havde vækket hende op af et langt mareridt.

"Suzanne!" råbte hun på dørtrinnet.

Hun hørte en sten rulle længe ned ad klippeskrænten over den sandede strand. Forsigtigt trådte hun frem, med den ene hånd støttet mod husets mur, og spejdede ned i den øde bugts tætte mørke. En gang til råbte hun:

"Suzanne! Du slår dig ihjel dernede!"

Stenen havde gjort sit sidste hop i mørket, og hun hørte intet nu. En pludselig tanke var nær ved at kvæle hende, og hun kaldte ikke mere. Hun vendte ryggen til afgrundens sorte tavshed og gav sig til at gå op ad stien ad Ploumar til. Hun traskede af sted med en mørk bestemthed, som om hun havde begivet sig ud på en fortvivlet vandring, der måske ville vare til hendes livs ende. En vred, regelmæssig larm af bølger, der

rullede over rev, fulgte hende langt ind i landet mellem de høje hække, der skyggede over markernes triste ensomhed.

Suzanne var løbet ud, var lige uden for døren drejet brat til venstre og krøbet sammen bagved en stor sten på randen af skrænten. En løsreven sten trillede raslende og hoppende ned. Da madame Levaille kaldte, kunne Suzanne ved at strække hånden ud have rørt ved sin moders kjole, hvis hun havde haft mod til at røre et lem. Hun så den gamle kone gå bort, og hun blev siddende stille med lukkede øjne og trykkende sig ind mod stenens hårde og ujævne overflade.

Efter en stunds forløb kom et velbekendt ansigt med stive øjne og åben mund til syne i det tætte mørke blandt klippeblokkene.

Hun udstødte et sagte skrig og sprang op. Ansigtet forsvandt, og hun stod gispende og gysende alene i virvaret af stendynger. Men så snart hun igen havde sat sig til hvile med hovedet imod klippeblokken, kom ansigtet igen, kom ganske nær, syntes ivrig for at fuldende den sætning, som døden havde afbrudt for kun et øjeblik siden.

Hun kom hurtigt på benene og sagde:

"Gå din vej, eller jeg gør det igen."

Ansigtet vaklede, svajede til højre og venstre. Hun fulgte dets bestræbelser, trådte tilbage, troede, at hun skreg til det, og forfærdedes over nattens ubrudte stilhed. Hun vaklede på brinken, følte den stejle skrænt under sine fødder og styrtede blindt nedad for at undgå et hovedkulds fald.

Stranden syntes at vågne op; småsten begyndte at rulle foran hende, de forfulgte hende ovenfra, løb om kap med hende på begge sider og rullede forbi hende under stadig voksende

raslen. I nattens stilhed tiltog støjen, blev dybere og steg til et uophørligt og voldsomt brøl, som om hele den stenede kysts halvkreds havde sat sig i bevægelse for at rulle ned i bugten.

Suzannes fødder rørte næppe skrænten, som syntes at løbe ligesom hun. Ved dens fod snublede hun, fo'r fremad med udstrakte arme og faldt tungt. Hun sprang straks op og vendte sig hurtigt om for at se tilbage, med de knyttede hænder fulde af sand, som hun havde grebet i sit fald.

Ansigtet var der, holdende sig i samme afstand, synligt i sit eget skær, der var ligesom en bleg lysplet i natten.

Hun råbte: "gå bort!" – råbte til det med smerte, med frygt, med alt det raseri, hun havde lagt i det unyttige stik, som ikke kunne holde ham rolig, holde ham ude af syne. Hvad ville han nu? Han var jo død. Døde mennesker har ingen børn. Ville han aldrig lade hende i fred?

Hun skreg til ansigtet – svang sine udstrakte hænder. Hun syntes, at hun følte de adskilte læbers åndepust, og med et langtrukkent skrig af modløshed flygtede hun hen over bugtens flade sandbund.

Hun løb let, uden selv at føle de anstrengelser, hendes legeme gjorde. Høje, skarpe klippestykker, som ved højvande dukker frem over det blå havs glitrende flade som spidse tårne på sunkne kirker, gled forbi hende og fo'r ind mod land i frygtelig fart. Langt borte til venstre kunne hun se noget skinne: en bred lysflade, i hvilken smalle skygger drejede sig om midtpunktet ligesom egerne i et hjul. Hun hørte en stemme råbe: "Halløj dér!" og svarede med et vildt skrig. Han kunne altså råbe endnu! Han råbte efter hende, at hun skulle standse. Aldrig! ...

Hun styrtede af sted gennem natten, forbi den forskrækkede gruppe af tangfiskere, der stod omkring deres lygte lammede af frygt over det unaturlige skrig, der lød fra denne flygtende skygge. Mændene støttede sig på deres forke og stirrede frygtsomt efter hende. En kvinde faldt på knæ, korsede sig og begyndte at bede højt. En lille pige med sit pjaltede skørt fuldt af slimet tang brast i en fortvivlet hulken og slæbte sin gennemblødte byrde helt hen til den mand, som bar lygten.

En eller anden sagde:

"Det væsen løb ud imod havet."

En anden stemme udbrød:

"Og vandet stiger! Se, hvor pytterne breder sig. Hører du – kone – du dér! Rejs dig op!"

Adskillige stemmer råbte i munden på hinanden:

"Ja, lad os komme af sted! Lad den forbandede skabning løbe ud i søen!"

De begav sig på vej, holdende sig tæt rundt om lygten. Pludselig udstødte en mand en lydelig ed. Han ville gå tilbage og se, hvad der var i vejen. Det havde været en kvindestemme. Han ville gå. Der lød skingrende indvendinger fra kvinderne, men hans høje skikkelse rev sig løs fra gruppen og satte i løb. De sendte et enstemmigt råb af skræmte stemmer efter ham. Et hånligt og spotsk ord blev slynget tilbage imod dem gennem mørket. En kvinde jamrede. En gammel mand sagde alvorligt:

"Den slags væsener bør man ikke give sig af med."

Langsommere gik de videre, sjokkende i sandet, der gav efter under deres fødder, og hviskede til hinanden, at Millot ikke var bange for noget, for han havde ingen religion, men at det nok en gang ville tage en ende med forskrækkelse.

Suzanne mødte den stigende flod ved Ravneholmen og standsede pustende, med fødderne i vandet. Hun hørte havets mumlen og følte dets kolde kærtegn, og nu, da hun var roligere, kunne hun se Ravneholmens mørke og forvirrede masse på den ene side og på den anden den lange, hvide strime af Molene-sandet, som ved hver ebbe ligger højt over Fougère-bugtens tørre bund. Hun vendte sig om, og langt borte imod himlens stjerneklædte baggrund så hun kystens ujævne omrids. Over den, næsten lige ud for hende, hævede Ploumar kirketårn sig – en slank, høj pyramide, der skød som en mørk spids op i det funklende virvar af stjerner.

Hun følte en sælsom ro. Hun vidste, hvor hun var, og begyndte at mindes, hvordan hun var kommet der – og hvorfor. Hun stirrede ud i det tætte mørke omkring sig. Hun var alene. Der var intet; intet i nærheden af hende, hverken levende eller dødt.

Floden kom sagte krybende og udstrakte lange, utålmodige arme – underlige små strømme, der løb ind mod land langs sandets furer. I mørket voksede pytterne med hemmelighedsfuld hast, mens det store hav, endnu langt borte, tordnede i regelmæssig rytme langs synskredsens utydelige linje.

Suzanne vadede nogle alen tilbage uden at kunne slippe bort fra vandet, der mumlede sagte rundt omkring og pludselig med en spotsk gurglen var lige ved at tage fodfæstet fra hende.

Hendes hjerte hamrede af frygt. Dette sted var for stort og for øde til at dø på. I morgen kunne de gøre med hende, hvad de ville. Men førend hun døde, måtte hun sige dem – sige de sortklædte herrer, at der er ting, som ingen kvinde kan

udholde. Hun måtte forklare, hvordan det var gået til … Hun vadede gennem en pyt og blev våd til midt op på livet, men hun var alt for optaget til at tage sig af det … Hun måtte forklare.

"Han kom på samme måde som altid og sagde, netop sådan: 'Tror du, jeg har i sinde at efterlade ejendommen til de mennesker fra Morbihan, som jeg slet ikke kender? Tror du? Vi får se! Kom her, du usalige skabning!' Og han strakte armene ud. Og så, *messieurs*, sagde jeg: 'Ved den levende Gud – aldrig!' Men han gik frem imod mig med åbne hænder og sagde: 'Der lever ingen gud, som kan standse mig! Forstår du, dit unyttige ådsel? Jeg gør, hvad jeg lyster.' Og han greb mig i skuldrene. Da råbte jeg, *messieurs*, til Gud om hjælp, og i næste øjeblik, mens han ruskede mig, følte jeg min lange saks i min hånd. Hans skjorte var knappet op, og i skæret fra lyset så jeg hulningen ved hans strube. Jeg skreg: 'Slip mig!' Han krystede mine skuldre. Han var stærk, var min mand! Så tænkte jeg: Nej! … Skal jeg tvinges? … Så tag det! – og jeg stødte til, ind i hulningen. Jeg så ham ikke falde. Nej! Nej! Så ham ikke falde … Hans gamle fader vendte ikke en gang hovedet. Han er døv og går i barndom, mine herrer … Ingen så ham falde. Jeg løb min vej … Ingen så …"

Hun havde kravlet omkring blandt rullestenene på Ravneholmen og fandt sig nu stående helt åndeløs blandt den klippefulde lille øs mørke skygger. En naturlig bro af kolossale, glatte sten forbinder Ravneholmen med fastlandet. Det var hendes agt at vende hjem ad den vej. Stod han der endnu? I hjemmet? Hjemmet! Fire idioter og et lig. Hun måtte vende tilbage og forklare det. Enhver ville kunne forstå …

Nedenunder hende syntes natten eller havet at sige ganske tydeligt:

"Aha! Nu har jeg endelig fået øje på dig!"

Hun fo'r sammen, gled, faldt; og uden at gøre forsøg på at rejse sig blev hun liggende og lyttede rædselsslagen. Hun hørte tunge åndedræt og klapren af træsko. De standsede.

"Hvor Satan smuttede du nu forbi?" sagde en usynlig mand hæst.

Hun holdt vejret. Hun genkendte stemmen. Hun havde ikke set ham falde. Forfulgte han hende her død, eller måske ... levende?

Hun tabte hovedet. Fra spalten, hvor hun lå sammenkrøbet, skreg hun:

"Aldrig! Aldrig!"

"Nå, dér er du endnu. Det er en rar tur, du her har fået mig ud på. Vent lidt, min skønhed; efter alt dette må jeg dog se, hvordan du ser ud. Vent du bare lidt ..."

Millot snublede af sted, leende og bandende meningsløs af lutter tilfredshed, fornøjet med sig selv, fordi det var lykkedes ham at indhente den nattevandrerske.

"Som om der overhovedet fandtes sådan noget som spøgelser! Pyt! Der måtte en gammel afrikansk soldat til at vise de knoldesparkere ... Men det var da pudsigt. Hvor Satan var hun henne?"

Suzanne lyttede sammenkrøben. Han kom efter hende, denne døde mand. Der var ingen flugt mulig. Hvilken støj han gjorde blandt stenene ... Hun så hans hoved hæve sig, derpå hans skuldre. Han var høj – hendes egen mand! Han fægtede med de lange arme og det var hans egen stemme, der havde en lidt usædvanlig klang ... men det var saksens skyld.

Hun kom hurtigt på benene, styrtede hen til dæmningens rand og vendte sig om. Manden stod stille på en høj sten og tegnede sig som en kulsort skygge mod stjernehimlens funklen.

"Hvor vil du hen?" spurgte han med groft mæle.

"Hjem!" svarede hun og holdt opmærksomt øje med ham.

Han skrævede med et klodset hop over til en anden sten, standsede atter for at genvinde ligevægten og sagde så:

"Ha! Ha! Godt, så går jeg med dig. Det er da det mindste, jeg kan gøre. Ha! Ha! Ha!"

Hun stirrede på ham, indtil det forekom hende, at hendes øjne blev til glødende kul, der brændte sig dybt ind i hendes hjerne, og dog var hun dødelig angst for at skelne de velkendte ansigtstræk. Under hende slikkede havet sagte mod klipperne med en uafbrudt, blød plasken.

Manden trådte igen et skridt frem og sagde:

"Nu kommer jeg efter dig. Hvad mener du?"

Hun skælvede. Han kom efter hende! Der var ingen flugt, ingen fred, intet håb muligt. Hun så sig fortvivlet om. Pludselig syntes hele den skyggeagtige kyst, de utydelige holme, ja, selv himlen, at gynge to gange og standsede så igen. Hun lukkede øjnene og råbte:

"Kan du ikke vente, indtil jeg er død!"

Hun rystedes af et rasende had til denne skygge, der forfulgte hende i denne verden, og hvis længsel efter en arving, som skulle være ligesom andre folks børn, end ikke døden kunne døve.

"Hov! Hvad for noget?" udbrød Millot og holdt sig forsigtigt på afstand. Han sagde til sig selv: "Se se! Hun er nok ikke rigtigt

velforvaret. Bare her ikke snart hænder en ulykke." Hun vedblev vildt:

"Jeg vil leve. Leve alene – en uge – en dag. Jeg må forklare dem … Jeg ville rive dig i stumper og stykker, jeg ville dræbe dig tyve gange i rad hellere end at lade dig røre mig, mens jeg lever. Hvor mange gange skal jeg dræbe dig – du gudsbespotter! Det er Satan, der sender dig herhen. Jeg er også fordømt!"

"Nej, hør nu," sagde Millot, urolig og forsonlig, "jeg er lyslevende … Ih, gud fri os!"

Hun havde skreget: "Levende!" og forsvandt øjeblikkelig for hans øjne, som om jorden var gledet til side under hendes fødder.

Millot styrtede frem og kastede sig ned med hagen ud over klippekanten. Langt ned så han vandet skumme under hendes kamp og hørte ét eneste råb om hjælp, der syntes at fare opad langs klippens lodrette flade og svæve til vejrs, lige op i den høje og ligegyldige himmel.

Madame Levaille sad med tørre øjne på bakkeskræntens korte græs, med sine tykke ben udstrakte og sine gamle fødder stikkende til vejrs i deres sorte klædessko. Hendes træsko stod tæt ved, og lidt længere borte lå paraplyen på den visne grønsvær, ligesom et våben, der er faldet ud af en overvundet krigers hånd. Marki de Chavanes sad til hest, med den ene behandskede hånd støttet på låret, og så ned på hende, mens hun stønnende og med besvær rejste sig op. På den snævre tangvej kom fire mænd gående ind mod land, bærende på Suzannes lig, mens adskillige andre ligegyldigt slentrede bagefter.

Madame Levaille så efter toget.

"Ja, *monsieur le marquis,*" sagde hun stilfærdigt og i sin sædvanlige rolige tone som en fornuftig gammel kone. "Der gives ulykkelige mennesker her på jorden. Jeg havde kun ét barn. Kun ét! Og nu vil de ikke begrave hende i indviet jord!"

Hendes øjne fyldtes pludselig, og en kort tårebyge rullede ned over de brede kinder. Hun trak sjalet tæt om sig. Markien bøjede sig let forover i sadlen og sagde:

"Det er meget sørgeligt. De har min inderligste medfølelse. Jeg skal tale med præsten. Hun var utvivlsomt fra forstanden, og faldet var et ulykkestilfælde. Det siger Millot udtrykkeligt. Farvel, madame."

Og han travede af sted med den tanke: Jeg må se at få denne gamle kone gjort til værge for de idioter og til bestyrer af gården. Det vil være meget bedre end at få en af de andre Bacadouer hertil, rimeligvis en rød republikaner, som ville smitte hele min kommune.

En fremskudt post

1

Der var to hvide mænd, som styrede handelsstationen. Kayerts, chefen, var lille og tyk; Carlier, assistenten, var høj, med et stort hoved og en meget bred krop anbragte på et par lange, tynde ben.

Den tredje mand af personalet var en neger fra Sierra Leone, som påstod, at hans navn var Henry Price. Imidlertid havde de indfødte ved den nedre flod af en eller anden grund givet ham navnet Makola, og det hang fast ved ham på alle hans vandringer rundt om i landet. Han talte engelsk og fransk med en syngende accent, skrev en nydelig hånd, forstod sig på bogholderi og nærede i sit inderste hjerte tro på og tilbedelse af onde ånder. Hans kone var en negerinde fra Loanda, et meget stort og meget højrøstet fruentimmer. Tre børn trillede omkring i solskinnet uden for døren til det lave skur, han boede i.

Makola var tavs og uigennemtrængelig, og foragtede de to hvide mænd. Han havde opsyn med et lille forrådshus med lervægge og stråtag og foregav at føre nøjagtigt regnskab over perlerne, bomuldstøjerne, de røde tørklæder, messingtrådene og de andre handelsvarer, som det rummede.

Foruden forrådshuset og Makolas skur var der kun én større bygning på stationens ryddede grund. Den var nok så pænt bygget af rør og havde en veranda på alle fire sider. Der var tre

værelser i den. Det midterste var opholdsværelset og var møbleret med to klodsede borde og nogle stole uden ryg. De to andre var de hvide mænds sovekamre. Hele deres møblement bestod af en seng og et moskitonet i hvert. Plankegulvet var oversået med de hvide mænds ejendele; åbne, halvtømte dåser, iturevne klædningsstykker, gamle støvler, alle de snavsede og alle de sønderslåede ting, der på en så mystisk måde hober sig op omkring uordentlige mandfolk.

Der var også en anden bolig et stykke vej borte fra bygningerne. Dér, under et højt og meget skævt kors, hvilede den mand, der havde set begyndelsen til det hele; som havde planlagt og våget over oprettelsen af denne civilisationens fremskudte post. Han havde været en maler, som ikke havde haft held med sig i sit fædreland, og som derfor, ked af at jage efter berømthed med tom mave, var rejst hertil med fornem protektion. Han var blevet stationens første chef.

Makola havde set den energiske kunstner dø af feber i det netop fuldførte hus med sin sædvanlige ligegyldighed, der syntes at sige: "Det sagde jeg nok" til alting. Så levede han en tid lang alene med sin familie, sine regnskabsbøger og den onde ånd, der hersker over landene under ækvator.

Han kom meget godt ud af det med sin gud. Måske han havde forsonet ham ved at love ham flere hvide mænd at lege med efterhånden. Hvordan det nu end forholdt sig, så kom direktøren for det store handelsselskab en dag sejlende på en damper, der lignede en kolossal sardindåse, hvorpå der var bygget et skur med fladt tag; han fandt stationen i bedste orden og Makola som sædvanlig stilfærdigt flittig. Direktøren lod

korset rejse på den første agents grav og udnævnte Kayerts i hans sted. Carlier fik ansættelse som hans assistent.

Direktøren var en ubarmhjertig og dygtig mand, som til tider, men ganske umærkeligt, tillod sig at være barsk humoristisk. Han holdt en tale til Kayerts og Carlier og fremhævede deres stations lovende udseende. Den nærmeste handelsplads var omtrent tre hundrede engelske mile borte. De havde her en enestående lejlighed til at udmærke sig og tjene procenter af handelen. At ansætte dem her var at vise dem som begyndere en særlig gunst.

Kayerts blev næsten rørt til tårer ved sin direktørs venlighed. Han ville, sagde han, ved at gøre sit bedste stræbe at retfærdiggøre den smigrende tillid osv., osv. Kayerts havde været ansat ved telegrafvæsenet og forstod at udtrykke sig korrekt.

Carlier, forhenværende kavaleri-underofficer i en hær, som ved adskillige europæiske magters garanti er sikret mod at komme til fortræd, var mindre imponeret. Hvis der var provision at fortjene, så så meget desto bedre; og idet han lod et gnavent blik glide ud over floden, skovene, det uigennemtrængelige krat, som syntes at afskære stationen fra resten af verden, mumlede han mellem tænderne:

"Vi får se, og det meget snart."

Næste dag blev nogle baller bomuldsvarer og et par kasser proviant kastet i land, hvorpå sardindåse-damperen sejlede bort for ikke at komme tilbage i det første halve år. På dækket stod direktøren og tog til huen for de to agenter, som stod inde på bredden og svang deres hatte. Så vendte han sig til en af

selskabets gamle embedsmænd, som var på rejse til hovedkvarteret, og sagde:

"Se på de to idioter. De må jo være gale derhjemme, at de sender mig sådanne eksemplarer. Jeg sagde til de fyre, at de skulle anlægge en køkkenhave, bygge nye pakhuse og gærder og lave en landingsplads. Men jeg tør vædde på, at der intet bliver gjort! De aner ikke, hvordan de skal tage fat på det. Jeg har altid ment, at stationen ved denne flod ingen nytte var til, og de passer aldeles til stationen!"

"De vil lære at føje sig efter omstændighederne," sagde den gamle praktikus med et roligt smil.

"I hvert fald er jeg da af med dem for det næste halve år," svarede direktøren.

De to mænd så efter damperen, indtil den drejede om pynten. Så gik de arm i arm op ad den skrå flodbred og tilbage til stationen.

De havde kun været ganske kort tid i dette vældige, mørke land, og hidtil altid iblandt andre hvide mænd, under deres overordnedes opsyn og vejledning. Og hvor sløve de end var overfor omgivelsernes fine indflydelser, følte de sig dog nu i høj grad alene, da de pludselig stod uden hjælp ansigt til ansigt med urskoven – en urskov, der blev endnu sælsommere og uforstandigere ved de hemmelighedsfulde glimt af det rige liv, den indeholdt.

De var to fuldstændig ubetydelige og uduelige individer, af den slags, hvis eksistens kun gøres mulig af civiliserede menneskemængders højtudviklede organisation.

Få mennesker gør sig det klart, at deres liv, det egentligste indhold af deres karakter, deres evner og deres vovestykker kun

er et udtryk for deres tro på deres omgivelsers sikkerhed. Modet, sindsroen, tilliden; sindsbevægelserne og principperne; hver stor og hver ubetydelig tanke tilhører ikke individet, men mængden – mængden, der blindt tror på sine institutioners og sine moralbegrebers uimodståelige kraft, på sit politis og sin offentlige menings magt. Men at komme i berøring med ren, usvækket vildhed, med den primitive natur og det primitive menneske, bringer pludselig og dyb uro i hjertet. Til følelsen af at være afskåret fra andre af sin slags, til den klare forståelse af sine tankers og følelsers ensomhed – til negationen af det sædvanlige, som er sikkert, føjes endvidere bekræftelsen af det usædvanlige, som er farligt; en fornemmelse af utydelige, ubeherskelige, frastødende ting, hvis forstyrrende indtrængen ophidser indbildningskraften og i lige grad piner tåbens og vismandens civiliserede nerver.

Kayerts og Carlier gik arm i arm og holdt sig tæt til hinanden, som børn gør i mørke. Og de havde begge den samme, ikke helt ubehagelige følelse af en fare, som man halvvejs har mistænkt for at være indbildt.

De passiarede uafladeligt i en fortrolig tone.

"Vor station ligger kønt," sagde den ene.

Den anden bekræftede det begejstret og udbredte sig veltalende over stedets skønheder.

Så kom de forbi graven.

"Stakkels fyr," sagde Kayerts.

"Han døde af feber, ikke sandt?" brummede Carlier og standsede pludselig.

"Å," svarede Kayerts indigneret, "jeg har hørt, at mennesket uforsigtigt udsatte sig for solen. Klimaet her, siger alle

mennesker, er aldeles ikke værre end hjemme, så længe man blot holder sig i skyggen. Hører De, Carlier? Jeg er chef her, og jeg beordrer Dem til ikke at udsætte Dem for solen!"

Det var i en spøgende tone, at han optrådte som overordnet, men hans mening var alvorlig. Den tanke, at han måske skulle komme til at begrave Carlier og blive alene tilbage, gav ham en indvortes gysen. Han følte pludselig, at denne Carlier var ham mere dyrebar her midt i Afrika, end en broder kunne være noget andet sted.

Carlier gik ind på situationen, hilste militært og svarede i en munter tone:

"Chefens ordrer skal blive fulgt!"

Så brast ban i latter, slog Kayerts på skulderen og råbte:

"Vi får et mageligt liv her! Bare sidde stille og indsamle det elfenben, som vildmændene bringer os. Dette land har, når alt kommer til alt, sine gode sider!"

Begge lo højt, mens Carlier tænkte: Stakkels Kayerts, han er så tyk, og det er ikke sundt. Det ville være frygteligt, hvis jeg skulle begrave ham her. Han er en mand, jeg har agtelse for ...

Endnu førend de nåede verandaen på deres hus, kaldte de hinanden "kære ven".

Den første dag var de meget virksomme, vimsede om med hamre og søm og rødt calico, for at hænge gardiner op og gøre deres hus hyggeligt og smukt.

De besluttede at slå sig hyggeligt til ro og begynde deres nye liv. En umulig opgave for dem. At behandle selv rent materielle problemer med virkning fordrer større klarhed i sindet og mere ophøjet mod, end folk i almindelighed bilder sig ind. Man kunne ikke have fundet to væsener, der var mere uskikket til en

sådan kamp. Samfundet havde, ikke af følsomhed, men på grund af sine mærkelige fornødenheder, taget sig af disse to mænd og forbudt dem al uafhængig tænken, alt initiativ, al afvigen fra rutinen; forbudt det under dødsstraf. De kunne kun leve på betingelse af at være maskiner. Og nu, da de var sluppet løs fra den hyggende omhu af mænd med penne bag øret eller mænd med guldtresser på ærmerne, var de ligesom disse livsfanger, der, når de efter mange års forløb bliver sat i frihed, ikke ved, hvad de skal bruge deres frihed til. De vidste ikke, hvad de skulle bruge deres evner til, for af mangel på øvelse var begge ude af stand til at tænke selvstændigt.

Da to måneder var omme, plejede Kayerts ofte at sige:

"Hvis det ikke var for Melies skyld, sad jeg ikke her."

Melie var hans datter. Han havde opgivet sin stilling i telegrafvæsenet, skønt han i sytten år havde været fuldstændig tilfreds med den, for at tjene en medgift til sin lille pige. Hans hustru var død, og barnet blev opdraget hos hans søstre.

Han savnede gaderne, stenbroen, cafeerne, sine mangeårige venner, alle de ting, han havde været vant til at se dag efter dag, alle de tanker, der vaktes af de velkendte ting – en lille embedsmands nemme, ensformige og beroligende tanker; han savnede kontoret med al dets sladder, små fjendskaber, svagt giftige bemærkninger og småvittigheder.

"Hvis min svoger var et ordentligt menneske," plejede så Carlier at sige, "en mand med hjerte, ville jeg ikke sidde her."

Han var trådt ud af hæren og havde gjort sig så utålelig for sin familie ved sin dovenskab og uforskammethed, at en forbitret svoger havde gjort overmenneskelige anstrengelser for at skaffe ham ansættelse i selskabet som underordnet agent. Da

han ikke ejede en øre, blev han nødsaget til at modtage dette middel til at tjene sit brød, så snart det blev ham fuldstændig klart, at der ikke var mere at presse ud af slægtningene.

Også han savnede sit gamle liv. Han savnede sablens og sporernes raslen en smuk eftermiddag, kaserne-vittighederne, garnisonsbyernes pigebørn; men han havde desuden en følelse af at være forurettet. Han var tydeligvis en meget ilde medhandlet mand.

Dette gjorde ham til tider tvær. Men i det hele taget kom de to mænd godt ud af det sammen, stupide og dovne som de begge var. De bestilte intet, absolut intet, og nød følelsen af denne lediggang, som de fik betaling for. Og i tidens løb kom de til at føle noget, der lignede hengivenhed, for hinanden.

De levede som blinde mænd i et stort værelse, kun vidende – og det endda kun ufuldstændigt – om, hvad der kom i direkte berøring med dem, men ude af stand til at øjne tingenes almindelige udseende. Floden, skoven, hele det store land, som pulserede af liv, var for dem et stort øde. Selv det strålende solskin åbenbarede intet, som de kunne forstå. Ting kom til syne og forsvandt for deres blik på en usammenhængende og hensigtsløs måde. Floden syntes at komme intetsteds fra og strømme intetsteds hen. Den flød gennem en tomhed. Ud af denne tomhed kom der af og til kanoer, og mænd med spyd i hænderne fyldte pludselig stationens gårdsplads. De var nøgne, sorte, blankhudede, pyntet med snehvide konkylier og skinnende messingtråd, ypperligt byggede. Når de talte, frembragte de en barbarisk, pludrende støj, de bevægede sig på en statelig måde, og deres forskræmte, aldrig rolige øjne udsendte hurtige, vilde blikke. Disse krigere sad på hug i lange

rækker, fire eller flere bag hinanden, uden for verandaen, mens deres høvdinge tingede i timevis med Makola om en elefanttand. Kayerts sad i sin stol og så til ved forhandlingerne, som han ikke forstod et muk af. Han stirrede på mændene med sine runde blå øjne og råbte til Carlier:

"Å, kom en gang her og se! Se på den fyr dér – og den anden, ham dér til venstre. Har De nogensinde set mage til fjæs? Sikken en grinagtig tamp!"

Så kom Carlier slentrende, dampende på en shagpibe stoppet med egnens tobak. Han snoede sit overskæg, betragtede krigerne med nådig overlegenhed og sagde:

"Pæne karle. Har de noget elfenben med til os? Virkelig? Det var også snart på tide. Sikke muskler den fyr har – nummer tre i rækken. Jeg ville nødig have en næsestyver af ham. Prægtige arme, men benene fra knæet og nedad duer ikke. Til kavalerister kunne de ikke bruges."

Så skottede han selvtilfreds til sine egne skanker og sluttede altid med:

"Pyh, hvor de stinker! Hov, Makola! Før den hjord over til fetichen" (forrådshuset kaldtes på alle stationer fetichen på grund af den civilisationens ånd, som det rummede) "og udlever dem noget af det skrabsammen, som du gemmer dér. Jeg vil hellere se det fuldt af elfenben end fuldt af klude."

Kayerts gav sit bifald til kende:

"Ja vel, ja vel! Gå derover og før palaveren til ende, mosjø Makola. Så skal jeg komme over og veje tanden, når I er færdige. Vi må være nøjagtige."

Han vendte sig til sin kammerat:

"Det er den stamme, som bor længere nede ad floden; de dufter lovlig stærkt. Jeg kan huske, de har været her en gang før. Nej, hør nu bare, sikken et spektakel! Ak ja, man må finde sig i meget i dette forbandede land. Det værker i mit hoved."

Men sådanne indbringende besøg var sjældne. Mange dage i bad måtte de to handelens og fremskridtets pionerer stirre ud over deres tomme gårdsplads i de lodrette solstrålers dirrende skær. Under den bøje bred flød den tavse flod funklende og jævnt. På sandbankerne midt i strømmen solede flodheste og krokodiller sig side om side. Og udstrækkende sig i alle retninger rundt om handelsstationens ubetydelige stykke ryddet grund lå uhyre skove, som skjulte skæbnesvangre forviklinger af fantastisk liv i deres stumme storheds veltalende tavshed.

De to mænd forstod ikke noget og brød sig ikke om noget undtagen at få dagene til at gå indtil damperens tilbagekomst. Deres forgænger havde efterladt nogle pjaltede bøger. De gav sig i lag med disse rester af romaner, og da de aldrig før havde læst noget af den slags, blev de overraskede og morede sig. Så opstod der i de lange dage uendelige og tåbelige diskussioner om intriger og personer. Midt inde i Afrika gjorde de bekendtskab med Richelieu og d'Artagnan, med Falkeøje, med Far Goriot og med mange andre mennesker. Alle disse indbildte personer blev emner for passiar, som om de havde været levende venner. De drøftede deres dyder, mistænkeliggjorde deres bevæggrunde, rev ned på deres bedrifter, forargedes over deres falskhed eller betvivlede deres mod. Forbryderhistorierne fyldte dem med harme, mens rørende eller patetiske steder

greb dem dybt. Carlier rømmede sig og sagde med krigerrøst: "Sikke noget sludder!"

Kayerts med de runde øjne fulde af tårer og de tykke kinder dirrende gned sig på sin skaldede isse og erklærede: "Det er en storartet bog, denne her. Jeg havde ikke tænkt mig, at der var så begavede mennesker i verden."

De fandt også nogle gamle numre af en avis hjemmefra. Dette organ drøftede i en blomstrende stil, hvad det behagede at kalde "Vor Kolonial-Udvidelse". Det talte en hel del om civilisationens rettigheder og pligter, om civilisationsarbejdets hellighed, og lovpriste de mænds fortjenester, som drog ud for at bringe lys og tro og handel til jordens mørke egne.

Carlier og Kayerts læste, undrede sig og begyndte at få høje tanker om sig selv. En aften sagde Carlier, idet han slog ud med hånden:

"Om hundrede år ligger her måske en by. Kajer og pakhuse og kaserner og – og – billardsaloner. Civilisation, kammerat, og dyd – og alt det. Og så vil folk læse, at to flinke fyre, Kayerts og Carlier, var de første civiliserede mennesker, som boede på dette sted!"

Kayerts nikkede.

"Ja, det er en trøst at tænke sig."

Det lod til, at de havde glemt deres afdøde forgænger. Men en morgen tidlig gik Carlier ud og plantede korset fastere i jorden.

"Det fik mig til at skele, hver gang jeg gik den vej," forklarede han Kayerts ved morgenkaffen. "Det fik mig til at skele, fordi det stod så skævt. Derfor rettede jeg på det. Og det blev solidt gjort, kan jeg sige Dem! Jeg hængte mig i begge hænder i tværtræet. Nu er det ikke til at rokke. Jeg gjorde det grundigt."

En gang imellem fik de besøg af Gobila. Gobila var nabolandsbyernes høvding. Han var en gråhåret vildmand, mager og sort, med et hvidt klæde om sine lænder og et skabet panterskind hængende over sin ryg. Han kom gående med lange skridt af sine skeletben, svingende en stav, der var lige så lang som han selv, trådte ind i stationens dagligstue og satte sig på hug til venstre for døren.

Dér sad han og betragtede Kayerts og sagde af og til nogle ord, som den anden ikke forstod. Uden at afbryde, hvad han ellers tog sig til, sagde Kayerts af og til i en venlig tone:

"Hvordan går det, dit gamle uglebillede?"

Og så smilede de til hinanden.

De to hvide holdt af den gamle og uforståelige skabning og kaldte ham Fatter Gobila. Gobilas væsen var faderligt, og han syntes virkelig at elske alle hvide mænd. Die forekom ham alle meget unge, ikke til at kende fra hinanden (undtagen på højden), og han vidste, at de alle var brødre og desuden udødelige. At kunstneren, der var den første hvide mand, han havde haft et nærmere bekendtskab med, var død, rokkede ikke denne tro, for han var fuldt og fast overbevist om, at den hvide fremmede kun havde ladet, som om han døde, og havde ladet sig begrave i en eller anden mystisk hensigt, som det ingen nytte var til at spekulere over. Det var måske hans måde at vende hjem til sit eget land på?

Hvordan det nu end forholdt sig, så var disse hans brødre, og Gobila overførte sin meningsløse hengivenhed på dem. De gengældte den på en vis måde. Carlier daskede ham på skulderen og strøg tændstikker i massevis for at more ham. Kayerts var altid rede til at lade ham snuse til

salmiakspiritussen. Kort sagt, de opførte sig akkurat som den anden hvide mand, der havde skjult sig i et hul i jorden. Gobila betragtede dem opmærksomt. Måske de var det samme væsen som den anden – eller en af dem var det. Han kunne ikke komme på det rene med det – ikke opklare dette mysterium; men han var og blev altid meget venskabelig.

Som følge af dette venskab kom kvinderne fra Gobilas landsby hver morgen vandrende i gåsegang gennem det høje græs og bragte fjerkræ, søde kartofler, palmevin og undertiden en ged til stationen. Selskabet forsyner aldrig stationerne fuldt ud med levnedsmidler, og agenterne behøvede disse bidrag fra egnen for at kunne leve. Ved Gobilas velvilje fik de dem og levede godt.

Af og til fik en af dem et feberanfald, og den anden plejede ham med kærlig opofrelse. De lagde for resten ikke stor vægt på det. Men det svækkede dem, og deres udseende forandredes til det værre. Carlier blev huløjet og pirrelig. Kayerts havde et blegt, slapt ansigt over sin runde mave, hvad der gav ham et uhyggeligt udseende. Men da de stadig var sammen, lagde de ikke mærke til den forandring, der gradvis fandt sted i deres ydre, så vel som i deres sindsstemning.

Således gik fem måneder.

Da hændte det en morgen, mens Kayerts og Carlier sad og drev i deres kurvestole på verandaen og passiarede om damperens forestående besøg, at en flok væbnede mænd kom ud fra skoven og nærmede sig stationen. De var fremmede i denne del af landet. De var høje, slanke, klassisk draperede fra hals til hæl i blå, frynsede klædebon og bar perkussionsgeværer på deres nøgne højre skulder.

Makola viste tegn på sindsbevægelse og kom løbende ud fra forrådshuset, hvor han altid tilbragte dagen, for at møde disse gæster.

De kom ind på gårdspladsen og så sig om med sikre, hånlige blikke. Deres fører, en kraftig og bestemt udseende neger med blodsprængte øjne, stod foran verandaen og holdt en lang tale. Han gestikulerede stærkt og tav ganske pludselig.

Der var noget i klangen af hans ord, i lyden af de lange sætninger, han brugte, som forbavsede de to hvide. Det var ligesom en mindelse om noget, som de ikke netop kendte, men som dog lignede civiliserede menneskers tale. Det lød som et af disse umulige sprog, som man undertiden hører i drømme.

"Hvad er det for et kragemål?" sagde den forbløffede Carlier. "I første øjeblik troede jeg næsten, at fyren ville tale fransk. Det er i hvert tilfælde en anden slags bavl, end vi nogensinde har hørt."

"Ja," svarede Kayerts. "Halløj, Makola! Hvad siger han? Hvor kommer de fra? Hvem er de?"

Men Makola, der syntes at stå som på nåle, svarede hastigt:

"Jeg ved ikke. De kommer meget langt borte fra. Måske fru Price kan forstå dem. De er måske onde mennesker."

Efter at have ventet en stund sagde anføreren i en skarp tone noget til Makola, som rystede på hovedet. Så så manden sig om, fik øje på Makolas hytte og gik derhen. I næste øjeblik hørtes fru Makola at tale med stor tungefærdighed. De andre fremmede – der var i alt seks – slentrede om med rolige miner, stak hovederne ind gennem forrådshusets dør, samledes omkring graven, pegede forstående på korset og lod i det hele taget, som om de var hjemme.

"Jeg synes ikke om de fyre. Og hør, ved De hvad, Kayerts, de må være fra kysten; de har jo skydevåben," bemærkede den skarpsindige Carlier.

Kayerts syntes heller ikke om de fyre. Det gik for første gang op for dem begge, at de levede under forhold, hvor det usædvanlige kan vise sig at være farligt, og at der ikke fandtes nogen magt på jorden udenfor dem selv, der kunne stille sig imellem dem og det usædvanlige. De blev urolige, gik ind og ladede deres revolvere, og Kayerts sagde:

"Vi må give Makola ordre til at sige til dem, at de skal gå deres vej, før det bliver mørkt."

De fremmede drog bort om eftermiddagen efter at have indtaget et måltid, som fru Makola lavede til dem. Det store fruentimmer var i stærk sindsbevægelse og talte meget med gæsterne. Hun pludrede skingrende løs, pegede den ene vej og pegede den anden vej, på skovene og på floden. Makola sad for sig selv og hørte til. Af og til rejste han sig og hviskede til sin kone. Han fulgte de fremmede over kløften bagved stationens grund og vendte langsomt tilbage med et meget tankefuldt ansigt. Da de hvide udspurgte ham, var han meget underlig, lod ikke til at forstå dem, lod til at have glemt sit fransk – lod til overhovedet at have glemt at tale. Kayerts og Carlier blev enige om, at niggeren havde drukket for megen palmevin.

De talte noget om at skiftes til at holde vagt, men om aftenen syntes alt så roligt og fredeligt, at de gik til sengs som sædvanligt. Hele natten forstyrredes de af en stadig trommen i landsbyerne. En dyb, hurtig hvirvel tæt ved fulgtes af en anden langt borte – så blev alt stille. Snart efter raslede korte signaler hist og her, så blandedes de alle sammen, tog til, blev kraftige

og langtrukne, spredte sig ud over skoven, rullede gennem natten, uafbrudte og uophørlige, nære og fjerne, som om hele landet havde været en eneste uhyre tromme, der uafladeligt udbuldrede et nødråb til himlen. Og gennem den dybe, frygtelige støj klang pludselige hyl, der lignede stumper af viser fra et galehus, højt og skingrende i uharmoniske lydstråler, der syntes at skyde til vejrs højt op fra jorden og forjage al fred fra rummet under stjernerne.

Carlier og Kayerts sov dårligt. De mente begge at have hørt skud i nattens løb – men de kunne ikke blive enige om i hvilken retning. Om morgenen var Makola borte. Han kom tilbage ved middagstid sammen med en af de fremmede fra den foregående dag og undgik alle Kayerts' forsøg på at gå ham på klingen; man skulle næsten tro, at han var blevet døv. Kayerts undrede sig. Carlier, som havde været nede ved flodbredden for at fiske, kom tilbage, og mens han fremviste sin fangst, bemærkede han:

"Der lader til at være et pokkers røre blandt niggerne; jeg gad vide, hvad der er på færde. Jeg så omtrent femten kanoer ro over floden i de to timer, mens jeg fiskede."

Kayerts svarede ærgerligt:

"Synes De ikke, at Makola er meget løjerlig i dag?"

"Hold alle vore folk samlet for det tilfældes skyld, at der skulle blive spektakler," rådede Carlier.

2

På stationen var der ti mænd, som direktøren havde efterladt dér. Disse fyre var trådt i selskabets tjeneste for et tidsrum af seks måneder (uden at have nogen som helst idé om en måned i

særdeleshed og kun et meget svagt begreb om tid i almindelighed) og havde nu tjent fremskridtets sag i over to år. Da de hørte til en stamme fra en meget fjern del af dette mørkets og sorgens land, løb de ikke deres vej, idet de ganske naturligt mente, at som omflakkende fremmede ville de blive dræbt af landets indbyggere; og heri havde de ret. De boede i halmhytter på skrænten af en kløft, der var overgroet med langt græs, lige bag ved stationens bygninger. De var ikke lykkelige, for de savnede de højtidelige besværgelser, trolddomskunsterne, menneskeofringerne i deres eget land, hvor de også havde forældre, søskende, beundrede høvdinge, højagtede troldmænd, kære venner og andre bånd, der i almindelighed antages for menneskelige. Desuden bekom de risrationer, som selskabet leverede, dem ikke godt, idet ris var en føde, som var ukendt i deres land, og som de ikke kunne vænne sig til. Som følge deraf var de sygelige og ulykkelige.

Havde de hørt til en anden stamme, ville de have besluttet sig til at dø – for intet falder visse vildmænd lettere end selvmord – og således være undflyet tilværelsens gådefulde vanskeligheder. Men da de hørte til en krigersk stamme, som filede sine tænder, var de mere hårdhudede og levede sløvt videre trods sygdom og sorg. De arbejdede meget lidt, og deres glimrende legemlige udvikling havde de mistet.

Carlier og Kayerts doktorerede ihærdigt på dem uden dog at kunne få dem i godt huld igen. Hver morgen blev de mønstret og udkommanderet til forskellige arbejder – slå græs, rejse gærder, fælde træer osv. osv. – som ingen jordisk magt kunne få dem til at udføre ordentligt. De to hvide havde i virkeligheden meget ringe herredømme over dem.

Om eftermiddagen kom Makola over til det store hus og fandt Kayerts stirrende på tre tunge røgsøjler, som steg op over skovene.

"Hvad er det?" spurgte Kayerts.

"Nogle landsbyer, der brænder," svarede Makola, der lod til at være kommet til fornuft igen. Så tilføjede han pludselig: "Vi har meget lidt elfenben; det har været dårligt med handelen i de sidste seks måneder. Kunne De lide at få lidt mere elfenben?"

"Ja," svarede Kayerts ivrigt. Han tænkte på procenterne, som var lave.

"De folk, som kom i går, er handelsmænd fra Loanda og har mere elfenben, end de kan bære hjem. Skal jeg købe det? Jeg ved, hvor deres lejr er."

"Ja, vist så," svarede Kayerts. "Hvad er de handelsmænd for folk?"

"Onde mennesker," sagde Makola ligegyldigt. "De slås med andre folk og fanger kvinder og børn. De er onde mennesker og har geværer. Der er stor uro i landet. Ønsker De elfenben?"

"Ja," svarede Kayerts.

Makola tav en stund; så så han sig om og mumlede:

"Vore arbejdere duer slet ikke til noget. Stationen er i meget dårlig tilstand. Direktøren bliver gnaven. Det var bedst at skaffe sig et smukt parti elfenben; så siger han ikke noget."

"Jeg kan ikke gøre ved det; folkene vil ikke arbejde," sagde Kayerts. "Hvornår kan du skaffe det elfenben?"

"Meget snart," svarede Makola. "Måske i nat. Lad De mig om det og hold Dem inden døre. Jeg tror, De gør bedst i at give vore folk nogen palmevin, for at de kan holde fest i aften. Når de

morer sig, arbejder de bedre i morgen. Der er en hel del palmevin, som er blevet lidt sur."

Kayerts sagde ja, og Makola bar egenhændigt de store kalabasser hen til sin hyttes dør. Dér stod de til om aftenen, og fru Makola kiggede ned i hver enkelt af dem. Ved solnedgang fik mændene dem. Da Kayerts og Carlier gik til ro, flammede et stort glædesbål uden for folkenes hytter. De kunne høre dem råbe og slå på tromme. Nogle mænd fra Gobilas landsby havde sluttet sig til stationens folk, og festen forløb overmåde vellykket.

Midt om natten vågnede Carlier pludselig og hørte en mand råbe højt; så faldt der et skud. Kun ét. Carlier løb ud og mødte Kayerts på verandaen. De var begge forskrækkede. Da de gik over gården for at kalde på Makola, så de skygger bevæge sig i mørket. En af dem råbte:

"Lad være at skyde! Det er mig – Price."

Så viste Makola sig tæt ved dem.

"Gå tilbage, gå dog tilbage," bad han indtrængende, "De ødelægger det alt sammen."

"Her er fremmede folk i gården," sagde Carlier.

"Det er lige meget; jeg ved, hvem de er," svarede Makola og tilføjede hviskende: "Det er alt sammen i orden. De bringer elfenben. Men sig ikke noget! Jeg forstår min forretning."

De to hvide mænd gik modstræbende tilbage til huset, men kunne ikke sove. De hørte fodtrin, hvisken, af og til stønnen. Det lød, som om en hel flok mænd kom ind i gården, lod tunge genstande falde til jorden, skændtes en lang tid og endelig gik bort. De lå på deres hårde senge og tænkte: "Den Makola er dog uvurderlig."

Om morgenen kom Carlier meget søvnig ud og trak i den store klokkes reb. Stationens folk stillede hver morgen ved klokkens lyd. Men den morgen viste ingen sig.

Nu kom Kayerts også gabende ud.

På den anden side af gården så de Makola træde ud af sin hytte med et blikfad med sæbevand i hånden. Som civiliseret neger var Makola meget renlig med sin person, han kastede behændigt sæbevandet ud over en elendig lille gul køter, han ejede, vendte sig derpå om mod agentens hus og råbte i afstand:

"Alle folkene er forsvundet i nat!"

De hørte det tydeligt, men i deres overraskelse skreg de begge i samme åndedræt:

"Hvad!"

Så stirrede de på hinanden.

"Nu sidder vi net i det," brummede Carlier.

"Det er utroligt!" mumlede Kayerts.

"Jeg vil gå over til hytterne og se ad," sagde Carlier og spankede af sted.

Makola kom til og fandt Kayerts stående alene.

"Jeg kan næppe tro det," sagde Kayerts med gråden i halsen. "Vi har jo taget os af dem, som om de var vore egne børn!"

"De gik bort sammen med mændene fra kysten," sagde Makola efter et øjebliks tøven.

"Hvad bryder jeg mig om, hvem de gik med – de utaknemmelige asener!" udbrød den anden. Så tilføjede han med pludselig vakt mistanke, idet han så vist på Makola: "Hvad ved du om den ting?"

Makola så ned på jorden og trak på skuldrene.

"Hvad ved jeg? Jeg tænker det kun. Vil De komme med og se på det elfenben, jeg har fået? Det er et smukt parti. De har aldrig set mage."

Han gik over mod forrådshuset. Kayerts fulgte mekanisk efter, grublende over den utrolige hændelse, at folkene var deserteret. På jorden foran fetichens dør lå seks pragtfulde stødtænder.

"Hvad har du givet for dem?" spurgte Kayerts efter at have betragtet dem med velbehag.

"Det var ikke nogen egentlig handel," svarede Makola. "De kom med elfenbenet og gav mig det. Så sagde jeg til dem, at de skulle tage, hvad de trængte mest til her på stationen. Det er et nydeligt parti. Ingen anden station kan opvise mage til stødtænder. De handelsmænd trængte hårdt til dragere, og vore folk duede ikke til noget her. Det er ingen handel, det indføres ikke i bøgerne; det er alt sammen i sin orden."

Kayerts var bristefærdig af indignation.

"Hvad?" brølede han. "Jeg tror min sandten, du har solgt vore folk for de tænder!"

Makola stod ubevægelig og tavs.

"Jeg – jeg – vil – jeg –" stammede Kayerts. "Din djævel!" hylede han.

"Jeg gjorde mit bedste for Dem og for selskabet," sagde Makola uforstyrreligt. "Hvorfor råber De så højt? Se på denne tand."

"Jeg giver dig afsked! Jeg melder dig – jeg vil ikke se på tanden. Jeg forbyder dig at røre ved dem. Jeg befaler dig at kaste dem i floden. Du – du –"

"De er meget rød, hr. Kayerts. Hvis De er så pirrelig i solen, får De feber og dør – ligesom den første chef!" erklærede Makola med vægt.

De stod stille og betragtede hinanden med stirrende øjne, som om de med anstrengelse spejdede ud over umådelige afstande. Kayerts gøs. Makola havde ikke ment mere, end han sagde, men hans ord forekom Kayerts at indeholde en ildevarslende trussel. Han gjorde brat omkring og gik over til huset. Makola trak sig tilbage til sin families skød; og tænderne blev liggende foran forrådshuset og så meget store og værdifulde ud i solskinnet.

Carlier kom tilbage til verandaen.

"Er de alle sammen væk, hvad?" spurgte Kayerts med tykt mæle fra den inderste ende af dagligstuen. "Fandt De ingen?"

"Jo, jeg gjorde," svarede Carlier. "Jeg fandt en af Gobilas folk; han lå død uden for hytterne – havde fået en kugle gennem kroppen. Det var det skud, vi hørte i nat."

Kayerts kom hurtigt ud. Han fandt sin kammerat stirrende barsk tværs over gården på stødtænderne udenfor forrådshuset. Begge sad en tid lang i tavshed. Så fortalte Kayerts ham sin samtale med Makola. Carlier sagde ingenting.

Ved middagsmåltidet spiste de meget lidt. De vekslede næppe et ord hele dagen. En dyb tavshed syntes at ruge tungt over stationen og knuge deres læber sammen.

Makola åbnede ikke forrådshuset; han tilbragte dagen med at lege med sine børn. På en måtte udenfor sin dør lå han, lige så lang han var, og ungerne sad på hans bryst og kravlede omkring på ham. Det var et rørende billede. Fru Makola havde som sædvanligt hele dagen travlt med madlavningen.

Om aftenen havde de hvide mænd noget bedre appetit. Efter måltidet slentrede Carlier, rygende på sin pibe, over til forrådshuset; han blev stående i lang tid ved stødtænderne, rørte ved et par af dem med foden, tog endogså fat i den tynde ende af den største og prøvede på at lette den. Han kom tilbage til sin chef, som ikke havde rørt sig fra verandaen, kastede sig i lænestolen og sagde:

"Nu forstår jeg det! De blev overfaldet, mens de sov tungt efter at have drukket al den palmevin, som De gav Makola lov til at forære dem. Det var aftalt spil! Er De med? Og det værste er, at nogle af Gobilas folk var der og utvivlsomt også er blevet bortførte. Den mindst drukne vågnede og blev skudt til løn for sin ædruelighed. Det er et løjerligt land, dette her. Hvad agter De nu at gøre?"

"Vi kan naturligvis ikke røre ved det elfenben," sagde Kayerts.

"Nej, naturligvis," bekræftede Carlier.

"Slaveri er en frygtelig ting," stammede Kayerts med usikker røst.

"Forfærdeligt – de lidelser," brummede Carlier med overbevisning.

De troede på deres egne ord. Hvert menneske viser en agtelsesfuld ærbødighed overfor visse lyde, som han og hans medmennesker kan frembringe. Men om følelser ved folk i virkeligheden intet. Vi taler med harme eller begejstring; vi taler om undertrykkelse, grusomhed, forbrydelse, hengivenhed, selvopofrelse, dyd, og vi kender ikke noget virkeligt bag ved ordene. Ingen ved, hvad lidelse eller offer betyder – undtagen måske de, der rammes af disse illusioners ukendte formål.

Næste morgen så de Makola have meget travlt med at hænge den store vægt op, som brugtes til at veje elfenben på. Lidt efter sagde Carlier: "Hvad er det, den beskidte slyngel bestiller?" og slentrede ud i gården. Kayerts fulgte efter.

De stod og så til. Makola lod, som om han ikke mærkede det. Da vægten hang lige, prøvede han at løfte en tand op på skålen. Den var for tung. Han så hjælpeløst op uden at sige et ord, og et minut stod de dér rundt om vægten så stumme og stille som statuer. Pludselig sagde Carlier:

"Tag fat i den anden ende, Makola – dit asen!"

Og ved fælles hjælp fik de tanden op. Kayerts skælvede i alle lemmer. Han mumlede:

"Jamen – jamen –"

Så stak han hånden i lommen og fandt en snavset lap papir og en blyantsstump. Han vendte ryggen til de andre, som om han stod i begreb med at begå en underfundighed, og stjal sig til at nedskrive de tal, som Carlier unødvendigt højrøstet råbte til ham.

Da det hele var overstået, hviskede Makola hen for sig:

"Solen brænder alt for stærkt på tænderne her."

Carlier sagde til Kayerts i en ligegyldig tone:

"Å hør, chef, jeg kan vel lige så gerne give ham en håndsrækning med at få det dér ind i forrådshuset."

Da de vendte tilbage til huset, bemærkede Kayerts med et suk:

"Det måtte jo gøres."

Og Carlier sagde:

"Det er sørgeligt nok. Men da folkene var selskabets folk, er elfenbenet selskabets elfenben. Vi må passe på det."

"Jeg melder naturligvis sagen til direktøren," sagde Kayerts.

"Naturligvis; lad ham træffe afgørelsen," bifaldt Carlier.

Middagsmaden spiste de med god appetit. Kayerts sukkede en gang imellem. Hver gang de nævnede Makolas navn, tilføjede de altid et skældsord. Det lettede deres samvittighed.

Makola tog sig en halv fridag og gik med sine børn ned til floden for at bade.

Der kom ingen fra Gobilas landsbyer til stationen den dag. Ikke heller den næste dag, eller den følgende, eller hele ugen. Gobilas folk gav ikke flere livstegn fra sig, end om de alle havde været døde og begravede. Men i virkeligheden sørgede de kun over dem, som de havde mistet på grund af de hvide mænds trolddom, for det var de hvide mænd, der havde bragt onde mennesker til deres land. De onde mennesker var borte, men frygten blev tilbage.

Frygten bliver altid tilbage. Et menneske kan tilintetgøre alt i sit indre, kærlighed og had og tro, ja, endogså tvivl; men så længe han klynger sig til livet, kan han ikke tilintetgøre frygten – den uhåndgribelige, uovervindelige, rædselsfulde frygt, som gennemtrænger hele hans væsen, som farver hans tanker, som ligger på lur i hans hjerte, og som holder øje med hans sidste åndedræts kamp på hans læber.

I sin frygt tilbød den skikkelige gamle Gobila alle de onde ånder, som havde besat hans hvide venner, ekstra store menneskeofre. Hans hjerte var tungt. Nogle krigere talte om at brænde og dræbe, men den forsigtige gamle vildmand frarådede dette. Hvem kunne forudse, hvilke sorger disse mystiske skabninger kunne forårsage, hvis man tirrede dem? Man måtte hellere lade dem i fred. Måske de i tidens løb ville

forsvinde i jorden, ligesom den første havde gjort. Hans folk skulle holde sig borte fra dem og håbe det bedste.

Kayerts og Carlier forsvandt imidlertid ikke, men blev på denne jord, der af en eller anden grund forekom dem at være blevet større og meget øde. Det var ikke så meget stationens fuldstændige og stumme ensomhed, der gjorde indtryk på dem, som en uklar følelse af, at noget i deres indre var forsvundet, noget, der havde arbejdet for deres sikkerhed og havde lindret deres hjerter i at blive tyngede af udørkenen. Billederne af hjemmet, erindringerne om folk, der var deres lige, om mennesker, der tænkte og følte, ligesom de selv plejede at tænke og føle, trak sig tilbage til fjerne afstande og blev utydelige i det skyfri solskins skarpe skær. Og ud fra den omgivende urskovs store tavshed syntes selve dens håbløshed og vildhed at komme dem nærmere, at drage dem sagte til sig, at stirre på dem, at indhylle dem med en uimodståelig, nærgående og modbydelig omhu.

Dage blev til uger, og uger til måneder. Gobilas folk trommede og hylede ad hver nymåne ligesom i fordums tid, men holdt sig borte fra stationen. Makola og Carlier forsøgte en gang i en kano at træde i underhandling med dem, men blev modtaget med en pileregn og måtte flygte tilbage til stationen for at bjærge livet. Dette forsøg bragte hele egnen både oppe og nede ad floden i et røre, der kunne høres meget tydeligt i flere dage.

Damperen udeblev. I begyndelsen talte de ligegyldigt, derpå ængsteligt, og til sidst melankolsk om den forsinkelse. Sagen begyndte at blive alvorlig. Forrådene var næsten brugt op. Carlier satte sine liner ud ved flodbredden, men vandet var lavt,

og fiskene holdt sig midt ude i strømmen. De turde ikke gå for langt bort fra stationen for at jage. Der var desuden intet vildt i den uigennemtrængelige skov. En gang skød Carlier en flodhest ude i floden. De havde ingen båd til at bjærge den med, og den gik til bunds. Da den kom op igen, drev den af sted, og Gobilas folk bjærgede kadaveret. Det gav anledning til en nationalfest, men Carlier fik et anfald af raseri over det og talte om nødvendigheden af at udrydde alle niggerne, førend landet kunne gøres beboeligt.

Kayerts drev omkring i tavshed og tilbragte mange timer med at betragte sin Melies portræt. Det forestillede en lille pige med lange, solblegede krøller og et temmelig surt ansigt. Hans ben var meget hovne, og han kunne næppe gå. Carlier, hvis kræfter feberen havde undergravet, havde glemt at skvadronere, men vedblev endnu at humpe omkring med en fandenivoldsk mine, som det sømmede sig for en mand, der mindedes sit flotte regiment. Han var blevet hæs, sarkastisk og tilbøjelig til at sige ubehageligheder. Det kaldte han "at være åbenhjertig".

De havde for længe siden udregnet deres procenter af handelen, deri indbefattet "den forbandede Makolas" sidste forretning. De havde også besluttet ikke at tale om den. I begyndelsen nølede Kayerts – var bange for direktøren.

"Han har set det, der er værre, blive gjort i al stilhed," påstod Carlier med hæs latter. "Det kan De stole på! Han vil ikke takke Dem, hvis De sladrer. Han er ikke bedre end De eller jeg. Hvem kan tale, hvis vi holder bøtte? Her er jo ingen!"

Det var roden til hele ulykken! Der var jo ingen. Og da de var alene dér med deres skrøbelighed, kom de dag for dag mere til

at ligne et par medskyldige end et par trofaste venner.

De havde intet hørt hjemmefra i otte måneder. Hver aften sagde de: "I morgen kommer damperen." Men den ene af selskabets dampere havde lidt skibbrud, og direktøren var optaget af med den anden at bringe afløsning til meget langt borte liggende og vigtige stationer ved hovedfloden. Den unyttige station og de unyttige mænd kunne vente, mente han.

Imidlertid levede Kayerts og Carlier af kogt ris uden salt og bandede selskabet, hele Afrika og den dag, de havde set verdens lys. Man må have levet på en sådan diæt for at opdage, hvilken frygtelig ubehagelighed nødvendigheden af at tage føde til sig kan blive. De havde bogstaveligt intet andet på stationen end ris og kaffe, og de drak kaffen uden sukker. De sidste femten stykker sukker havde Kayerts højtideligt låset inde i sin kuffert tillige med en halv flaske cognac, "for sygdomstilfældes skyld", forklarede han. Carlier havde bifaldet det.

"Når man er syg," havde han sagt, "er enhver lille delikatesse som dét så opmuntrende."

De ventede. Græsset skød frodigt op i gården. Klokken ringede aldrig mere. Dagene gik, tavse, irriterende og langsomme. Når de to mænd talte, snerrede de; og deres tavshed var bitter, som om den farvedes af deres tankers bitterhed.

En dag efter en frokost af kogt ris satte Carlier sin kop fra sig uden at føre den til læberne og sagde:

"Å så for fanden! Lad os for én gangs skyld få en anstændig kop kaffe. Hent det sukker, Kayerts!"

"Det er, til hvis vi bliver syge," mumlede Kayerts uden at se op.

"Til hvis vi bliver syge," vrængede Carlier. "Sludder! ... Nå, lad gå! Jeg er syg."

"De er ikke mere syg end jeg, og jeg undværer det," sagde Kayerts i en fredelig tone.

"Nå, ryk nu ud med det sukker, De gerrige gamle slavehandler."

Kayerts så hastigt op. Carlier smilede med pointeret uforskammethed. Og pludselig fik Kayerts en følelse af, at han aldrig havde set den mand før. Hvem var han? Han kendte ikke noget til ham. Hvad kunne man vente sig af ham? Han følte et overraskende glimt af voldsom sindsbevægelse, som om han stod overfor noget, han aldrig havde drømt om, noget farligt, noget afgørende. Men det lykkedes ham at bevare den ydre ro og sige:

"Det er en meget smagløs vittighed. Den må De ikke gentage."

"Vittighed!" sagde Carlier og rykkede frem på sin stol. "Jeg er sulten – jeg er syg – jeg laver ingen vittigheder! Jeg hader hyklere. De er en hykler. De er en slavehandler. Jeg er slavehandler. Der gives ikke andet end slavehandlere i dette forbandede land. Men i alle tilfælde vil jeg have sukker i min kaffe i dag!"

"Jeg forbyder Dem at tale til mig i den tone," sagde Kayerts med et temmelig resolut udtryk.

"De – hvad?" råbte Carlier og sprang op.

Kayerts rejste sig også.

"Jeg er Deres chef," begyndte han og søgte at blive herre over sin stemmes dirren.

"Hvad?" hylede den anden. "Hvem er chef? Her er ingen chef. Her er ikke noget som helst. Her er ikke andet end De og jeg. Hent sukkeret – De tykmavede asen."

"Hold Deres mund. Forlad værelset," skreg Kayerts. "Jeg giver Dem afsked – De slubbert!"

Carlier greb en stol. Han fik pludselig et farligt udtryk af at mene det alvorligt.

"De laskede døgenigt af en civilist!" hylede han. "Så skal da også –!"

Kayerts dukkede sig under bordet, og stolen ramte værelsets rørvæg. Mens Carlier nu prøvede på at vælte bordet, styrtede Kayerts i fortvivlelse løs på ham med bøjet hoved, ligesom en gris, der var trængt ind i en krog, ville gøre; han væltede sin ven, fo'r hen ad verandaen og ind i sit værelse. Her låsede han døren, snappede sin revolver og blev stående og pustede. Ikke et minut efter sparkede Carlier rasende til døren og hylede:

"Hvis De ikke kommer med det sukker, skyder jeg Dem ned som en hund, når jeg ser Dem. Altså – én – to – tre. De vil ikke? Så skal jeg vise Dem, hvem der er herre her."

Kayerts troede, at døren ville blive sprængt, og kravlede ud gennem det firkantede hul, der tjente til vindue i hans værelse. Der var nu hele husets bredde imellem dem. Men den anden var øjensynligt ikke stærk nok til at sprænge døren, og Kayerts hørte ham løbe rundt.

Så gav han sig også til at løbe med besvær på sine hovne ben. Han løb så hurtigt, han kunne, knugende revolveren og endnu ikke i stand til at forstå, hvad det var, der hændte ham. Han så efter hinanden Makolas hytte, forrådshuset, floden, kløften og det lave krat; og han så alle disse ting én gang til, da han for

anden gang løb rundt om huset. Så susede de atter forbi ham. Den morgen kunne han ikke have gået en alen uden at stønne. Nu løb han. Han løb hurtigt nok til, at den anden ikke fik ham i sigte.

Og netop mens han mat og fortvivlet tænkte: "Førend jeg kommer næste gang huset rundt, styrter jeg," hørte han den anden snuble tungt og derpå standse. Han standsede også. Han var på bagsiden og Carlier på forsiden af huset ligesom før. Han hørte ham bandende kaste sig i en lænestol, og pludselig slappedes hans egne ben under ham, og han gled ned i en siddende stilling med ryggen til husvæggen.

Hans mund var så tør som aske, og hans ansigt var vådt af sved – og tårer. Hvad var der på færde? Han troede, at det måtte være en frygtelig indbildning; han troede, at han drømte; han troede, at han var ved at gå fra forstanden.

Efter en stunds forløb lykkedes det ham at samle sine tanker. Hvad var det, de var kommet op at skændes om? Det sukker! Hvor meningsløst! Han ville give ham det – brød sig ikke selv om det. Og han gav sig til at forsøge på at komme på benene med en pludselig følelse af tryghed.

Men endnu førend han var kommet helt op, faldt en ganske simpel tanke ham ind og drev ham tilbage i fortvivlelsen. Han tænkte: Hvis jeg nu giver efter for denne bølle af en soldat, begynder han forfra på alle disse uhyggeligheder i morgen – og i overmorgen – og hver eneste dag – og stiller nye krav, træder mig under fode, piner mig, gør mig til sin slave – og så er jeg fortabt! Fortabt! Damperen kommer måske ikke i mange dage – kommer måske aldrig.

Han rystede sådan, at han måtte sætte sig ned på jorden igen. Han gøs fortabt. Han følte, at han hverken kunne eller ville røre sig mere. Han var helt fortvivlet over den pludselige forståelse af, at det var umuligt at få nogen ende på situationen – at død og liv i et øjeblik var blevet lige vanskelige og lige frygtelige.

På én gang hørte han den anden skyde sin stol tilbage, og han sprang op med største lethed. Han lyttede og blev forvirret. Han måtte løbe igen! Til højre eller venstre? Han hørte fodtrin. Han fo'r til venstre med revolveren i hånden, og i selv samme øjeblik, forekom det ham, tørnede de voldsomt sammen. Begge udstødte et råb af forbavselse. Så lød der en stærk eksplosion – et brag – rød ild – tæt røg – og Kayerts, døvet og blændet, styrtede tilbage med den tanke: Jeg er ramt – det er alt sammen forbi.

Han ventede, at den anden skulle komme hen til ham – for at fryde sig over hans dødskamp. Han greb fat om en af tagets stivere – "alt sammen forbi!" Så hørte han et bragende fald på den anden side af huset, som om en var styrtet hovedkulds over en stol – og så blev det stille.

Der skete ikke mere. Han døde ikke. Kun havde han en fornemmelse i skulderen, som om den var blevet slemt forvreden, og han havde tabt sin revolver. Han var afvæbnet og hjælpeløs! Han ventede på sin skæbne. Den anden gav ikke en lyd fra sig. Det var et krigspuds. Han listede sig ind på ham i dette øjeblik! På hvilken side? Måske han netop i dette minut tog sigte!

Efter nogle øjeblikke fulde af frygtelige og meningsløse kvaler besluttede han at gå sin undergang i møde. Han var rede

til at overgive sig på nåde og unåde. Han drejede om hjørnet, støttende sig med den ene hånd til væggen, gik et par skridt og – var nær ved at besvime.

Han havde fået øje på et par fødder, der lå på jorden og ragede frem foran det andet hjørne. Et par hvide, bare fødder i røde tøfler. Han fik en frygtelig kvalme og stod en stund i det dybeste mørke.

Så viste Makola sig for ham og sagde roligt:

"Kom bare, hr. Kayerts. Han er død."

Han brast i tårer af taknemlighed – en højrøstet, hulkende gråd.

Efter en stunds forløb fandt han sig siddende i en lænestol og se på Carlier, som lå udstrakt på ryggen. Makola knælede ved liget.

"Er denne revolver Deres?" spurgte Makola og rejste sig op.

"Ja," svarede Kayerts. Så tilføjede han meget hastigt: "Han løb efter mig for at skyde mig – du så det!"

"Ja, jeg så det," sagde Makola. "Der er kun én revolver; hvor er hans?"

"Ved ikke," hviskede Kayerts med en stemme, der pludselig var blevet ganske svag.

"Nu skal jeg søge efter den," sagde den anden ganske stilfærdigt. Han gik rundt langs verandaen, mens Kayerts blev siddende stille og så på låget. Makola kom tomhændet tilbage, stod i dybe tanker, gik så roligt ind i den døde mands værelse og kom straks ud igen med en revolver, som han holdt op for Kayerts.

Kayerts lukkede øjnene. Alting løb rundt for ham. Han fandt livet frygteligere og vanskeligere end døden. Han havde skudt

en våbenløs mand.

Efter at have grublet en stund pegede Makola på den døde, som lå dér med det højre øje knust af kuglen, og sagde blidt:

"Han døde af feber."

Kayerts så på ham med en forstenet stirren.

"Ja," gentog Makola tankefuldt og skrævede over liget, "jeg tror, han døde af feber. I morgen begraver vi ham."

Og han gik langsomt over til sin ventende hustru, efterladende de to hvide mænd alene på verandaen.

Det blev nat, og Kayerts sad ubevægelig i sin stol. Han sad så stille, som om han havde taget en dosis opium. Voldsomheden af de sindsbevægelser, han havde gennemgået, frembragte en følelse af udmattet ro. På én kort eftermiddag havde han loddet rædslens og fortvivlelsens dybder og fandt nu hvile i den overbevisning, at livet ikke havde flere hemmeligheder for ham – ej heller havde døden!

Han sad ved siden af liget og tænkte; tænkte meget levende, tænkte ganske nye tanker. Det var, som om han fuldstændigt havde løsrevet sig fra sig selv. Hans fordums tanker, overbevisninger, tilbøjeligheder og utilbøjeligheder, ting, som han agtede, og ting, som han afskyede, viste sig endelig i deres rette lys. Viste sig foragtelige og barnagtige, falske og latterlige.

Han nød sin nye visdom, mens han sad ved siden af den mand, han havde dræbt. Med sig selv drøftede han alt muligt mellem himmel og jord med den slags bagvendte klarhed, som man kan finde hos visse sindssyge. Blandt andet sagde han også til sig selv, at den døde slubbert dér i alt fald havde været et skadedyr; at mennesker døde hver dag i tusindvis, måske i hundredtusindvis – hvem kunne sige det? – og at i et så stort

antal ét dødsfald umuligt kunne gøre nogen forskel eller have nogen betydning, i det mindste for et tænkende væsen. Han, Kayerts, var et tænkende væsen. Han havde hele sit liv, lige indtil det øjeblik, troet på en bunke nonsens ligesom resten af menneskeheden – der er tåber. Men nu tænkte han! Han vidste! Han havde fået fred; han var fortrolig med den højeste visdom!

Så prøvede han at forestille sig selv død og Carlier siddende i hans stol og betragtende ham; og med dette forsøg havde han. Et så uventet held, at han efter ganske få øjeblikkes forløb aldeles ikke var sikker på, hvem der var død og hvem der var i live. Denne usædvanlige bedrift af hans fantasi forskrækkede ham imidlertid, og ved en kløgtig og betimelig tankeanspændelse frelste han sig netop i rette tid fra at blive Carlier. Hans hjerte dunkede, og han blev hed over hele kroppen ved tanken om den fare. Carlier! Det ville dog være afskyeligt!

For at berolige sine nerver, der nu var kommet i forstyrrelse – det var såmænd intet under! – prøvede han på at fløjte en smule. Så faldt han pludselig i søvn, eller troede, at han havde sovet; men i hvert fald var det blevet tåget, og en eller anden havde fløjtet i tågen.

Han rejste sig. Det var blevet dag, og en tung tåge havde lagt sig over jorden – den gennemtrængende, indhyllende og tavse tåge, tropernes morgen tåge, tågen, som klynger sig fast og dræber, den hvide og dødbringende, uplettede og giftige tåge.

Han rejste sig, så liget og hævede armene op over sit hoved med et skrig som en mands, der vågner op af en bedøvelse og finder sig indemuret for stedse i en grav.

"Hjælp! ... Å Gud!"

Et umenneskeligt, dirrende og pludseligt hyl skar som en skarp pil gennem dette sorgens lands hvide ligklæde. Tre korte, utålmodige skrig fulgte efter, og så vedblev en stund tågeslørene at bølge uforstyrrede gennem en frygtelig tavshed. Så sønderreves luften af mange flere skrig, hurtige og gennemtrængende, ligesom hylene af et fortørnet og ubarmhjertigt væsen.

Det var fremskridtet, der råbte til Kayerts nede fra floden. Fremskridt og civilisation og alle dyder. Det var samfundet, der råbte til sit ægte barn, at det skulle komme og lade sig forsørge, lade sig belære, lade sig bedømme, lade sig fordømme; det råbte til ham, at han skulle vende tilbage til den mødding, som han havde forladt, på det at retfærdigheden kunne ske fyldest.

Kayerts hørte det og forstod det. Han vaklede ned fra verandaen og lod den anden mand blive ganske alene tilbage, for første gang siden skæbnen havde ført dem sammen dér. Han famlede sig frem gennem tågen og råbte i sin uvidenhed til den usynlige himmel, at den skulle gøre sit værk usket. Makola fo'r forbi i tågen og råbte, mens han løb:

"Damperen! Damperen! De kan ikke se. De fløjter efter stationen. Nu skal jeg ringe med klokken. Gå ned til landgangspladsen. Jeg ringer."

Han forsvandt. Kayerts stod stille. Han så opad; tågen rullede lavt over hans hoved. Han så sig om som en mand, der er gået vild; og han øjnede en mørk klat, en korsformet plet, på tågens bølgende renhed. Som han begyndte at vakle hen i mod den, udsendte stationsklokken en rungende kimen til svar på de utålmodige brøl fra damperen.

Den administrerende direktør for det store civilisations-selskab (for vi ved jo, at civilisation følger med handel) gik først i land og tabte øjeblikkeligt damperen af syne. Tågen nede ved floden var overmåde tæt; højere oppe ved stationen kimede klokken uophørligt og ivrigt.

Direktøren råbte højt ud mod damperen:

"Der er ingen hernede for at tage imod os. Der er måske noget i vejen, skønt de ringer. I gør bedst i at komme med!"

Og han begyndte at arbejde sig op ad den stejle bred. Dampbådens kaptajn og maskinmester fulgte bagefter. Efterhånden som de kom højere op, blev tågen mindre tæt, og de kunne se deres direktør et godt stykke forude. Pludselig så de ham sætte i løb, mens han råbte til dem over skulderen:

"Løb! Løb op til huset! Jeg har fundet en af dem. Løb og søg efter den anden!"

Han havde fundet en af dem. Og selv han, en mand med mange forskelligartede og mærkelige erfaringer, blev bragt noget ud af fatning ved dette fund.

Han stod og rodede i sine lommer (efter en kniv), mens han betragtede Kayerts, der hang i en læderrem på korset.

Han var øjensynlig krøbet op ad det høje, slanke kors, havde bundet enden af remmen til tværtræet og så ladet sig falde. Hans tæer var kun et par tommer fra jorden; hans arme hang stift ned; det så ud, som om han stod i stram retstilling, men med den ene violette kind skælmsk hvilende på skulderen. Og på en højst uærbødig måde rakte han en opsvulmet tunge ad sin administrerende direktør.

Tilbagekomsten

Den indre ringbanes tog fra City kom susende med voldsom fart ud af et sort hul og standsede med en uharmonisk, skærende støj i det smudsige halvmørke på en af West-Ends stationer. En række døre fløj op, og en mængde mænd trådte hastigt ud. De havde høje hatte, blege, men sunde ansigter, mørke overfrakker og blanke støvler; i deres behandskede hænder holdt de tynde paraplyer og hurtigt sammenlagte aftenaviser, der lignede stive, snavsede klude af grønlig, lysrødlig eller hvidlig farve.

Alvan Hervey steg ud sammen med de andre, med en halvt udgået cigar mellem tænderne.

Et lille fruentimmer, som ingen tog hensyn til, i en forslidt sort kjole og med favnen fuld af pakker, løb fortvivlet omkring, hoppede pludselig ind i en tredje klasses kupé, og toget satte sig atter i gang. Støjen af vogndørene, der blev slået i, lød skarp og fjendsk som en geværsalve; en iskold trækvind, der medførte en bidende røg, fejede langs hen ad hele perronen og fik en rokkende gammel mand, der var indpakket til op til ørene i et uldent halstørklæde, til at standse pludselig midt i den fremadilende trængsel for at læne sig på sin stok og hoste voldsomt. Ingen havde et blik tilovers for ham.

Alvan Hervey gik igennem lågen og afleverede sin billet. Mellem en snavset trappegangs nøgne vægge steg mænd hurtigt opad; deres rygge så ens ud – næsten som om de bar uniform; deres ligegyldige ansigter var forskellige, men bar dog præg af slægtskab, ligesom ansigterne af en flok brødre, som af

klogskab, værdighed, væmmelse eller forsigtighed resolut ignorerer hinanden; og deres øjne, hurtige eller langsomme, deres øjne, som stirrede op ad de støvede trin, deres øjne, brune, sorte, grå, blå, havde alle det samme stirrende blik, anspændt og tomt, tilfredst og tankeløst.

Kommet ud på gaden gennem den store port spredtes de ad i alle retninger og gik hurtigt bort fra hinanden med det ilfærdige udtryk som mænd, der flygter fra noget kompromitterende, fra påtrængenhed eller fortroligheder, fra noget, man har mistanke om, men søger at skjule – som for eksempel sandhed eller pest. Alvan Hervey nølede og blev stående i porten et øjeblik, men bestemte sig så til at gå hjem.

Han gik med faste skridt. En fin regn lagde sig som sølvstøv på klæder og overskæg, vædede ansigterne, farvede fliserne, gjorde murene mørke, dryppede fra paraplyerne. Og han skred frem i regnvejret med ligegyldig ro, med den urokkelige sikkerhed, som en mand får, der har haft held med sig her i verden og er blevet stolt og meget selvsikker – en mand med mange penge og mange venner. Han var høj, godt bygget, køn og sund; og hans rolige, blege ansigt havde under sin dagligdags kultiverethed det lette anstrøg af overmodig brutalitet, som de mænd får, der ejer kun delvist vanskelige kundskaber; der udmærker sig i sport eller i kunsten at tjene penge; der forstår let at gøre sig til herre over dyr og over trængende medmennesker.

Han gik hjem meget tidligere end sædvanligt, lige fra City og uden at se indenfor i sin klub. Han anså sig selv for at være af god familie, velopdragen og intelligent. Hvem gør ikke det? Men hans familieforbindelser, opdragelse og intelligens stod i

nøjagtigt samme niveau som de mænds, han havde forretninger eller selskabelig omgang med.

Han havde giftet sig for fem år siden. Den gang havde alle hans bekendte sagt, at han var meget forelsket, og han havde selv åbenhjertigt indrømmet det, for det er jo fuldstændigt i sin orden, at enhver mand bliver forelsket én gang i sit liv – med mindre hans hustru dør, for i så fald kan det være højst rosværdigt at forelske sig én gang til.

Den unge pige, som han elskede, var sund, høj, blond og efter hans mening af god familie, velopdragen og intelligent. Desuden kedede hun sig grundigt i sit hjem, hvor hendes individualitet – som hun var sig i høj grad bevidst – lå ligesom pakket ned i en snæver kasse og intet spillerum havde. Hun havde en gang som en grenader, var stærk og rank som en obelisk, havde et smukt ansigt, en ren pande, uskyldige øjne og ikke en selvstændig tanke i sit hoved. Han strakte hurtigt våben overfor alle disse ynder, og hun forekom ham så utvivlsomt at være af den rette slags, at han ikke et øjeblik tøvede med at erklære sig forelsket.

Under skjul af denne hellige og poetiske fiktion attråede han hende heftigt, af forskellige grunde, men hovedsageligt for den tilfredsstillelses skyld at sætte sin vilje igennem. Han opførte sig meget kedsommeligt og højtideligt – uden nogen som helst grund, undtagen for at skjule sine følelser, hvad der er overmåde sømmeligt. Ingen ville imidlertid have følt sig stødt, hvis han havde forsømt denne pligt, for hans følelse var i virkeligheden en længsel – ganske vist en stærkere og lidt mere kompliceret længsel, men i sin natur ikke mere lastværdig end en sulten mands appetit til sin middagsmad.

Efter brylluppet anstrengte de sig med afgjort held for at udvide deres bekendtskabskreds. Tredive mennesker kendte dem af udseende; tyve andre fandt sig med smilende høflighed i, at de af og til indfandt sig inden for deres gæstfri vægge; og mindst halvtreds endnu blev vidende om deres eksistens.

De bevægede sig i deres udvidede verden blandt uhyre elskværdige mænd og kvinder, som frygtede sindsbevægelse, begejstring eller fejlslaget håb mere end brand, krig eller dødelig sygdom; som kun tålte de almindeligste formler for de almindeligste tanker og kun anerkendte nyttige kendsgerninger. Det var en overmåde fortryllende sfære, hjemstedet for alle dyder, hvor intet bærer virkelighedspræg, og hvor alle glæder og sorger varsomt afdæmpes til fornøjelser og ærgrelser.

I dette klare luftstrøg, hvor ædle følelser dyrkes i tilstrækkelig frodighed til at skjule tankernes og forhåbningernes ubarmhjertige materialisme, tilbragte Alvan Hervey og hans hustru fem år fulde af betænksom lykke, der ikke formørkedes af nogen tvivl om deres tilværelses moralske sømmelighed. Hun deltog, for at give sin individualitet frit spillerum, i alle slags velgørenhedsarbejder og blev medlem af forskellige frelsende og forbedrende foreninger, som havde betitlede damer til protektricer og præsidentinder. Han viste virksom interesse for politik; og da han ved et rent tilfælde traf en litterær herre – som ikke desto mindre var beslægtet med en jarl – lod han sig overtale til at yde et døende "blad for den fornemme verden" finansiel støtte. Det var en halvt politisk og helt sladderagtig avis, hvis uhyre kedsommelighed var dens eneste undskyldning; og da den var fuldstændig perfid, da den

ikke indeholdt en eneste ny tanke, da den aldrig ved nogen tilfældighed havde et glimt af vid, satire eller indignation i sine spalter, erklærede han den ved første øjekast for særdeles agtværdig. Senere, da den betalte sig, gik det hurtigt op for ham, at den i det hele taget var et fortjenstfuldt foretagende. Den brolagde hans ærgerrigheds vej; og han nød også den særlige slags betydning, som han fik ved denne forbindelse med, hvad han troede var litteratur.

Denne forbindelse udvidede deres verden endnu mere. Mænd, som skrev eller tegnede pænt for publikum, kom af og til i deres hus, og hans redaktør kom meget jævnligt. Han anså ham nærmest for et æsel, fordi han havde sådanne store fortænder (det eneste rette er at have små, egale tænder) og bar sit hår en smule længere, end de fleste gør. Der er imidlertid også hertuger, som bærer håret langt, og mennesket forstod sig unægteligt på sin gerning. Det værste var, at hans alvor, skønt umådelig, ikke var til at stole på. Elegant og svær sad han i salonen, med sin stokkeknap svævende i luften foran sine store tænder, og talte i timevis med et tyklæbet smil. Han sagde intet, som der kunne rejses indvendinger imod, eller som ikke netop var, som det skulle være, men han talte på en usædvanlig måde – sagde ikke, hvad man ventede – og det var irriterende. Hans pande var alt for høj – ualmindeligt høj – og under den sad en lige næse mellem glatragede kinder, som i en jævn krumning løb ned mod en hage af form som enden af en snesko. Og i dette ansigt, der lignede et tykt og djævelsk snedigt pattebarns ansigt, skinnede et par fiffige, spejdende, vantro sorte øjne. Han skrev også vers. Var i det hele taget nærmest et æsel. Men den bande mennesker, som hang i skøderne på hans

monumentale diplomatfrakke, syntes at se vidunderlige ting i, hvad han sagde. Alvan Hervey anså det for skaberi. Disse kunstnere var i det hele taget altid så skabagtige.

Alligevel, alt dette var særdeles passende – meget nyttigt for ham – og hans hustru lod til at synes om det – som om også hun havde en særlig, hemmelig fordel af denne intellektuelle forbindelse. Hun modtog sine forskellige pæne gæster med en slags høj, vægtig ynde, der var hende ejendommelig, og som i forskræmte fremmedes sind vakte urimelige og upassende minder om en elefant, en giraf, en gazelle – om et gotisk tårn – om en opløben engel. Hendes torsdage begyndte at blive berømte i deres verden; og deres verden voksede stadigt og erobrede gade efter gade. Den omfattede også et villakvarter, en runddel og et par pladser.

Således levede Alvan Hervey og hans hustru side om side i fem lykkelige år. I tidens løb kom de til at kende hinanden tilstrækkelig godt med hensyn til alle praktiske sider ved en sådan eksistens, men en virkelig fortrolighed var lige så umulig mellem dem som mellem to dyr, der æder af samme krybbe, under samme tag i en pragtfuld stald. Hans længsel var blevet tilfredsstillet og blevet til en vane; og hun havde fået sit ønske opfyldt – ønsket om at slippe bort fra det fædrene tag, at hævde sin individualitet, at bevæge sig i sin egen kreds (der var så langt fiksere end fædrehjemmets), at have sit eget hjem og sin egen andel af verdens agtelse, misundelse og bifald.

De forstod hinanden, varsomt og uden ord, som et par forsigtige sammensvorne i et indbringende komplot, fordi de begge var ude af stand til at betragte en kendsgerning, en følelse, en grundsætning eller en tro undtagen i lyset af deres

egen værdighed, af deres egen forherligelse, af deres egen fordel. Hånd i hånd gled de over livets overflade i en ren og frostklar atmosfære – ligesom to dygtige skøjteløbere, der skærer figurer på den tykke is til tilskuernes beundring og overlegent ignorerer den skjulte strøm, den hvileløse og mørke strøm – livets strøm, som er dyb, og som ikke fryser til.

Alvan Hervey drejede to gange til venstre, én gang til højre, gik langs de to sider af en plads, i hvis midte grupper af tamtudseende træer stod i agtværdigt fangenskab bag et jerngitter, og ringede på sin gadedør.

En stuepige lukkede op. Det var et af hans kones luner kun at ville have kvindeligt tyende. Mens pigen tog hans hat og overfrakke, sagde hun noget, som fik ham til at se på sit ur. Klokken var fem, og hans hustru var ikke hjemme. Deri var der intet usædvanligt. Han sagde: "Nej, jeg vil ikke have te," og gik op ad trappen.

Der hørtes ikke en lyd af hans skridt. Messingstænger skinnede på hvert trin på det røde tæppe. På første sals afsats stod en marmorkvinde, anstændigt hyllet i stendraperier fra hals til vrist, stak en række livløse træer frem til sokkelens rand og løftede blindt en stiv, hvid arm, som holdt en kandelaber.

Han havde smag for kunst – i sit hjem. Tunge, ophæftede gardiner halvt skjulte mørke kroge. På væggenes rigt dekorerede tapetpapir hang skitser, akvareller, kobberstik. Han havde absolut smag for kunst. Gamle kirketårne kiggede op over grønne løvmasser; bjergene var violette, sandet gult, bølgerne solbeskinnede, himlene blå. En ung dame lå med drømmende øjne i en fortøjet båd, i selskab med en frokostkurv, en champagneflaske og et forelsket mandfolk i

sportsskjorte. Barbenede drenge koketterede yndefuldt med pjaltede småpiger, sov på stentrin, legede med hunde. En rørende mager ung pige stod fladtrykt op mod en bar mur, vendte et døende blik opad og rakte en blomst frem til salg. Og tæt ved syntes store fotografier af nogle berømte og lemlæstede basrelieffer at forestille et forstenet blodbad.

Han så naturligvis ikke på noget af dette, men steg nok en etage op og gik lige ind i påklædningsværelset. En bronzedrage, fastgjort ved halen til en stiver, snoede sig frem fra væggen i rolige vridninger og bar mellem sine kæbers konventionelle raseri et åbent gasblus, der lignede en sommerfugl.

Værelset var naturligvis tomt; men idet han trådte ind, fyldtes det straks med et røre af mange mennesker; for spejlene på klædeskabsdørene og hans hustrus store pillespejl gengav ham fra top til tå og mangfoldiggjorde hans billede til en skare gentlemansmæssige og slaviske efterlignere, der var klædt nøjagtig ligesom han selv, havde de samme afdæmpede og sparsomme gestus, bevægede sig, når han bevægede sig, stod stille samtidig med ham i en ærbødig ubevægelighed og havde netop sådanne ydre tegn på liv og følelse, som han anså det for værdigt og sikkert for nogen mand at stille til skue. Og ligesom rigtige mennesker, der er slaver af fælles tanker, som ikke en gang er deres egne, fremkunstlede de en skyggeagtig uafhængighed ved en overfladisk forskellighed i deres bevægelser. De bevægede sig på samme tid som han; men de kom enten frem for at møde ham eller fjernede sig fra ham; de kom til syne og forsvandt; de syntes at smutte om bag de valnøddetræs møbler og at blive set igen langt inde bag de blanke spejlflader, hvor de vandrede omkring, tydelige, men

uvirkelige, i den tilforladelige illusion af et værelse. Og man kunne stole på, at de, ligesom de mænd, han agtede, ikke ville gøre noget individuelt, originalt eller overraskende – ikke noget uforudset og ikke noget upassende.

En stund slentrede han om på må og få i dette gode selskab, mens han nynnede en populær, men dannet melodi og lod tankerne uklart dvæle ved et forretningsbrev fra udlandet, som skulle besvares næste dag med forsigtige udflugter. Da, mens han gik henimod et klædeskab, så han bagved sig i det høje spejl et hjørne af sin hustrus toiletbord og iblandt de skinnende sølvgenstande på det en firkantet hvid tingest – en konvolut.

Det var noget så usædvanligt at finde dér, at han gjorde omkring, næsten førend han begreb sin egen overraskelse; og alle spejlbillederne rundt om ham snurrede rundt på hælen – alle syntes overraskede – og alle gik hurtigt henimod konvolutter og toiletborde.

Han genkendte sin hustrus håndskrift og så, at konvolutten var adresseret til ham selv. Han mumlede: "Det var da sært!" og blev ærgerlig. Ganske bortset fra, at enhver sær handling i og for sig var upassende, gjorde den kendsgerning, at hans hustru tillod sig den, den dobbelt stødende. At hun overhovedet skrev til ham, skønt hun vidste, at han ville komme hjem til middag, var fuldstændig latterligt; men at hun lod brevet ligge således – åbenbart til tilfældig opdagelse – forekom ham så utilladeligt, at han ved tanken om det pludselig fik en vaklende fornemmelse af usikkerhed, et meningsløst og tåbeligt glimt af en tanke om, at huset havde bevæget sig en smule under hans fødder.

Han rev konvolutten op, kastede et blik på brevet og satte sig i en stol tæt ved.

Han holdt papiret op for sine øjne og betragtede en fem-seks linjer, der var kradset på det, og imidlertid døvedes han af en meningsløs og voldsom larm, ligesom drøn af gongonger eller dundren af trommer – et uhyre, formålsløst rabalder, der så at sige hindrede ham i at høre sig selv tænke og gjorde hans hoved absolut tomt. Denne tåbelige og forvirrende tummel syntes at sive ud fra de skrevne ord, at trænge frem mellem hans rystende fingre, der holdt papiret. Og pludselig lod han brevet falde, som om det havde været noget gloende eller giftigt eller snavset, styrtede hen til vinduet med den tankeløse ilfærdighed hos en mand, der vil råbe brand eller mord, rev det op og stak hovedet ud.

Et koldt vindpust, der flakkede om i det fugtige og sodede mørke over en ørken af tage og skorstene, slog ham i ansigtet med et klamt dask. Han så et ubegrænset mørke, hvori der stod et sort virvar af mure, og mellem dem de lange rækker af gaslygter, der strakte sig langt bort i lige linjer ligesom ildperler på en snor. Et skummelt skær som af en skjult ildebrand lyste svagt op i tågen nedefra og bredte sig over et bølgetoppet, men ubevægeligt hav af mursten og teglsten. Idet vinduet raslende fo'r op, syntes verden at springe frem ud af natten og stille sig ansigt til ansigt med ham, mens en mægtig, dæmpet lyd, den dybe mumlen af et umådeligt, levende væsen, steg op til hans øren. Han gennemtrængtes af en følelse af modløshed og stønnede sagte. Fra droskeholdepladsen nedenfor lød tydelige, hæse stemmer og en spotsk latter, der klang ildevarslende hård og grusom. Det lød truende. Han trak hovedet ind, som om han

dukkede sig for et slag, og slog hurtigt vinduet i. Han gik et par skridt, snublede over en stol og tog sig med megen møje sammen for at få fat på en bestemt tanke, der svirrede løs omkring i hans hoved.

Han fik den til sidst, efter større anstrengelse, end han havde ventet; han var blevet rød i hovedet og pustede en smule, som om han havde jaget efter den med hænderne. Men hans åndelige hold på den var svagt, så svagt, at han anså det for nødvendigt at gentage den højt – at høre den bestemt udtalt – for at sikre sig den fuldstændige besiddelse af den. Men det var ham imod at høre sin egen stemme – at høre nogen som helst lyd – på grund af en uklar tro, der langsomt begyndte at danne sig i ham – den tro, at ensomhed og stilhed er menneskeslægtens største lyksaligheder. I næste øjeblik gik det op for ham, at de er fuldstændig uopnåelige – at man må se ansigter, tale ord, høre tanker. Alle ordene – alle tankerne!

Han stirrede på gulvtæppet og sagde meget tydeligt:

"Hun er løbet bort!"

Det var frygteligt – ikke kendsgerningen, men ordene; ordene var fyldt med den skyggeagtige vælde af en betydning, som syntes at eje en frygtelig magt til at kalde skæbnen ned på jorden, ligesom de sælsomme og forfærdende ord, man stundom hører i søvne. De dirrede rundt om ham i en metallisk atmosfære, i et rum, der var hårdt som jern og genlydende som en bronzeklokke. Han så ned for sig mellem sine støvlesnuder og syntes at lytte tankefuldt til lydbølgen, der fjernede sig; til lydbølgen, der bredte sig ud i en voksende cirkel, der omfattede gader, tage, kirketårne, marker – og gled videre, bredte sig i det

uendelige, langt, meget langt bort, hvor han ikke kunne forestille sig noget – hvor ...

"Og det – med det ... æsel," sagde han igen uden at røre sig den mindste smule. Og der var intet andet end ydmygelse. Intet andet. Han kunne ikke udlede nogen moralsk trøst af situationen, fra hvilket synspunkt han end så den; den udstrålede kun smerte til alle sider.

Smerte. Hvad for en slags smerte? Det faldt ham ind, at hans hjerte burde være knust; men i et utroligt kort øjeblik indså han, at hans lidelser ikke var af en så ubetydelig og ædel slags. De var ganske anderledes alvorlige og nærmest af samme natur som de dybtgående og grusomme følelser, der vækkes af et spark eller af et slag med en ridepisk.

Han følte sig inderligt ilde tilpas – havde ligefrem kvalme – som om han havde bidt i noget modbydeligt. Livet, som for et velordnet sind burde være noget til at ønske sig selv til lykke med, forekom ham et sekund eller så fuldstændig uudholdeligt. Han tog brevet, som lå ved hans fødder, op og satte sig ned med det ønske at tænke hele sagen igennem, at forstå, hvorfor hans hustru – hans hustru! – kunne forlade ham, kunne bortkaste agtelse, komfort, fred, anstændighed, stilling i samfundet – bortkaste alt, og det for intet! Han satte sig til at udgruble den skjulte logik i hendes handling – et åndeligt arbejde, der nærmest passede for et dårekistelems ledige timer, men det kunne han nu ikke indse. Og han tænkte på sin hustru i alle mulige forhold undtagen i det eneste væsentlige. Han tænkte på hende som en velopdragen ung pige, som hustru, som dannet menneske, som husfrue, som dame; men ikke et øjeblik tænkte han på hende slet og ret som kvinde.

Så skyllede en ny bølge, en hærgende bølge af ydmygelse, gennem hans sjæl og efterlod intet dér undtagen en personlig følelse af ufortjent nedværdigelse. Hvorfor skulle han blandes ind i sådan en skrækkelig skandale? Den tilintetgjorde alle hans ordentlige fortids fordele, og det med en sandhed, der var kraftig og uretfærdig som en bagvaskelse – fortiden var forspildt. Det var åbenbart, at den var mislykket – det var for hans vedkommende en tydelig kendsgerning, som måtte ses, våges over, forstås. Den lod sig ikke nægte; den kunne ikke bortforklares eller skubbes til side. Han kunne ikke sætte sig hen og se højtidelig ud over den. Å – gid hun dog blot var død!

Gid hun dog blot var død! Det var ligefrem med misundelse, at han tænkte på et så agtværdigt tab, der var så fuldstændigt frit for noget skamskændende uheld, at ikke en gang hans bedste ven eller hans bedste fjende ville have følt den svageste hoverende kriblen. Ingen ville have brudt sig om det. Han søgte trøst i at klynge sig til betragtningen af den eneste kendsgerning i livet, som menneskeslægtens ivrige anstrengelser altid havde haft held til at skjule bag frasernes klapren og øjenforblændelse. Der er intet, der afgiver bedre basis for løgne end døden. Gid hun dog blot var død! Så ville der være blevet sagt visse ord til ham i en sørgmodig tone, og han ville med den rette sjælsstyrke have givet passende svar. En sådan begivenhed havde sine præcedentier. Og ingen ville have taget sig af det.

Gid hun dog blot var død! Løfterne, rædslerne, forhåbningerne om evigheden vedkommer de forrådnende døde; men livets iøjnefaldende dejlighed tilhører levende, sunde mennesker. Og livet vedkom ham: den fornuftige,

behagelige eksistens, der ikke forstyrres af alt for megen kærlighed eller alt for megen anger. Hun havde bragt uorden i det; hun havde ødelagt det. Og pludselig faldt det ham ind, at det var det rene vanvid at gifte sig. Det var i alt for høj grad at udlevere sig selv, at åbne sit hjerte helt og holdent – selv om det også kun skete for et øjeblik. Men alverden giftede sig jo. Var da hele menneskeslægten vanvittig!

Rystet af denne forbløffende tanke så han op og så til højre, til venstre, foran sig mænd, som sad langt borte på stole og stirrede på ham med vilde øjne – udsendinge fra en vanvittig menneskeslægt, som kom for at udspionere hans smerte og hans ydmygelse. Det var ikke til at holde ud. Han rejste sig hurtigt, og de andre på alle sider sprang også op. Han stod stille midt i værelset, som om deres årvågenhed tog modet fra ham. Det var umuligt at undslippe! Han følte noget, der lignede fortvivlelse. Alle ville få det at vide. Hele verden ville få det at vide i morgen. Tjenestefolkene ville få det at vide i aften. Han skar tænder …

Og han havde aldrig lagt mærke til noget, aldrig anet noget. Alverden ville få det at vide. Han tænkte: Hun er et uhyre, men alverden vil mene, at jeg er et fæ. Og mens han stod stille midt blandt de alvorlige valnøddetræs møbler, følte han en sådan storm af kvaler i sit indre, at han syntes at se sig selv rulle på tæppet og så sit hoved imod muren. Han væmmedes ved sig selv, ved det modbydelige anfald af sindsbevægelse, der kuldkastede hele den tilbageholdenhed, som var hans manddoms forsvar. Noget ukendt, tilintetgørende og giftigt var trængt ind i hans liv, var gledet ham tæt forbi, havde berørt ham, og han var blevet slettere af det. Han forfærdedes. Hvad

var det? Hun var løbet bort. Hvorfor? Hans hoved var bristefærdigt af anstrengelse for at forstå hendes handling og hans egen dybe rædsel for den. Alting havde forandret sig. Hvorfor? Når alt kom til alt, var det jo dog kun, at en kvinde var forsvunden; og alligevel havde han et syn, et syn så hurtigt og tydeligt som en drøm: et syn, der viste ham, hvorledes alt, hvad han havde anset for uforgængeligt og sikkert i denne verden, styrtede sammen over ham som faste mure for en orkans barske åndedræt. Rystende over alle lemmer stirrede han frem for sig, mens han følte det ødelæggende pust, det hemmelighedsfulde pust, lidenskabens pust bringe uro i husets dybe fred.

Han så sig frygtsomt om. Ja. Forbrydelser kan tilgives; ofre uden beregning, blind tillid, brændende tro og andre tåbeligheder kan udnyttes; lidelser, ja, selve døden kan lad sig bortforklare med et grin eller en panderynken; men lidenskab er vore hjerters utilgivelige og hemmelige skændsel, er noget, som må forbandes, skjules og fornægtes; et skamløst, usaligt noget, som tramper de smilende løfter under fode, som river den milde maske til side, som blotter livets krop. Og lidenskaben havde nået ham! Den havde lagt sin urene hånd på hans livs pletfri klædebon, og han måtte bekæmpe den alene, mens hele verden så til. Hele verden! Og han syntes, at selve den blotte mistanke om en sådan modstander i hans hus medførte en besmittelse og en fordømmelse. Han strakte begge hænder frem som for at afværge nærmelsen af en besudlet sandhed; og øjeblikkelig gjorde den forfærdede forsamling af uvirkelige mænd, som stod tavse rundt om bag de blanke

spejlflader, den samme bevægelse af tilbagevisning og rædsel imod ham.

Han skottede forgæves fra den ene side til den anden som en mand, der i fortvivlelse søger efter et våben eller et skjulested, og forstod til sidst, at han var afvæbnet og sat til vægs af en fjende, som uden øllebrødsbarmhjertighed ville støde til, så at sværdet nåede hans hjerte. Intet steds kunne han få hjælp; han kunne ikke engang pleje råd med sig selv, for under den pludselige rystelse over hendes flugt var de følelser, som han vidste, at han, tro mod sin opdragelse, sine fordomme og sine omgivelser, burde have, blevet i den grad blandet sammen med de nye, virkelige, fundamentale følelser, som ikke kender til trosbekendelse, samfundsklasse eller opdragelse, at han var ude af stand til at skelne klart mellem, (hvad der faktisk fandtes, og hvad der burde findes, mellem den uundskyldelige sandhed og de gyldige påskud. Og han vidste instinktmæssigt, at sandheden ikke ville kunne være ham til nytte. En eller anden fordølgelse syntes nødvendig, fordi man jo ikke kunne forklare sig. Nej, naturligvis! Hvem ville høre efter? Man var ganske simpelt nødt til at være uden plet og lyde, hvis man ville hævde sin plads i livets forreste række.

Han sagde til sig selv: "Jeg må se at komme over det, så godt jeg kan," og begyndte at gå op og ned i værelset. Hvad nu? Hvad burde der gøres? Han tænkte: Jeg vil rejse bort – nej, jeg vil ikke. Jeg vil trodse mig igennem det. Og efter at have taget denne beslutning følte han sig i høj grad lettet ved tanken om, at det ville blive en stum og let rolle at spille, for det var ikke rimeligt, alt nogen ville falde på at tale med ham om den – kvindes afskyelige opførsel. Han sagde til sig selv, at anstændige

mennesker – og andre kendte han ikke – holdt ikke af at snakke om den slags udelikate sager.

Hun var løbet bort – med det usunde, tykke æsel af en journalist. Hvorfor? Han havde været alt, hvad en ægtemand burde være. Han havde skænket hende en god stilling i samfundet – hun delte hans udsigter – han havde uforanderligt behandlet hende med stor hensynsfuldhed. Han gennemtænkte sin opførsel mod hende med en slags melankolsk stolthed. Den havde altid været ulastelig. Men hvorfor da? Af kærlighed? Det var at vanhellige ordet! Der kunne ingen kærlighed være mellem dem. Nej, det var en skændig tilskyndelse af lidenskaben. Ja, lidenskaben. Hans egen hustru! Du gode Gud! ...

Og hans huslige ulykkes udelikate udseende sænkede ham så dybt i skam, at han i næste øjeblik greb sig i at spekulere over den tåbelige idé, dm det ikke ville være mere stemmende med hans værdighed at fremkalde en almindelig tro på, at han havde plejet at banke sin kone. Det er der dem, der gør ... og alt andet ville være bedre end den smudsige sandhed; for det var tydeligt, at han havde levet med det i fem år, mens det udviklede sig – og det var alt for stor en skam. Alt andet! Alt andet! Brutalitet ...

Men han opgav snart den idé og begyndte at tænke på skilsmisseretten. Til trods for hans agtelse for lov og ret forekom den ham dog ikke som et passende tilflugtssted for værdig sorg. Den syntes ham snarere en uren og uhyggelig hule, hvorhen mænd og kvinder slæbtes af en ugunstig skæbne for at vride og vende sig latterligt i lyset af en sandhed, som ikke går på akkord. Nej, det kunne ikke tillades.

Den kvinde! Fem … år … gift i fem år … og aldrig se noget! End ikke den allersidste dag … ikke førend hun ganske koldblodigt løb sin vej. Og han forestillede sig alle de mennesker, han kendte, optaget af at gruble over, om han i al den tid havde været blind, dum eller fra forstanden. Hvilken kvinde! Blind! … kunne en mand, hvis sjæl var ren, forestille sig en sådan slethed? Øjensynligt ikke. Han trak vejret dybt. Det var den stilling, han måtte indtage; den var tilstrækkeligt værdig, den var fordelagtig for ham, og han kunne ikke undgå at bemærke, at den var moralsk. Han nærede en uforstilt længsel efter at se moralen (i sin person) triumfere i verdens øjne. Hvad hende angik – ville hun blive glemt. Lad hende blive glemt – begravet i forglemmelse – forsvundet! Ingen ville hentyde … Fint dannede mennesker – og hver mand og kvinde, som han kendte, kunne kaldes dette – havde selvfølgelig en rædsel for sådanne emner. Havde de virkelig? Ja, vist så. Ingen ville hentyde til hende … i hans påhør.

Han stampede med foden og rev brevet midt over atter og atter. Tanken om medfølende venner vakte et raseri af mistillid i ham. Han kastede de små papirstumper fra sig. De dalede flagrende ned for hans fødder og så meget hvide ud mod det mørke tæppe, som en adspredt håndfuld snefnug.

Dette anfald af hidsig harme efterfulgtes af en pludselig sørgmodighed, af den mørke forbigliden af en tanke, som løb over hans hjertes afsvedne flade som over en ørkenslette; efter solstrålernes glødende angreb kom skyens tristhed og kølende skygge. Han forstod, at han var blevet ramt – ikke af et voldsomt, knusende slag, som kan forudses, modstås, gengældes, glemmes, men af et lumsk og gennemtrængende

stik, der havde vakt alle de skjulte og grusomme følelser, som Djævelens kunster, menneskehedens frygt – måske Guds uendelige medlidenhed – holder lænkebundet dybt nede i vore hjerters uudforskelige tusmørke. Det var, som om et mørkt tæppe hævede sig foran ham, og i mindre end et sekund skuede han ud over de sjælelige lidelsers hemmelighedsfulde univers. Ligesom man ved et lynglimt kan se et landskab fuldstændigt, udstrakt og levende, således kunne han i et øjeblik se åbenbaret al den uendelighed af smerte, som kan rummes i et eneste kort moment af mennesketanke. Så faldt tæppet igen, men det hastige syn efterlod i Alvan Herveys sjæl et spor af uovervindelig sørgmodighed, en følelse af tab og bitter ensomhed, som om han var blevet udplyndret og jaget i landflygtighed. For et øjeblik ophørte han at være et medlem af samfundet med en stilling, en karriere og et navn fæstet på sig, ligesom en etikette, der er klæbet på en blanding af mange ingredienser. Han var ganske simpelt et menneskeligt væsen, revet bort fra den behagelige verden, hvor der findes runddele og pladser. Han stod alene, nøgen og bange, som det første menneske på den første synds dag.

Der forekommer i livet hændelser, berøringer, glimt, der synes brutalt at afslutte hele fortiden. Der kommer en rystelse og et brag, som om en port blev slået i efter os af skæbnens troløse hånd. Gå og søg dig et andet paradis, dåre eller vismand. Der er et øjebliks sløv fortvivlelse, og så må vandringen begynde igen; den møjsommelige bortforklaren af kendsgerninger, den febrilske opstablen af illusioner, dyrkningen i vort ansigts sved af en ny afgrøde af løgne, for at holde livet oppe, for at gøre det udholdeligt, for at gøre det

skønt, så at vi kan overlevere ubeskadiget til et nyt slægtled af blinde vandringsmænd det henrivende sagn om et hjerteløst land, et forjættet land, som er lutter blomster og velsignelser …

Med et lille sæt kom han til sig selv og følte nu et trykkende, knugende øde. Det var ganske vist kun en følelse, men den frembragte en fysisk virkning på ham, som om hans bryst var blevet klemt i en skruestikke. Han forekom sig selv så usigeligt elendig og ynkværdig og rørtes så dybt af den tyngende sorg, at han følte, at nok en drejning på skruen ville få tårerne til at vælde ud af hans øjne. Han var i færd med at blive et ringere menneske. Fem års samliv havde tilfredsstillet hans længsel. Ja, for længe siden. De første fem måneder havde gjort det – men … Der var vanen, tilvantheden af hendes person, hendes smil, hendes bevægelser, hendes stemme, hendes tavshed.

Hun havde en ren pande og kønt hår. Hvor forfærdelig elendigt alt dette dog var. Kønt hår og smukke øjne – ualmindelig smukke. Han blev forbavset over det antal af detaljer, der mod hans vilje trængte sig frem i hans erindring. Han kunne ikke lade være med at mindes hendes fodtrin, hendes kjoles raslen, hendes hoveds holdning, hendes afgørende måde at sige "Alvan" på, hendes næsebors dirren, når hun var vred. At dette havde i så høj grad været hans ejendom, så intimt og specielt hans!

Han rasede på en melankolsk, tavs måde, mens han gjorde overslag over, hvad han havde mistet. Han var ligesom en mand, der beregner, hvad en uheldig spekulation har kostet ham – irriteret, nedslået – ærgerlig på sig selv og på andre, på de heldige, på de ligegyldige, på de ufølsomme; alligevel forekom den uret, han havde lidt, ham så grusom, at han

muligvis ville have fældet tårer over dette rov, hvis han ikke havde haft den overbevisning, at mænd ikke græder. Udlændinge gør det; undertiden dræber de også under sådanne omstændigheder. Og til sin rædsel følte han sig næsten tilbøjelig til at beklage, at sædvanerne i et samfund, der er rede til at tilgive, at man skyder en indbrudstyv ned, under disse omstændigheder forbød ham blot så meget som at tænke på mord.

Ikke desto mindre knyttede han næverne og bed tænderne sammen. Og på samme tid var han bange. Han var bange med den gennemtrængende, rystende frygt, der synes lige midt i et pulsslag at forvandle ems hjerte til en håndfuld støv. Besmittelsen af hendes synd bredte sig, besudlede universet, besudlede ham selv; vakte alle slumrende skændsler i verden; begavede ham med en uhyggelig slags klarsynethed, i hvilken han kunne se jordens byer og marker, dens hellige stæder, dens templer og dens huse, befolkede med uhyrer af falskhed, sanselighed og mord.

Hun var et uhyre – selv tænkte han uhyrlige tanker … og dog var han ligesom andre mennesker. Hvor mange mænd og kvinder væltede sig ikke i selve dette øjeblik i vederstyggeligheder – pønsede på forbrydelser. Det var frygteligt at tænke på.

Han mindedes alle gaderne – de velhavende gader, han var kommet igennem på hjemvejen; alle de talløse huse med lukkede døre og gardiner for vinduerne. Hvert af dem syntes nu et hjemsted for kval og dårskab.

Og hans tanke stod stille, ligesom forskrækket, og genkaldte sig med forfærdelse den sømmelige og uhyggelige tavshed, der

var ligesom en sammensværgelse; den bistre, uigennemtrængelige stilhed hos disse milelange rækker af mure, der skjulte lidenskaber, elendighed, tanker om forbrydelse. Han var sikkert ikke det eneste menneske; hans hus var ikke det eneste … og alligevel, ingen vidste det, ingen anede det.

Men han vidste det. Han vidste det med ufejlbarlig sikkerhed, som ikke lod sig narre af murenes korrekte tavshed, af de lukkede døre, af de sammentrukne vinduesgardiner. Han var ude af sig selv af en fortvivlet uro, som en mand, der har fået en dødbringende hemmelighed at vide – hemmeligheden om en ulykke, der truer menneskeslægtens sikkerhed, livets hellighed og fred.

Han fik øje på sig selv i et af spejlene. Det var en lettelse. Kvalerne af hans følelser havde været så mægtige, at han mere end halvvejs havde ventet at se et fordrejet ansigt, og han blev behageligt overrasket ved ikke at se noget sådant. Hans ydre ville i alt fald ikke røbe hans smertes hemmelighed for nogen.

Han betragtede opmærksomt sig selv. Benklæderne var smøget op og støvlerne en smule tilsølet, men for resten så han nærmest ud som sædvanligt. Kun hans hår var en smule forpjusket, og denne uorden, fandt han af en eller anden grund, tydede så stærkt på sindsuro, at han hurtigt gik hen til toiletbordet og begyndte at bruge hårbørsterne i ivrig længsel efter at udslette dette kompromitterende kendetegn, det eneste spor af hans sindsbevægelse. Han børstede sig omhyggeligt og iagttog virkningen af de glattende strøg; og et andet ansigt, en smule blegt og måske lidt mere stramt i udtrykket end egentlig ønskværdigt, gengældte hans stirren fra toiletspejlet.

Han lagde børsterne fra sig og var ikke tilfreds med resultatet. Han tog dem igen og børstede, børstede mekanisk – fandt selvforglemmelse i denne beskæftigelse. Hans tankers virvar endte i en langsom refleksionsstrøm, ligesom efter en vulkans udbrud en lavastrøms næsten umærkelige fremadskriden, når den dorsk kryber frem over det rystede land og ubarmhjertigt udsletter hvert landmærke, som jordskælvets stød har skånet. Det er en ødelæggende, men forholdsvis fredelig fremtoning.

Alvan Hervey følte sig næsten beroliget af sine tankers jævne løb. Hans moralske landemærker forsvandt ét for ét, fortærede af hans erfarings ild, begravet i hedt dynd og i aske. Han var ved at afkøles – på overfladen; men der var hede nok tilbage i hans indre til at få ham til at hugge børsterne i bordet, vende sig bort og hviske indædt: "Jeg ønsker ham til lykke ... Gid Fanden havde kvindemennesket."

Han følte sig selv fuldstændig fordærvet af hendes ondskab, og det mest betegnende kendemærke på hans moralske fald var den bitre, bidende tilfredsstillelse, hvormed han selv erkendte det. Han bandede i tankerne med koldt blod; han udspekulerede hånlige bemærkninger; han formede i dyb stilhed ord fulde af kynisk vantro, og hans kæreste overbevisninger stod uigenkaldeligt blottede som tåbers snæversynede fordomme. En flok af formløse, urene tanker luskede ilsomt gennem hans sind som en bande maskerede ildgerningsmænd, der haster af sted til en forbrydelse. Han stak hænderne dybt ned i lommerne. Han hørte en svag ringen et eller andet sted og mumlede for sig selv:

"Jeg er ikke den eneste ... ikke den eneste."

Der lød nok en ringen. På gadedøren!

Hans hjerte fo'r op i hans hals og sank i næste øjeblik helt ned i hans støvler. Et besøg! Hvem? Hvorfor? Han ville styrte ud på trappeafsatsen og råbe til pigen: "Ikke hjemme! Rejst til udlandet!" ... Ligegyldigt hvilken undskyldning. Han kunne ikke modtage noget besøg. Ikke i aften. Nej. I morgen ...

Førend han kunne afryste den sløvhed, der indhyllede ham ligesom en blyplade, hørte han langt under sig, ligesom dybt nede i jordens indvolde, en dør falde tungt i. Huset dirrede derved, mere end ved et tordenskrald.

Han stod stille og ønskede, at han var usynlig. Der var meget koldt i værelset. Han havde ikke troet, at han nogensinde ville føle sig sådan til mode. Men det var jo nødvendigt at modtage folk – se dem ind i ansigtet – tale til dem – smile til dem.

Han hørte en anden, meget nærmere dør – dagligstuedøren – blive åbnet og slået i igen. Et øjeblik troede han, at han skulle besvime. Hvor det var meningsløst! Den slags ting måtte jo gennemgås.

En stemme talte. Han kunne ikke opfatte ordene. Så talte stemmen igen, og fodtrin hørtes på første sals trappeafsats. For Fanden også! Skulle han høre den stemme og de fodtrin, når som helst nogen talte eller rørte sig? Han tænkte:

"Dette er som at blive forfulgt af spøgelser – det vil formodentlig vare ved en uges tid eller så i det mindste. Indtil jeg glemmer. Glemmer! Glemmer!"

Der var nogen, som kom op ad trappen til anden sal. En af pigerne? Han lyttede, og pludselig, som om en utrolig, frygtelig åbenbaring var blevet råbt til ham langt borte fra, brølede han

ud i det tomme værelse: "Hvad? Hvad?" i en så djævelsk tone, at han selv blev helt forbavset.

Fodtrinnene standsede uden for døren. Han stod med åben mund, i tavst raseri, som midt i en katastrofe. Dørhåndtaget raslede sagte. Han fik en fornemmelse af, at væggene gled til side og møblerne svajede over mod ham; loftet blev et øjeblik helt skråt, og et stort klædeskab truede med at falde forover. Han greb fat i noget – det var en stoleryg. Han var altså vaklet over mod en stol! Å så for pokker da! Han tog et hårdt tag i den.

Ildsommerfuglen, som svævede mellem bronzedragens kæber, udstrålede et skær, et skær, der ganske pludseligt syntes at flamme op med en skarp, blændende heftighed og gjorde det vanskeligt for ham tydeligt at skelne hans hustrus skikkelse, der stod rank med ryggen til den lukkede dør.

Han så på hende, men kunne ikke se, at hun trak vejret. Det skarpe, voldsomme lys faldt lige på hende, og han undrede sig ved at se hende bevare sin ranke holdnings ro så godt i den svidende stråleglans, der i hans øjne indhyllede hende som en hed, fortærende tåge. Han ville ikke være blevet overrasket, hvis hun var forsvundet i den lige så pludseligt, som hun var kommet til syne.

Han stirrede og lyttede; lyttede efter en eller anden lyd, men stilheden rundt om ham var absolut – som om han i et øjeblik var blevet fuldstændigt døv så vel som blændet.

Så vendte hans hørelse tilbage, overnaturlig skarp. Han hørte en regnbyges trommen på vinduesruderne bag de nedrullede persienner, og nede, langt nede, i den kunstige afgrund, som pladsen dannede, en dæmpet rullen af hjul og en plaskende

traven af en hest. Han hørte også stønnen i værelset – meget tydeligt – tæt ved hans øre.

Han tænkte forskrækket:

"Det må have været mig selv, der stønnede."

Og i samme øjeblik forlod kvinden døren, gik med faste skridt over gulvet foran ham og satte sig i en stol. Han kendte den gang. Der var ingen tvivl om det. Hun var kommet tilbage! Og han var lige ved at sige højt: "Naturligvis!" – så pludselig og sikker var hans forståelse af hendes væsens uforgængelige karakter. Intet kunne tilintetgøre hende – og intet andet end hans egen tilintetgørelse kunne holde hende borte. Hun var legemliggørelsen af alle de korte øjeblikke, som enhver mand ofrer af sit liv til drømme, kostelige drømme, der gør de kæreste og gavnligste af hans illusioner levende.

Han stirrede på hende med indre bæven. Hun var mystisk, antydende, fuld af sværtforståelig betydning – ligesom et symbol. Han bøjede sig frem og stirrede, som om han havde opdaget ting ved hende, han aldrig før havde set. Uden at vide af det trådte han et skridt frem imod hende – derpå ét til. Han så hendes arm gøre en stor, bestemt bevægelse – og han standsede.

Hun havde løftet sit slør. Det var, som om hun havde slået et hjelmgitter op.

Trolddommen var brudt. Det gav et sæt i ham, som om han var blevet vækket af en bevidstløshed ved den pludselige larm af en eksplosion. Det var endda mere overraskende og klarere; det var en uendeligt mange gange mere indgribende forandring, for han havde følelsen af, at han først netop i samme øjeblik var trådt ind i værelset, og at han var kommet tilbage meget langt

borte fra; han følte, at en eller anden væsentlig del af hans jeg med et lynglimts fart var vendt tilbage til hans legeme, vendt tilbage for ramme alvor fra en barsk og sørgelig egn, fra de utilslørede hjerters hjemsted. Han vågnede op til en forbløffende uendelig evne til at foragte, til en løjerlig bitter undren, til en nøgtern overbevisning om sikkerhed. Han øjnede et glimt af den uimodståelige kraft i sine overbevisninger – i hendes overbevisninger, og han så også deres goldhed. Det forekom ham, at han aldrig kunne begå en fejltagelse, så længe han levede. Det var moralsk umuligt at gribe fejl. Han var ikke glad ved denne sikkerhed; han følte en bestemt uro ved tanken om, hvad den kostede ham; der var ligesom dødskulde i denne de sunde grundsætningers triumf, denne sejr, der var vundet, da nederlaget allerede kastede sin skygge over ham.

Det sidste spor af hans foregående sindstilstand forsvandt, ligesom et eksploderende meteors lysstribe forsvinder som et øjebliks illusion på himlens dybe mørke; der var en svag flimren af en pinlig tanke, som gled bort i samme øjeblik, som den gjorde sig bemærket: at når alt kom til alt, havde intet andet end hendes nærværelse ejet magt til at kalde ham tilbage til sig selv. Han stirrede på hende. Hun sad med hænderne i skødet og så ned for sig; og han lagde mærke til, at hendes støvler var snavsede og hendes kjolenederdel våd og tilstænket, som om en blind rædsel havde jaget hende tilbage til hjemmet gennem dynd og snavs.

Han var harmfuld, forundret og stødt; men nu var det på en naturlig, sund måde, så at han kunne beherske disse lidet gavnlige følelser med en forsigtig tilbageholdenheds påbud. Lyset i værelset havde ikke længere et usædvanligt skarpt skær;

det var en god belysning, i hvilken han med lethed kunne iagttage hendes ansigts udtryk. Dette udtryk var sløv træthed. Og stilheden, som omgav dem, var den normale stilhed i et roligt hus, næppe afbrudt af den svage støj i et af byens pæneste kvarterer. Han var meget koldblodig – og det var med fuldstændig koldt blod, at han tænkte på, hvor langt bedre det ville være, hvis ingen af dem nogensinde mere talte.

Hun sad med sammenbidte læber, med et udtryk af træthed i holdningens forstenede selvforglemmelse, men et øjeblik efter slog hun de sænkede øjenlåg op og mødte hans anspændte og forskende stirren med et blik, som havde hele den formløse veltalenhed, der ligger i et skrig. Det gennemtrængte en, bragte en i bevægelse uden at give oplysninger; det talte om den inderligste kval uden ord, som man kan smile ad, bortræsonnere, overskråle, ringeagte. Det var nøgen og skamløs kval, den blotte smerte over tilværelsen, som hun her slap løs i et flygtigt, utilbageholdent blik, hvori der lå en uendelig træthed og en aftvungen tilståelses hånlige oprigtighed og skumle uforskammethed.

Alvan Hervey blev grebet af forbavselse, som om han havde set noget ufatteligt; og en del af hans jeg var rede til at udbryde med ham: "Det havde jeg aldrig troet!" Men et pludseligt omslag af såret modtagelighed standsede tanken, inden den blev fuldendt. Han følte sig fyldt af hadefuld harme imod den kvinde, der kunne se sådan på en. Dette blik sonderede ham. Det var lige så farligt for en, som en vantro bemærkning hvisket af en præst i et tempels ophøjede hellighed ville være; og på samme tid var det urent, det var generende som kyniske trøsteord mumlet i mørke, det besudlede sorgen, det nagede

tanken, det forgiftede hjertet. Han fik lyst til at spørge hende rasende: "Hvem anser du mig for? Hvor tør du vove at se sådan på mig?" Han følte sig hjælpeløs overfor det bliks skjulte betydning. Han harmedes over det med forpint og unyttig voldsomhed og betragtede det som en fornærmelse så hemmelighedsfuld, at det aldrig, aldrig kunne gøres godt igen. Han ønskede at knuse hende med en eneste sætning. Han var pletfri. Den offentlige mening stod på hans side; moralen, mennesker og guder stod på hans side; loven, samvittigheden – hele verden! Hun havde intet andet end det blik. Og alt, hvad han kunne sige, var:

"Hvor længe agter du at blive her?"

Hun tog ikke øjnene til sig, hun åbnede ikke munden; han kunne lige så gerne have talt til en død kvinde, så liden virkning gjorde hans ord; kun åndede hun hurtigt.

Han var dybt skuffet over, hvad han havde sagt. Det var en stor skuffelse, næsten som et forræderi. Han havde været noget helt forskelligt – andre ord – et andet indtryk. Og for hans øjne, der stirrede så stift, at de til tider slet intet så, sad hun, tilsyneladende så uvidende om hans ord, som om hun havde været alene, og sendte det blik af fræk tilståelse lige henimod ham – med et udtryk, som om hun stirrede ud i det tomme rum.

Han sagde i en betydningsfuld tone:

"Skal *jeg* da gå?"

Og på samme tid vidste han, at han ikke mente noget af det, som han lagde i sine ord.

En af hendes hænder bevægede sig let i hendes skød, som om hans ord var faldet dér og hun havde kastet dem fra sig ned på

gulvet. Men hendes tavshed gav ham mod. Det kunne være, at den betød anger – måske frygt. Var hun lynslagen over hans holdning? ... Hendes øjenlåg var sænkede. Han syntes, at han forstod så uendelig meget – alt! Meget godt – men der måtte tilføjes hende lidelser. Det skyldte man ham. Han forstod alt; alligevel anså han det for uundgåeligt at sige med en øjensynligt fremkunstlet høflighed:

"Jeg forstår ikke – vær så venlig at ..."

Hun rejste sig. Et sekund troede han, at hun havde i sinde at gå, og det var, som om nogen havde rykket i en snor, der var fæstet til hans hjerte. Det gjorde ondt. Han blev stående tavs og med åben mund. Men hun gjorde et usikkert skridt hen imod ham, og instinktivt trådte han til side.

De stod lige overfor hinanden, og stumperne af det iturevne brev lå imellem dem – for deres fødder – som en uoverstigelig hindring, som et tegn på evig adskillelse! Rundt om dem stod tre andre par stille og ansigt til ansigt, som om de ventede på et tegn til at begynde en eller anden handling – en kamp, en disput eller en dans.

Hun sagde: "Lad være – Alvan!" og der var noget, som lignede en advarsel, i hendes smertelige tone. Han kneb øjnene sammen, som om han prøvede på at gennembore hende med sit blik. Hendes stemme rørte ham. Han ønskede at være højsindet, ædelmodig, overlegen – men denne stemning afbrødes af glimt af harme og uro – forfærdelig uro efter at få at vide, hvor vidt hun var gået.

Han betragtede det iturevne papir. Så så hun op, og deres øjne mødtes igen, vedblev at være fæstede på hinanden, ligesom om der var et ubrydeligt bånd, et sammenknyttende

spænde af evig medskyldighed imellem dem; og den sømmelige stilhed og ro, der gennemtrængte huset og omgav dette møde af deres blikke, blev et øjeblik usigeligt trykkende, for han var bange for, at hun ville sige for meget og umuliggøre højsind fra hans side, mens der bag hendes ansigts dybe sørgmodighed lå anger – anger over, hvad der var sket – anger over opsættelsen – tanken om, at hvis hun blot havde vendt om en uge før – en dag før – blot en time før ...

De var bange for atter at høre lyden af deres stemmer; de vidste ikke, hvad de kunne komme til at sige – måske noget uigenkaldeligt; og ord er frygteligere end handlinger. Men den underfundige skæbne, der ligger skjult i uforståelige indskydelser, talte pludselig gennem Alvan Herveys mund; og han hørte sin egen stemme med den spændte og skeptiske nysgerrighed, hvormed man lytter til skuespilleres stemmer under en heftig scenes ophidselse.

"Hvis der er noget, du har glemt ... vil jeg ... naturligvis..."

Hendes øjne lynede et øjeblik ad ham; hendes læber skælvede – og så blev også hun talerør for den mystiske magt, der altid svæver tæt over os – for den perverse inspiration, der flakker om, lunefuld og ustyrlig som et vindstød.

"Hvad skal det nytte til, Alvan? ... Du ved, hvorfor jeg er kommet tilbage ... Du ved, at jeg ikke kunne ..."

"I så fald – hvad er da dette?" spurgte han og pegede på det iturevne brev.

"Det er en fejltagelse," sagde hun hurtigt og med tykt mæle.

Dette svar overraskede ham. Han blev stående målløs og stirrede på hende. Han havde halvvejs lyst til at briste i latter. Det endte med et smil så ufrivilligt som en grimasse af smerte.

"En fejltagelse ..." begyndte han langsomt og fandt sig derefter ude af stand til at sige et ord til.

"Ja ... det var ærligt," sagde hun ganske sagte, som om hun talte til mindet om en følelse i en fjern fremtid.

Nu brød han løs:

"Fanden annamme din ærlighed! ... Er der ærlighed i alt dette? ... Hvornår begyndte du at være ærlig? Hvorfor er du her? Hvad er du nu? ... Stadig ærlig? ..."

Han gik frem imod hende, næsten blind af raseri; under disse tre hurtige skridt mistede han enhver berøring med den materielle verden og hvirvledes uophørligt gennem et slags tomt univers, der kun bestod af raseri og smerte – indtil han pludselig så hendes ansigt ganske tæt ved sit eget. Han standsede brat og syntes på én gang at huske noget, han havde hørt for lange tider siden.

"Du ved ikke engang, hvad det ord betyder," råbte han.

Hun rørte sig ikke. Han opdagede med skræk, at alting rundt om ham var stille. Ikke en hårsbred rørte hun sig; hans eget legeme bevægede sig heller ikke. En uforstyrrelig ro omgav begge deres ubevægelige skikkelser, huset, byen, hele verden – og hans følelsers betydningsløse storm. Det korte oprør i hans indre havde været så voldsomt, at man skulle tro, at det kunne have splittet hele den skabte verden ad – og dog var intet forandret. Han stod ansigt til ansigt med sin hustru i det velbekendte værelse i hans eget hus. Det var ikke styrtet sammen. Og til højre og venstre stod alle de utallige huse skulder mod skulder, havde udholdt rystelsen af hans lidenskabelige harme og havde urokkeligt frembudt deres mures bistre tavshed, deres lukkede døres og tilhyllede

vinduers uigennemtrængelige og glatte diskretion imod hans smertes ensomhed. Ubevægelighed og tavshed trængte sig ind på ham og anfaldt ham, ligesom to medskyldige af den ubevægelige og stumme kvinde for hans øjne. Han følte sig pludselig besejret. Han indså sin egen afmagt. Han beroligedes af et pust af rådden resignation, som kom over ham gennem den omgivende freds skarpe ironi.

Han sagde med ondskabsfuld ro:

"Det er i alt fald ikke nok for mig. Jeg ønsker at vide mere – hvis du agter at blive her."

"Der er intet mere at fortælle," svarede hun sørgmodigt.

Det slog ham som så fuldstændig sandt, at han ikke sagde noget. Hun vedblev:

"Du ville ikke forstå ..."

"Ikke?" sagde han roligt. Han havde al sin selvbeherskelse behov for ikke at briste ud i hyl og forbandelser.

"Jeg prøvede at være trofast ..." begyndte hun igen.

"Og dette?" udbrød han og pegede på stumperne af hendes brev.

"Dette – dette er en fejl," sagde hun.

"Ja, det skulle jeg mene," mumlede han bittert.

"Jeg ville være trofast mod mig selv – Alvan – og ... og ærlig mod dig."

"Hvis du havde ønsket at være trofast mod mig, ville det have været formålstjenligt," afbrød han vredt. "Jeg har været trofast mod dig – og du har ødelagt mit liv – begge vore liv ..."

Han tav lidt; så banede Jeg'ets ubetvingelige forudoptagethed af sig selv sig vej, og med hævet røst spurgte han harmfuldt:

"Og må jeg spørge, hvor længe du har holdt mig for nar?"

Hun syntes frygtelig frastødt ved dette spørgsmål. Han ventede ikke på svar, med vedblev hele tiden at gå frem og tilbage; en gang imellem kom han hen til hende og vandrede så atter hvileløst bort til den anden ende af værelset.

"Jeg vil vide det. Alverden ved det formodentlig, undtagen jeg selv – det er din ærlighed!"

"Jeg har jo sagt dig, at der er ingenting at vide," svarede hun med brudt stemme, som om hun led smerter. "Intet af, hvad du tror. Du forstår mig ikke. Dette brev er begyndelsen – og enden."

"Enden – dette har ingen ende," råbte han uventet. "Kan du ikke forstå det? Da kan jeg begyndelsen ..."

Han standsede og så hende ind i øjnene med sammentrængt anspændthed, med et begær efter at se, at trænge til bunds, at forstå, som bogstavelig talt fik ham til at holde vejret, indtil han gispede.

"Ved Gud!" sagde han, mens han stod fuldstændigt ubevægelig i en spejdende stilling ikke en halv alen fra hende. "Ved Gud!" gentog han langsomt og i en tone, hvis uvilkårlige sælsomhed var ham selv aldeles ubegribelig. "Ved Gud – jeg kunne tro dig – jeg kunne tro, hvad det skulle være – nu!"

Han drejede sig brat om på hælen og begyndte at gå op og ned i værelset med en mine, som om han havde lettet sit hjerte for sit livs afgørende erklæring – sagt noget, som han ikke ville tage tilbage, selv om han kunne.

Hun blev stående som rodfæstet til gulvtæppet. Hendes øjne fulgte de hvileløse bevægelser af manden, som undgik at se på hende. Hendes vidt opspilede, stirrende blik klyngede sig til ham, spørgende, undrende og tvivlende.

"Men fyren sad her evig og altid," udbrød han rasende. "Han gjorde formodentlig kur til dig – og, og …" Han sænkede stemmen. "Og – du fandt dig i det."

"Og jeg fandt mig i det," mumlede hun med samme betoning som han, så at hendes stemme lød, som om hun ikke var sig bevidst, hvad hun sagde – lød fjern og slavisk som et ekko.

"Du! Du!" sagde han to gange i en voldsom tone og blev derefter roligere. "Hvad kunne du dog se i den fyr?" spurgte han med uforstilt forundring. "Sådan et kvindagtigt, tykt æsel! Hvad kunne du … Var du ikke lykkelig? Havde du ikke alt, hvad du ønskede? Svar mig nu åbent og ærligt: har jeg skuffet dine forventninger på nogen måde? Var du utilfreds med vor stilling – eller måske med vore udsigter? Du ved godt, at det kunne du ikke være – de er langt bedre, end du havde grund til at håbe, den gang du giftede dig med mig …"

Han havde glemt sig selv i den grad, at han gestikulerede lidt, mens han livligt vedblev:

"Hvad kunne du vente af sådan et menneske? Han er en udenforstående – står aldeles udenfor det gode selskab … Hvis jeg ikke havde støttet ham med penge … hører du? … med penge, ville han ikke vide, hvor han skulle ty hen. Hans familie vil ikke have noget med ham at gøre. Fyren hører ikke til de bedre klasser – hører aldeles ikke til de bedre klasser. Han er nyttig, det er sandt nok, og derfor har jeg … Jeg troede, du havde intelligens nok til at indse det … Og du … Nej! Det er utroligt! Hvad sagde han til dig? Bryder I jer ikke om nogens mening – er der intet som helst i verden, der kan øve en tilbageholdende indflydelse på jer – kvinder? Skænkede du nogensinde mig en

tanke? Jeg har bestræbt mig for at være en god ægtemand. Er det mislykkedes? Sig mig det – hvad har jeg gjort?"

Revet med af sine følelser tog han sig om hovedet med begge hænder og gentog vildt:

"Hvad har jeg gjort? ... Sig mig det! Hvad? ..."

"Intet," svarede hun.

"Aha! Dér ser du ... du kan ikke ..." begyndte han og gik triumferende bort fra hende; men som om noget usynligt, han havde mødt, havde slynget ham tilbage imod hende, drejede han sig pludselig om og råbte forbitret:

"Hvad i alverden ventede du, at jeg skulle gøre?"

Uden at sige et ord gik hun langsomt henimod bordet, satte sig ved det, støttede sig på albuen og skyggede for øjnene med hånden. Hele tiden stirrede han årvågent på hende, som om han hvert øjeblik ventede i hendes rolige bevægelse at finde et svar på sit spørgsmål. Men han kunne intet læse, han kunne ikke få noget vink øm, hvad hun tænkte. Han søgte at undertrykke sin trang til at råbe, og efter at have ventet en stund sagde han med skærende hån:

"Ville du have, at jeg skulle skrive dumme vers – sidde og se på dig i timevis – tale til dig om din sjæl? Du burde have vidst, at jeg ikke var af den slags ... Jeg havde noget bedre at gøre. Men hvis du tror, at jeg var fuldkommen blind ..."

Som i et lynglimt, gik det op for ham, at han huskede en uendelighed af oplysende hændelser. Han kunne genkalde sig så mange forskellige lejligheder, ved hvilke han havde truffet dem sammen; han mindedes den meningsløse afbrudte gestus af hans tykke, hvide hånd, det henrevne udtryk i hendes ansigt, glansen i hendes spørgende øjne; stumper af uforståelige

samtaler, som ikke var værd at lytte til, pauser, som den gang ikke havde betydet noget, men som nu var så oplysende som frembrydende solskin. Han huskede det alt sammen. Han havde ikke været blind. Å nej! Og at vide dette var en herlig lettelse; det bragte ham hele hans sindsligevægt tilbage.

"Jeg anså det for under min værdighed at have mistanke til dig," sagde han stolt.

Klangen af denne sætning besad øjensynligt en magisk kraft, for så snart han havde udtalt den, følte han sig vidunderligt vel tilpas, og straks efter fo'r der igennem ham et glimt af glad forbavselse ved den opdagelse, at han kunne inspireres til en så ædel og sand ytring. Han iagttog virkningen af sine ord. De fik hende til at skotte hurtigt til ham over sin skulder. Han så et glimt af våde øjenvipper, af en rød kind, ned ad hvilken der hastigt randt en tåre; så vendte hun sig bort igen og sad ligesom før med ansigtet skjult i hænderne.

"Du burde være fuldstændig åbenhjertig overfor mig," sagde han langsomt.

"Du ved alt," svarede hun utydeligt mellem sine fingre.

"Dette brev ... ja ... men ..."

"Og jeg kom tilbage," udbrød hun med kvalt stemme. "Du ved alt."

"Det glæder mig – for din skyld," sagde han med vægtig alvor.

Han lyttede til sine egne ord med højtidelig grebethed. Det forekom ham, at noget usigelig vigtigt var i begreb med at udvikle sig inden for disse fire vægge, at hvert ord og hver bevægelse havde vægt som ting, der var forudbestemte fra hele verdens begyndelse, og at de i deres afgjorthed rummede formålet for alt det skabte.

"For din skyld," gentog han.

Hendes skuldre rystede, som om hun hulkede, og han glemte sig selv over at betragte hendes hår. Pludselig fo'r han sammen, som om han vågnede, og spurgte meget blidt og i en tone, der ikke var synderlig højere end en hvisken:

"Har du jævnligt mødtes med ham?"

"Aldrig!" råbte hun uden at tage hænderne fra ansigtet.

Dette svar syntes et øjeblik at berøve ham mælet. Hans læber bevægede sig i nogen tid, uden at der kom en lyd over dem.

"Du foretrak at kurtisere her – lige for næsen af mig," sagde han rasende. Han genvandt øjeblikkeligt sin ro og følte en angrende usikkerhed, som om han var sig bevidst at være sunket i hendes agtelse ved dette udbrud. Hun rejste sig, og med hånden på ryggen af sin stol så hun på ham med øjne, der var fuldstændig tørre. Der var en rød plet på hver af hendes kinder.

"Da jeg besluttede at ty til ham – skrev jeg," sagde hun.

"Men du tyede ikke til ham," fortsatte han i samme tone. "Hvor vidt er du gået? Hvad fik dig til at komme tilbage?"

"Jeg kendte ikke mig selv," mumlede hun. Hendes læber var det eneste, der bevægede sig. Han fikserede hende strengt.

"Var han forberedt på dette? Ventede han dig?" spurgte han.

Hun svarede med et næsten umærkeligt nik, og han vedblev at se på hende en rum stund uden at give en lyd fra sig. Endelig spurgte han hurtigt:

"Og han venter formodentlig endnu?"

Igen syntes hun at nikke til ham. Af en eller anden grund fik han en fornemmelse af, at han måtte vide, hvad klokken var. Han så med mørk mine på sit ur. Halv otte.

"Gør han?" mumlede han og stak uret i lommen. Han så op på hende, og som om han pludselig overvældedes af en følelse af skummel munterhed, brast han i en kort, skrattende latter, som han dog straks undertrykte.

"Nej, det er dog det mest uhørte ..." mumlede han, mens hun stod foran ham og bed sig i underlæben som hensunken i dybe tanker. Han lo igen – et enkelt, sagte latterudbrud, der var lige så hadefuldt som en forbandelse. Han vidste ikke, hvorfor han følte en så overvældende og pludselig modbydelighed for tilværelsens kendsgerninger, for kendsgerninger i almindelighed – en så umådelig væmmelse ved tanken om alle de mange dage, han allerede havde gennemlevet. Han var træt. At tænke forekom ham et arbejde, som oversteg hans kræfter. Han sagde:

"Du bedrog mig – og nu holder du ham for nar ... Det er frygteligt! Hvorfor?"

"Jeg bedrog mig selv!" udbrød hun.

"Å vrøvl!" sagde han utålmodigt.

"Jeg er rede til at gå, hvis du ønsker det," vedblev hun hurtigt. "Det var min pligt mod dig at fortælle dig – at lade dig vide ... Nej, jeg kunne ikke!" udbrød hun, stod stille og vred sine hænder i smug.

"Det glæder mig, at du angrede, inden det var for sent," sagde han i en sløv tone og betragtede sine støvler. "Det glæder mig ... en gnist af bedre følelser," mumlede han, ligesom til sig selv. Efter et øjebliks grublende tavshed løftede han hovedet. "Det glæder mig at se, at du dog har nogen anstændighedsfølelse tilbage," tilføjede han lidt højere. Han så på hende og syntes at

tøve, som om han beregnede de mulige konsekvenser af, hvad han ønskede at sige, og til sidst busede han ud med:

"Når alt kommer til alt, elskede jeg dig ..."

"Det vidste jeg ikke," hviskede hun.

"Du gode Gud!" udbrød han. "Hvorfor tror du da, at jeg giftede mig med dig?"

Hans mangel på finfølelse gjorde hende vred.

"Ja – hvorfor?" sagde hun med sammenbidte tænder.

Han lod til at være overvældet af rædsel og iagttog opmærksomt hendes læber, som om han var bange.

"Jeg troede mange ting," sagde hun langsomt og standsede derpå. Han iagttog hende med tilbageholdt åndedræt. Endelig vedblev hun, i en grublende tone, som om hun tænkte højt: "Jeg prøvede at forstå det. Jeg prøvede ærligt og redeligt ... Hvorfor? ... For at gøre, hvad folk plejer at gøre, antager jeg ... for at glæde dig selv."

Han gik hurtigt bort fra hende, og da han kom tilbage, tæt hen til hende, var han rød i hovedet.

"Du lod også til at være temmelig glad ved det – den gang," hvæsede han med indædt raseri. "Jeg behøver ikke at spørge om, hvorvidt du elskede mig."

"Nu ved jeg, at jeg var fuldstændig ude af stand til det," sagde hun roligt. "Hvis jeg havde gjort det, ville du måske ikke have giftet dig med mig."

"Det er soleklart, at det havde jeg ikke gjort, hvis jeg havde kendt dig – som jeg kender dig nu."

Han syntes at se sig selv, den gang han friede til hende – for lange, lange tider siden. De slentrede op ad en græsklædt skråning. Grupper af mennesker var spredt rundt om i

solskinnet. Løvrige grenes skygger lå ubevægelige på det kortklippede græs. De brogede parasoller langt borte, som gled ud og ind mellem træerne, lignede strålende sommerfugle, som fløj roligt og uden flagren. Elskværdigt smilende eller også meget gravitetiske herrer i deres ulastelige, sorte frakker stod ved siden af damer, som grupperede i klare sommertoiletter genkaldte i erindringen alle eventyr op i fortryllede haver, hvor levende blomster smiler til forheksede riddere. Der var en pragtfuld klarhed over alt dette, en fin, dirrende spænding, den fuldendte tryghed som af en uovervindelig uvidenhed, der vakte i ham en ophøjet tro på lykken som hele menneskeslægtens lod, en hensynsløs trang til straks at få noget for sig selv alene af al den glans, der ikke var plettet af skyggen af en tanke. Den unge pige gik ved hans side over plænen; ingen var i nærheden af dem. Og pludselig standsede han, som efter en indskydelse, og talte. Han huskede, at han havde betragtet hendes uskyldige øjne, hendes rene pande; han huskede, at han havde kastet et hurtigt blik omkring sig for at se, om nogen lagde mærke til dem, og at han havde tænkt, at intet kunne gå galt i en verden fuld af så megen ynde, renhed og ypperlighed. Han var stolt af den. Han var en af dens skabere, af dens ejere, af dens vogtere, af dens lovprisere. Han ønskede at tage og føle på den, at få så megen tilfredsstillelse ud af den, som han kunne; og i lyset af dens uforlignelige beskaffenhed, af dens rene atmosfære, af dens nærhed til den himmel, den selv foretrak, syntes dette anfald af brutalt begær det ædleste krav, man kunne tænke sig.

I et sekund gennemlevede han atter alle disse øjeblikke, og så stod det sørgelige ved, at han havde haft uheld med sig, så

levende for ham, at der var en grådfyldt klang i hans stemme, da han næsten uden at tænke over det sagde:

"Å Gud! Jeg elskede dig virkelig!"

Hun syntes rørt ved den bevægelse, som hans stemme røbede. Hendes læber dirrede let, og hun gjorde et tøvende skridt hen imod ham og strakte hænderne frem med en bønfaldende gestus – men opdagede netop i rette tid, at han var så optaget af sit livs tragedie, at han aldeles havde glemt, at hun var til. Hun standsede, og hendes fremstrakte arme sank langsomt ned. Hans ansigt var fordrejet af hans tankes bitterhed, og han så hverken hendes bevægelse eller hendes gestus. Han stampede ærgerligt i gulvet, gned sig i hovedet – og brast så ud:

"Hvad Fanden skal jeg nu gøre?"

Han tav igen. Hun lod til at forstå ham og gik med faste skridt hen imod døren.

"Det er ganske ligefrem – jeg går," sagde hun højt.

Ved lyden af hendes stemme gav det et sæt af overraskelse i ham, han stirrede vildt på hende og spurgte i en gennemtrængende tone:

"Du ... hvorhen? Til ham?"

"Nej – alene – farvel."

Dørhåndtaget raslede under hendes famlende hånd, som om hun forsøgte at slippe ud af et mørkt værelse.

"Nej – bliv!" råbte han.

Hun hørte ham utydeligt. Han så hendes skulder strejfe dørkarmen. Hun vaklede, som om hun var svimmel. Der kom en ventetid på mindre end et sekund, i hvilken de begge følte sig til mode, som om de svævede på selve randen af moralsk

tilintetgørelse, rede til at styrte ned i et opslugende intet. Så, næsten i samme øjeblik, råbte han: "Kom tilbage!" og hun slap dørhåndtaget. Hun vendte sig om i rolig desperation som et menneske, der med fuldt overlæg har bortkastet sin sidste mulighed for at redde livet; og et øjeblik forekom værelset, som hun så for sig, hende frygteligt, mørkt og trygt – som en grav.

Han sagde i en meget hæs og abrupt tone:

"Sådan kan det ikke ende ... Sæt dig ned!"

Og mens hun igen gik gennem værelset hen til den lavryggede stol foran toiletbordet, åbnede han døren og stak hovedet ud for at se sig om og lytte. Der var stille i huset. Han kom beroliget tilbage og spurgte:

"Taler du sandhed?"

Hun nikkede.

"Alligevel har dit liv været en løgn," sagde han mistænksomt.

"Å, du gjorde det så let at lyve," svarede hun.

"Det bebrejder du mig – mig!"

"Nej, hvor kunne jeg det?" sagde hun. "Jeg ville ikke ønske dig anderledes – nu."

"Hvad mener du med ..." begyndte han, men tog sig så i det og vedblev uden at vente på svar: "Jeg vil ikke stille spørgsmål. Er dette brev det værste, der er sket?"

Hun gjorde en nervøs bevægelse med hænderne.

"Jeg må kræve et ærligt svar," sagde han indtrængende.

"I så fald: Nej! Det værste er, at jeg er kommet tilbage."

Der påfulgte en stunds dødsstilhed, under hvilken de udvekslede forskende blikke.

Han sagde myndigt:

"Du ved ikke, hvad du siger. Dit sind er af lave. Du er ude af dig selv, ellers ville du ikke sige sligt. Du har ikke herredømmet over dig selv. Selv i din anger ..."

Han tav et øjeblik og tilføjede derpå med en belærende mine:

"Selvbeherskelse er alt her i livet, må du vide. Den er lykke, den er værdighed ... den er alt."

Hun sled nervøst i sit tørklæde, mens han vedblev at iagttage hende opmærksomt for at se virkningen af sine ord. Der skete imidlertid intet tilfredsstillende. Kun skjulte hun ansigtet i begge hænder, da han begyndte at tale igen.

"Her ser du, hvad mangel på selvbeherskelse fører til. Smerte – ydmygelse – tab af agtelse – af venner, af alt, hvad der forædler livet, hvad der ... alle slags skrækkelige ting," sluttede han abrupt.

Hun rørte sig ikke. Han så tankefuldt på hende i nogen tid, som om han var i færd med at sammentrænge de melankolske tanker, der vaktes ved synet af denne nedværdigede kvinde. Hans blik blev stift og sløvt. Han var dybt gennemtrængt af øjeblikkets højtidelighed; han følte til bunds situationens storslåethed.

Og mere end nogensinde forekom det ham, at hans hus' mure indesluttede hellige idealer, som han stod i begreb med at bringe et storslået offer. Han var dette tempels ypperstepræst, den strenge vogter af formler, af ritus, af det rene ceremoniel, som dulgte livets mørke tvivl.

Og han var ikke alene om det. Andre mænd – og det iblandt de bedste – holdt også vagt ved de arnesteder, som var denne nyttige overbevisnings altre. Han havde en uklar forståelse al, at han var en del af en umådelig og gavnlig magt, som havde en

belønning rede for enhver betænksom handling. Han dvælede inden for tavshedens uovervindelige visdom; han beskyttedes af en uforgængelig tro, som ville vare for stedse, og som urokket ville modstå alle angreb – frafaldnes højrøstede forbandelser så vel som dens bekenderes hemmelige lede! Han stod i forbund med en verden af utallige fordele. Han repræsenterede den moralske styrke ved en skøn tavshed, som kunne besejre alle livets beklagelige hæsligheder – frygt, nederlag, synd – endogså selve døden. Det forekom ham, at han stod på nippet til triumferende at bortjage alle tilværelsens illusoriske mysterier. Det var overmåde nemt.

"Jeg håber, at du nu indser, hvor tåbeligt – hvor bundløst tåbeligt det er at bære sig galt ad," begyndte han på en dump, højtidelig måde. "Du må respektere dit livs betingelser, eller også miste alt, hvad det kan skænke dig. Alt! Hver eneste ting!"

Han slog ud med armen, og tre nøjagtige kopier af hans ansigt, af hans klæder, af hans dumpe strenghed, af hans højtidelige sorg, gentog den brede bevægelse, som i sit omfattende sving antydede en uendelighed af moralsk sødme og indbefattede murene, tapeterne, hele huset, hele skaren af huse udenfor, alle disse forlorne og uudforskelige grave for levende, med deres døre nummereret ligesom dørene til fængselsceller, og lige så uigennemtrængelige som gravstene af granit.

"Ja! Selvbeherskelse, pligtfølelse, troskab – urokkelig troskab mod, hvad der ventes af en. Dette, og kun dette, sikrer os belønning, fred. Alt andet burde vi arbejde på at underkue – på at tilintetgøre. Det er ulykke; det er sygdom. Det er frygteligt – frygteligt. Vi må ikke kende noget til det – vi behøver det ikke.

Det er vor pligt imod os selv – og mod andre. Man lever ikke ganske alene her i verden – og selv om man ingen agtelse har for livets værdighed, så har andre det. Livet er en alvorlig sag. Hvis man ikke danner sig efter de mest ophøjede mønstre, er man umulig – det er en slags død! Er dette ikke faldet dig ind? Du behøver kun at se dig om for at indse sandheden af, hvad jeg siger. Har du da levet uden at lægge mærke til noget, uden at forstå noget? Fra barnsben har du haft eksempler for dine øjne – du kunne daglig se skønheden og velsignelserne ved moralitet, ved principper ..."

Hans røst steg og sank højtideligt, med en ejendommelig messende klang. Hans øjne var stive, hans stirren eksalteret og truende; hans ansigt var bistert, var hårdt, var klodset triumferende over den barske inspiration, der i al hemmelighed havde besat ham, der sydede i hans indre og løftede ham op til en fanatisk tro. Nu og da strakte han pludselig sin højre arm ud over hendes hoved, og han talte ned til denne synderinde fra en højde og med en følelse af hævnende dyd, med en dyb og ren glæde, som om han fra sin stejle tinde kunne se hvert vægtigt ord ramme og såre som en straffende sten.

"Strenge principper – fastholden ved, hvad der er rigtigt," sluttede han efter en pause.

"Hvad er rigtigt?" sagde hun utydeligt uden at tage hænderne fra ansigtet.

"Men du må jo være sindssyg!" udbrød han rank og streng. "Et sådant spørgsmål er vrøvl – det rene, skære vrøvl. Se dig om – så finder du svaret, hvis du blot vil lukke øjnene op. Intet, som krænker de anerkendte meninger, kan være rigtigt. Det siger din samvittighed dig. De er de anerkendte meninger, fordi de

er de bedste, de ædleste, de eneste mulige. De overlever alle andre ..."

Han kunne ikke undgå med fornøjelse at lægge mærke til sine anskuelsers filosofiske anstrøg, men han kunne ikke standse for at glæde sig over det, for hans inspiration, den ophøjede sandheds kalden, rev ham med sig.

"Du må respektere den moralske grundvold for et samfund, der har gjort dig til, hvad du er. Vær trofast imod det. Det er pligt – det er ære – det er hæderlighed."

Han følte en stærk glød i sit indre, som olm han havde nedsvælget noget varmt. Han trådte et skridt nærmere. Hun rettede sig og så på ham med en ivrig forventning, som æggede hans følelse af øjeblikkets uhyre vigtighed. Og som om han glemte sig selv, hævede han stemmen meget stærkt.

"Hvad er rigtigt? spørger du mig. Tænk dig om. Hvad ville du have været, hvis du var løbet bort med den forbandede landstryger? ... Hvad ville du have været? ... Du! min hustru! ..."

Han fik øje på sig selv i pillespejlet, rettet i sin fulde højde og med et ansigt så blegt, at hans øjne i den afstand lignede de mørke øjenhuler i en pandeskal. Han så sig selv som i færd med at udslynge forbandelser, med armene opløftede over hendes bøjede hoved. Han skammede sig over denne usømmelige stilling og stak hurtigt hænderne i lommerne.

Hun mumlede svagt, ligesom til sig selv:

"Å! Hvad er jeg nu?"

"Du er tilfældigvis endnu fru Alvan Hervey – og det er overmåde heldigt for dig, vil jeg bare sige dig," sagde han i en konverserende tone.

Han gik hen til værelsets fjerneste krog, og da han vendte sig am, så han hende sidde meget rank, med hænderne foldet i skødet og et fortabt, ufravendt blik i øjnene, der stirrede uden at blinke, ligesom en blinds øjne, på den udækkede gasflamme, der strålede så roligt mellem bronzedragens kæber.

Han gik ganske tæt hen til hende og stod med let skrævende ben og så ned på hendes ansigt i nogen tid uden at tage hænderne op af lommerne. Han syntes at vende og dreje en mængde ord i sit hoved og sammenstykke sin næste tale ud af en overvældende overflod på tanker.

"Du har prøvet mig til det yderste," sagde han endelig; og i det samme, som han sagde disse ord, mistede han sit moralske fodfæste og følte sig skyllet bort fra sin tinde af en strøm af lidenskabelig harme mod denne skabning, der ved sine kludderier havde været så nær ved at ødelægge hans liv. "Ja, jeg er blevet prøvet mere, end nogen mand burde blive," vedblev han med retfærdig bitterhed. "Det var uretfærdigt. Var du besat, at du ... Var du besat? ... Skrive sådan et ... Efter fem års fuldstændig lykkeligt liv! Ingen skulle min salighed tro ... Havde du ikke en følelse af, at du ikke kunne? Fordi du ikke kunne ... det var umuligt – det ved du. Var det ikke? Tænk dig om. Var det ikke?"

"Det var umuligt," hviskede hun lydigt.

Denne underdanige bekræftelse, der blev givet så beredvilligt, gjorde ham hverken rolig eller glad; uforklarligt nok bibragte den ham den følelse af rædsel, som vi får, når vi midt under omstændigheder, som vi har vænnet os til at anse for absolut sikre, på én gang opdager tilværelsen af en nær og uanet fare.

Det var umuligt, ja, naturligvis! Han vidste det. Hun vidste det. Hun indrømmede det. Det var umuligt! Han – den anden – vidste det også – så godt som nogen; kunne ikke undgå at vide det. Og dog havde de to indgået en sammensværgelse mod hans fred – et forbrydersk foretagende, som ikke kunne have fundet sin sanktion i nogen tro hos dem. Det kunne det ikke! Det kunne det ikke! Og dog, hvor nær …

Med en kort gysen så han sig selv som en landflygtig, ulykkelig skikkelse i et rige af ubeherskelig, uindskrænket tåbelighed. Intet kunne forudses, forudsiges – intet kunne man tage sine forholdsregler imod. Og denne fornemmelse var utålelig, besad noget af den sønderknusende rædsel, som man kan tænke sig ville følge på den fuldkomne udslukkelse af alt håb. I et tankeglimt syntes denne vanærende episode at løsrive sig fra alt virkeligt, fra jordiske omstændigheder, ja, endog fra jordisk lidelse; den blev slet og ret en skrækindjagende bevidsthed, en knusende bevidsthed om en blind, djævelsk magt.

En fortvivlet og uklar tanke, et glimt af en vanvittig attrå efter at fornedre sig selv for det ondes mystiske indskydelser, efter på en eller anden måde at bede om nåde, fo'r gennem hans hjerne; og så kom ideen, overbevisningen, visheden om, at dette onde måtte glemmes – måtte af alle kræfter ignoreres, for at det kunne blive muligt at leve livet; at denne bevidsthed måtte holdes ude af tankerne, ude af syne; ligesom bevidstheden om den visse død holdes udenfor menneskenes daglige eksistens.

I sit stille sind strammede han sig op til anstrengelsen – og i næste øjeblik forekom det ham meget let, forbavsende nemt,

hvis blot man holdt sig nøje til kendsgerningerne og fæstede tankerne på deres indviklethed og ikke på deres betydning.

Han blev sig bevidst, at der havde været en lang tavshed, hvorfor han rømmede sig advarende og sagde med rolig stemme:

"Det glæder mig, at du føler dette ... glæder mig overmåde ... at du følte dette endnu i rette tid. For du forstår jo nok ..."

Her gik han uventet i stå.

"Ja ... jeg forstår det nok," mumlede hun.

"Det gør du naturligvis," sagde han med blikket fæstet på gulvtæppet og talende søm en, der tænker på andre ting. Så løftede han hovedet. "Jeg kan ikke tro – ikke en gang efter hvad der er hændt – ikke en gang efter hvad der er hændt – at du er fuldstændig – fuldstændig – anderledes, end hvad jeg anså dig for. Det forekommer mig umuligt."

"Mig med," hviskede hun.

"Nu – ja vel," sagde han, "men i morges? Og i morgen? ... Det er det, som ..."

Han fo'r sammen ved sine egne ord og brød kort af. Hver eneste tankerække syntes at føre ind i den ubeherskelige tåbeligheds håbløse rige, at genkalde bevidstheden om rædslen ved de magter, der skulle ignoreres. Han sagde hastigt:

"Min stilling er meget pinlig – vanskelig ... Jeg føler ..."

Han så stift på hende med et forpint udtryk, som om han knugedes frygteligt af en pludselig mangel på evne til at give sine indestængte tanker udtryk.

"Jeg er rede til at gå," sagde hun meget sagte. "Jeg har forspildt alt ... for at lære ... for at lære ..."

Hendes hage sank ned på hendes bryst; hendes stemme døde hen i et suk. Han gjorde en let bevægelse af utålmodigt samtykke.

"Ja vist! Ja vist! Det er alt sammen så meget godt … naturligvis. Forspildt – ja! Moralsk forspildt – kun i moralsk henseende … hvis jeg tør tro dig …"

Hun overraskede ham ved at springe op.

"Gud bevares! Jeg tror dig, jeg tror dig," sagde han hastigt, og hun satte sig ned lige så pludseligt, som hun havde rejst sig. Med mørk mine vedblev han:

"Jeg har lidt – jeg lider endnu. Du kan ikke forstå hvor dybt. Så dybt, at når du foreslår en skilsmisse, synes jeg næsten … Men nej! Der er noget, som hedder pligt. Du har glemt den; men det har jeg aldrig gjort. Jeg tør sige det for Guds åsyn: det har jeg aldrig gjort. Men overfor en så frygtelig blottelse som denne farer menneskehedens dom vild – i det mindste for en tid. Du og jeg, forstår du – i det mindste føler jeg, at – du og jeg er ét i verdens øjne. Og det er, som det skal være. Verden har ret – i hovedsagen – ellers kunne den ikke være – kunne den ikke være – hvad den er. Og vi er en del af den. Vi har vore pligter imod – imod vore medmennesker, som ikke ønsker at … at … æh."

Han stammede i det. Hun så op på ham med store øjne, og hendes læber var en smule adskilte. Han vedblev at mumle:

"… Smerte … Indignation … Sikker på at blive misforstået. Jeg har lidt nok. Og hvis der intet uopretteligt er sket – som du forsikrer – i så fald …"

"Alvan!" råbte hun.

"Hvad er det?" sagde han fortrædeligt. Han stirrede et øjeblik ned på hende med et mørkt blik, som når man ser på ruiner, på en naturlig katastrofes ødelæggelser.

"I så fald," vedblev han efter en kort pause, "vil det bedste være … det bedste for os … for alle … ja … mindst pinligt – mest uegennyttigt …"

Hans stemme døde hen, og hun hørte kun enkelte løsrevne ord:

"… Pligt … Byrde … os selv … Tavshed."

Der påfulgte et øjebliks fuldstændig stilhed.

"Dette er en appel, som jeg retter til din samvittighed," sagde han pludselig i en forklarende tone, "at du ikke vil gøre alt dette forfærdeligere, end det allerede er – at du loyalt vil stræbe at hjælpe mig med så godt som muligt at komme over det. Uden noget som helst forbehold, forstår du. Loyalt! Du kan ikke nægte, at jeg er blevet hårdt forurettet, og – når alt kommer til alt – så fortjener min hengivenhed …"

Han tav, øjensynligt begærlig efter at høre hende tale. "Jeg tager intet forbehold," sagde hun sørgmodigt. "Hvordan skulle jeg kunne det? Jeg lærte at forstå mig selv og vendte tilbage til …" – hendes øjne skød et hånligt lyn – "… til hvad – til hvad du foreslår. Du forstår … jeg … jeg er til at stole på … nu."

Han lyttede til hvert ord med dyb opmærksomhed, og da hun tav, syntes han at vente mere.

"Er det alt, hvad du har at sige?" spurgte han.

Hans tone overraskede hende, og hun svarede mat:

"Jeg har sagt sandheden. Hvad mere kan jeg sige?"

"For Satan! Du kunne sige et eller andet menneskeligt," brød han løs. "Det er ikke at være sanddru; det er at være fræk – hvis

du ønsker at vide det. Ikke et ord til at vise, at du har følelsen af din stilling og – og af min. Ikke et eneste ord af erkendelse eller beklagelse – eller anger ... eller ... noget som helst."

"Ord!" hviskede hun i en tone, der irriterede ham. Han stampede i gulvet.

"Det er skrækkeligt, dette!" udbrød han. "Ord? Ja, ord! Ord betyder noget – jo, de gør – til trods for alt dette forbandede skaberi. De betyder noget for mig – for enhver – for dig med. Hvad i hede Helvede brugte du ellers til at udtrykke de følelser med – følelser, pyh! – som fik dig til at glemme mig, pligten, skammen!"

Han frådede om munden, mens hun stirrede på ham, forfærdet over dette pludselige raseri.

"Har I to måske kun talt med øjnene?" fnyste han rasende.

Hun rejste sig.

"Jeg kan ikke udholde dette," sagde hun, rystende fra hoved til fod. "Jeg går."

De stod ansigt til ansigt et øjeblik.

"Nej, du gør ikke," sagde han med bevidst grovhed og gav sig til at gå op og ned i værelset.

Hun blev stående ganske stille med et udtryk, som om hun lyttede ængsteligt til sit eget hjertes banken; så lod hun sig langsomt synke ned i stolen og sukkede, som om hun opgav et arbejde, der oversteg hendes kræfter.

"Du misforstår alt, hvad jeg siger," begyndte han roligt, "men jeg vil helst tro, at du for øjeblikket ikke er ansvarlig for dine handlinger."

Han standsede igen foran hende.

"Du er i åndelig henseende kommet ud af fugerne," sagde han salvelsesfuldt. "At gå nu ville være at føje forbrydelse – ja, netop forbrydelse – til dårskab. Jeg vil ikke have nogen skandale i mit liv, lige meget hvad det vil koste at forhindre det. Og hvorfor? Du vil ganske sikkert misforstå mig – men jeg vil sige dig det alligevel. Af pligtfølelse. Ja. Men du vil ganske sikkert misforstå mig – hensynsløst. Det gør kvinder altid – de er alt for – alt for småtskårne."

Han ventede en stund, men hun gav ikke en lyd fra sig, så ikke en gang på ham; han følte sig urolig, pinligt urolig, som en mand, der har en anelse om, at han er genstand for en ufornuftig mistillid. For at bekæmpe denne ærgerlige fornemmelse begyndte han igen at tale meget hurtigt. Lyden af hans ord satte hans tanker i bevægelse, og under de lynsnare tankers leg fik han nu og da et glimt af sine overbevisningers uindtagelige klippe, der i ensom storslåethed ragede op over fejlgrebenes og lidenskabernes ufrugtbare ørken.

"For det siger sig selv," vedblev han med ængstelig livlighed, "det siger sig selv, at vi af de allervigtigste grunde ikke har ret til – nej, vi har ikke ret til at påtvinge de mennesker vore sorger, som – som ganske naturligt venter noget bedre af os. Enhver ønsker, at hans eget liv og livet rundt om ham skal være skønt og rent. Nu er en skandale blandt folk i vor stilling ødelæggende for moraliteten – forstår du – den udøver en skæbnesvanger indflydelse på den almindelige tone i en klasse, som er meget vigtig – ja, den allervigtigste, tror jeg virkelig, i – i samfundet. Dette føler jeg – dybt. Sådan ser sagen ud fra et højere standpunkt. Med tiden vil du yde mig … når du igen bliver den kvinde, som jeg elskede – og havde tillid til …"

Han standsede brat, som ved en uventet kvælningsfornemmelse, sagde så med en fuldstændig forandret stemme: "For jeg elskede dig virkelig og havde virkelig tillid til dig" – og tav igen en kort tid. Hun førte sit lommetørklæde til øjnene.

"Så vil du yde mig anerkendelse for – for – mine bevæggrunde. Den vigtigste loyalitet imod – imod vort livs mere omfattende omgivelser, overfor hvilke du – at tænke sig: du! – har fejlet. Man plejer ikke at sige sligt – naturligvis – men i dette tilfælde må du dog indrømme ... Og husk vel på – den uskyldige lider lige så godt som den brødefulde. Verden er ubarmhjertig i sine domme. Der gives desværre altid mennesker i den, som kun er alt for begærlige efter at misforstå. Overfor dig og overfor min samvittighed er jeg skyldfri, men enhver – enhver blottelse ville skade min brugbarhed i den sfære – i den større sfære, hvori jeg snart håber at ... Jeg tror, at du ganske deler mine anskuelser i så henseende – jeg ønsker ikke at sige mere ... om – om den ting – men tro mig: virkelig uegennyttighed er at bære sine byrder i – i tavshed. Idealet må – må bevares – i det mindste for andre. Det er soleklart. Hvis jeg har et – et modbydeligt sår, ville det være afskyeligt – afskyeligt! – frivilligt at fremvise det. Og det hænder ofte i livet – i livets højeste former – at åbenmundethed under visse omstændigheder er hverken mer eller mindre end en forbrydelse. Fristelse, må du vide, er ingen undskyldning. Der gives i virkeligheden ingen fristelse, hvis man blot stadig har sin velfærd for øje – og den er baseret på pligt. Men der er de svage" – hans stemme klang et øjeblik barsk – "og der er tosserne og de misundelige – især overfor folk i vor stilling. Jeg

er uskyldig i denne skrækkelige – skrækkelige ... bortfjernelse; men hvis der intet uopretteligt er sket" – et mørke, ligesom en dyb skygge, gled over hans ansigt – "intet uopretteligt – du ser, at jeg selv nu er rede til at stole ubetinget på dig – så ligger vor pligt klar for os."

Han så ned. Der kom en forandring i hans ansigtsudtryk, og han gik lige fra sin veltalenheds udvendige kraft over i en sløv betragtning af alle de beroligende sandheder, som han, ikke uden en vis forbavselse, i den sidste tid havde været i stand til at opdage i sit eget indre. Under denne inderlige og beroligende betragtning af sine egne helligste trossætninger blev han stående og stirrede på gulvtæppet med et uhyre højtideligt ansigt og en sløv udtryksløshed i øjnene, der syntes at stirre ind i et tomt huls øde. Så vedblev han uden at gøre den mindste bevægelse:

"Ja. Aldeles klart. Jeg er blevet prøvet til det yderste, og det lader sig ikke nægte, at foreløbig er de gamle følelser – de gamle følelser ikke ..." Han sukkede. "... Men jeg tilgiver dig ..."

Hun gjorde en let bevægelse, uden dog at tage tørklædet fra øjnene. Optaget af at studere tæppet som han var, lagde han ikke mærke til noget. Og der var stilhed, stilhed indenfor og stilhed udenfor, som om hans ord havde standset alt omgivende livs pulseren og skælven, og huset havde stået alene – en eneste menneskebolig på den øde jord.

Han løftede hovedet – og gentog højtideligt:

"Jeg tilgiver dig ... af pligtfølelse – og i håb om ..." Han hørte en latter, og den ikke blot afbrød hans ord, men ødelagde også hans selvfordybelses fred med samme urene smerte, som når virkeligheden trænger sig ind i en skøn drøm. Han kunne ikke

forstå, hvorfra lyden kom. Han så i forkortning kvindens tårevædede, smertefyldte ansigt, og lagde mærke til, at hendes hoved lå kastet tilbage over stoleryggen. Han mente, at den gennemtrængende støj måtte være et sansebedrag. Men nok en skingrende latter, som efterfulgtes af et dybt suk og et tredje skrig af lystighed, syntes bogstavelig talt at rive ham løs fra stedet, hvor han stod. Han sprang hen til døren. Den var lukket. Han drejede nøglen om i låsen og tænkte: det nytter ikke ...

"Hold op!" råbte han og opdagede med skræk, at han næppe kunne høre sin egen stemme for hendes skrig. Han fo'r tilbage til hende med den tanke at ville kvæle denne uudholdelige støj med sine hænder, men stod forvirret stille, da det gik op for ham, at han lige så lidt var i stand til at røre hende, som om hun havde stået i lys lue.

"Nu kan det være nok!" råbte han, rød i ansigtet og med fremtrædende øjne, ligesom folk råber under et opløbs tumult; men så forsvandt hans billede som et lynglimt fra tre spejle, som fejet bort af et nyt latterudbrud, og han selv sprang pludselig bort fra hende. En stund lå kvinden og gispede og lo alene i det gasbelyste, stille, tomme værelse.

Så kom han tilbage og gik med hurtige skridt hen imod hende med et glas vand i hånden. Han stammede:

"Hysteri – hold op – ellers hører de det – drik dette."

Hun lo op mod loftet.

"Hold op!" råbte han. "Nå!"

Han kastede hende vandet i ansigtet og lagde hele sit hads hemmelige brutalitet i denne handling, men havde dog stadig en følelse af, at det ville have været fuldstændig undskyldeligt – ikke blot hos ham, men hos enhver anden – om han havde

sendt glasset samme vej som vandet. Han lagde bånd på sig selv, men var på samme tid så overbevist om, at intet kunne standse disse rædselsfulde, vanvittige skrig, at da de begyndte at gå over, faldt det ham ikke en gang ind at betvivle rigtigheden af den fornemmelse, han fik: at han pludselig var blevet døv.

Men da han i næste øjeblik blev sikker på, at hun sad over ende og virkelig var meget rolig, var det, som om alt – mennesker, ting, følelser – var faldet til hvile. Han ville gerne føle sig taknemmelig. Men han kunne ikke få øjnene fra hende, for han frygtede, men ville dog ikke indrømme muligheden af, at hun kunne begynde igen; hvor hånligt han end stræbte at tænke på denne hændelse, havde den dog hos ham efterladt en forvirrende, hemmelighedsfuld rædsel.

Hendes ansigt drev af vand og tårer; en tjavs af hendes hår hang ned over panden, en anden klæbede sig fast til kinden; hendes hat sad højst usømmeligt på sned på den ene side af hovedet; hendes gennemblødte slør lignede en snavset pjalt, der var bundet øm hendes pande. Der var en fuldstændig mangel på tilbageholdenhed i hendes ydre, en opgiven af al sikkerhed, den sandhedens hæslighed, som kun kan holdes ude af det daglige liv ved uafladelig omhu for udseendet.

Han vidste ikke, hvorfor han ved at se på hende pludselig kom til at tænke på morgendagen, og hvorfor denne tanke fremkaldte en dyb følelse af usigelig, modløs træthed – en frygt for at se de mange kommende dage. I morgen! Det var lige så langt borte som i går. Der kan undertiden gå menneskealdre mellem to solopgange.

Han forskede i hendes ansigt, ligesom man betragter en egn, man har kendt, men glemt igen. Det var ikke fordrejet – han genkendte landemærkerne, så at sige; men det var kun en lighed, som han kunne se, ikke kvinden fra i går – eller var det måske mere end kvinden fra i går? Hvem kunne sige det? Var det noget nyt? Et nyt udtryk – eller en ny nuance i udtrykket? Eller noget dybere – en gammel sandhed, der var blevet afsløret, en oprindelig og skjult sandhed – en unødvendig, forbandet vished.

Han blev sig bevidst, at han rystede over hele kroppen, at han havde et tomt vandglas i hånden – at tiden gik. Mens han stadig så på hende med dvælende mistillid, strakte han hånden ud mod bordet for at sætte glasset fra sig og overraskedes ved at føle, at det tilsyneladende gik tværs igennem bordpladen. Han havde sat det udenfor kanten.

Overraskelsen, den sagte, klirrende støj af faldet ærgrede ham usigeligt. Han vendte sig irriteret mod hende.

"Hvad skal dette betyde?" spurgte han bistert.

Hun strøg sig med hånden over ansigtet og gjorde et forsøg på at rejse sig.

"Må vi være fri for den slags dumheder," sagde han. "Jeg havde på ære ikke troet, at du kunne glemme dig selv i den grad."

Han søgte ikke at skjule sin fysiske væmmelse, for han troede selv, at den var en rent moralsk fordømmelse af enhver mangel på tilbageholdenhed, af alt, hvad der kunne kaldes scener.

"Jeg forsikrer dig, det var modbydeligt," vedblev han. Han stirrede et øjeblik på hende. "Ligefrem nedværdigende," tilføjede han indtrængende.

Hun rejste sig hurtigt, som slynget i vejret af en fjer, og vaklede. Instinktivt trådte han fremad. Hun greb fat i stoleryggen og støttede sig til den. Dette standsede ham, og de blev stående ansigt til ansigt, med store øjne, usikre, og dog i færd med langsomt at komme tilbage til tingenes virkelighed, med lettelse og undren, som om de netop var blevet vækket efter en hel lang nat at have kastet sig fra side til side i feberdrømme.

"Jeg beder dig, lad være at begynde igen," sagde han ilfærdigt ved at se hende åbne læberne. "Jeg fortjener dog en smule hensyn – og en så besynderlig opførsel er pinlig for mig. Jeg venter mig noget bedre … jeg har ret til …"

Hun trykkede begge hænder mod tindingerne.

"Å vrøvl!" sagde han hvast. "Du er særdeles vel i stand til at møde ved middagsbordet. Ingen må så meget som få en mistanke; ikke engang tjenestefolkene. Ingen! Ingen! … Jeg er sikker på, at du kan det."

Hun lod armene synke; der gik trækninger over hendes ansigt. Hun så ham lige ind i øjnene og syntes ude af stand til at få et ord frem. Han rynkede panden ad hende.

"Jeg – ønsker – det," sagde han tyrannisk. "Også for din egen skyld …"

I denne henseende ville han uden barmhjertighed sætte sin vilje igennem. Hvorfor sagde hun ikke noget? Han frygtede passiv modstand. Hun *skal* … Tving hende til at komme. Rynken i hans pande blev dybere, og han begyndte at tænke på ligefrem at bruge vold, da hun ganske uventet sagde med fast stemme: "Ja, jeg kan det," og igen greb fat i stoleryggen.

Han følte sig lettet, og hendes holdning holdt pludselig op med at interessere ham. Hvad der lå magt på, var, at deres liv ville begynde igen med en hverdagsagtig handling – med noget, som ikke kunne misforstås, som, Gud være lovet, ikke havde nogen moralsk betydning eller nogen forviklethed – og som dog var et symbol på deres uafbrudte samliv i fortiden – og i tele fremtiden. Samme morgen, ved samme bord, havde de spist frokost sammen; og nu skulle de spise til middag. Det var alt sammen overstået! Hvad der i mellemtiden var hændt, kunne glemmes – måtte glemmes, ligesom begivenheder, der kun kan hænde én gang – døden for eksempel.

"Så venter jeg på dig," sagde han og gik hen til døren.

Han havde noget besvær med den, for han huskede ikke, at han havde låset den af. Han blev vred over forsinkelsen og standsningen, og hans utålmodighed efter at slippe ud af værelset fik ham til at føle sig helt syg, mens han famlede med låsen i bevidstheden om, at hun befandt sig bag hans ryg.

Til sidst fik han den da op; stående i døren vendte han hovedet om over skulderen for at sige: "Klokken er temmelig mange – du forstår nok –" og så hende stå, hvor han havde forladt hende, med marmorhvidt ansigt og ganske stille, som bedøvet.

Han var bange for, at hun ville lade vente på sig; men pludselig, uden nogen overgang, han vidste næppe selv hvordan, fandt han sig siddende til bords sammen med hende.

Han havde besluttet, at han ville spise, tale, være naturlig. Det forekom ham nødvendigt, at fordølgelsen måtte begynde hjemme. Tjenestefolkene måtte ikke vide noget – måtte ikke få nogen mistanke. Denne heftige attrå efter hemmeligholdelse –

mørk, udslettende, dyb hemmeligholdelse, tavs som en grav – havde besat ham med en hallucinations magt og syntes at brede sig til de livløse genstande, som havde været hans livs daglige omgivelser, og lægge et fjendtligt skær over hver eneste ting indenfor de trofaste mure, der for stedse ville stå imellem kendsgerningernes skamløshed og menneskeslægtens indignation. Selv når begge tjenestepiger forlod værelset på samme tid – hvad der hændte én eller to gange – vedblev han at være omhyggeligt naturlig, søgt sulten, anstrengt vel til pas, som om han ønskede at narre den mørke egetræs buffet, de svære gardiner, de højryggede stole, og få dem til at tro, at hans lykke intet skår havde lidt.

Han stolede ikke på sin hustrus selvbeherskelse; han ville ikke se på hende og havde ikke lyst til at tale til hende, for det forekom ham utænkeligt, at hun ikke skulle røbe sig ved den mindste bevægelse, ved det allerførste ord, der blev talt. Så syntes han, at stilheden i værelset var ved at blive farlig og så trykkende, at den gjorde samme virkning som en utålelig larm. Han ønskede at afbryde den, ligesom man længes efter at afbryde et indiskret skriftemål; men med hendes latter oppe i påklædningsværelset i frisk minde vovede han ikke at give hende anledning til at åbne munden.

Lidt efter hørte han hendes stemme i en rolig tone gøre en eller anden ligegyldig bemærkning. Han løsrev sit blik fra midtpunktet af sin tallerken og følte sig så spændt, som om han i næste sekund ventede at få et vidunder at se. Og intet kunne være vidunderligere end hendes ro.

Han så på de oprigtige øjne, på den rene pande, på hvad han havde set hver aften i åringer på samme sted; han lyttede til den

stemme, som han i fem år havde hørt hver dag. Måske hun var lidt bleg – men en sund bleghed havde i hans øjne altid været en af hendes mest tiltrækkende egenskaber. Måske hendes ansigt var stift og ubevægeligt – men denne marmoragtige uimodtagelighed, denne storslåede urokkelighed, som hos en dejlig statue, hugget af en stor kunstner under gudernes forbandelse, denne imponerende, tanketomme ro i hendes ansigt havde hidtil efter hans opfattelse afspejlet den fredelige værdighed i en sjæl, hvis uovervindelige ejermand han – som en selvfølge – havde anset sig selv for. Dette havde været de ydre tegn på, at hun var forskellig fra den gemene hob, som føler, lider, fejler, synder – men ikke har nogen udtrykkelig værdi i verden, undtagen som moralsk modsætning til de udvalgtes renhed.

Han havde været stolt af hendes udseende. Det besad fuldendthedens overmåde sømmelige åbenhed – og nu forfærdedes han ved at se, at det ikke havde forandret sig. Hun så ud som nu, talte som nu, aldeles ligesom nu, for et år siden, for en måned siden – ja, i går, da hun … Hvad der foregik i hendes indre, gjorde ingen forskel på hendes ydre. Hvad tænkte hun? Hvad betød blegheden, det blide ansigt, den rene pande, de oprigtige øjne? Hvad havde hun tænkt i alle disse år? Hvad tænkte hun i går – i dag? Hvad ville hun tænke i morgen? Han måtte have det at vide … Og dog – hvordan kunne han få det at vide? Hun havde været falsk imod ham, imod den anden, imod sig selv; hun var rede til at være falsk igen – når han forlangte det. Altid falsk. Hendes blik var løgne, hendes åndedræt var løgne, hendes liv var løgne – hun ville fortælle løgne – altid – til livets ende! Og han ville aldrig få at vide, hvad hun egentlig

mente. Aldrig! Aldrig! Ingen kunne det. Det var umuligt at få det at vide.

Han lod kniv og gaffel falde, brat, som om han ved en pludselig belysning havde opdaget, at han havde gift på sin tallerken, og blev ved sig selv fuldstændig klar over, at han aldrig mere, så længe han levede, ville kunne få en bid mad ned.

Måltidet blev nydt i et værelse, hvor der af en eller anden grund efterhånden var blevet hedere end i en bagerovn. Han måtte drikke. Han drak den ene gang efter den anden, og til sidst huskede han sig om og blev forskrækket over, hvor meget han havde drukket, indtil han opdagede, at det, som han havde drukket, var vand – af to forskellige vinglas; og denne opdagelse af, at han ikke var sig sine egne handlinger bevidst, berørte ham pinligt. Han blev urolig over at finde sig selv i en så usund sjælstilstand. Alt for stærke følelser – alt for stærke følelser; og det hørte med til hans tro, at alt for stærke følelser var noget usundt – noget, der ikke gavnede i moralsk henseende – en plet på praktisk manddom.

Men det var hendes skyld. Udelukkende hendes skyld. Hendes syndige selvforglemmelse var smitsom. Den fik ham til at tænke tanker, som han aldrig før havde kendt; adsplittende, martrende tanker, som undergravede selve livets inderste princip, ligesom en dødelig sygdom; tanker, som avlede frygt for luften, for solskinnet, for menneskene, ligesom hviskende rygter om pest.

Pigerne vartede lydløst op; og for at undgå at se på sin hustru og se ind i sig selv fulgte han først den ene og derpå den anden med øjnene uden at være i stand til at kende forskel på dem. De færdedes stille omkring, uden at man kunne se, hvordan de

kom fra sted til sted, for deres kjolenederdel rørte ved gulvtæppet hele vejen rundt; de gled frem og tilbage, fjernede sig, nærmede sig, stive i deres sorte og hvide dragter, med afmålte bevægelser og livløse ansigter som et par sørgeklædte marionetter; og deres udtryk af uimodtagelig ligegyldighed forekom ham unaturligt, mistænkeligt, uafvendelig fjendtligt.

At den slags folks følelser og domme kunne have noget som helst at betyde for én, var aldrig før faldet ham ind. Han vidste, at de ingen udsigter havde, ingen principper – ingen dannelse og ingen magt. Men nu var han blevet så nedværdiget, at han ikke engang kunne forsøge at skjule for sig selv sin længsel efter at kende sine tjenestepigers hemmelige tanker.

Adskillige gange stjal han sig til at skotte op til de pigers ansigter. Umuligt at få det at vide. De skiftede hans tallerkener og ignorerede ganske hans tilværelse. Hvilken uigennemtrængelig forstillelse! Kvinder – lutter kvinder rundt om ham. Umuligt at få det at vide.

Han følte den hjerteknugende, brændende fornemmelse af farlig ensomhed, som stundom overfalder en ensom eventyrer i et ikke undersøgt land og sætter hans mod på prøve. Synet af en mands ansigt – følte han – af en hvilken som helst mands ansigt ville have været en inderlig lettelse. Så ville man vide – noget – ville kunne forstå …

Han blev enig med sig selv om, at han måtte have mandligt tyende. Han ville fæste en kældermester snarest muligt.

Og så fik dette middagsmåltid ende – det forekom ham, at det havde varet i mange timer – det fik ende, hvad der overraskede ham voldsomt, som om han efter begivenhedernes

naturlige gang havde ventet at skulle sidde til bords i al evighed.

Men da de var kommet op i dagligstuen, blev han offer for en hvileløshed, der ikke på nogen betingelse ville tillade ham at sætte sig ned. Hun havde ladet sig synke ned i en lav lænestol, havde taget en elfenbensvifte, som lå på et lille bord ved hendes albue, og skyggede for sit ansigt mod skæret fra ilden. Kullene lå i glød uden flamme; og mod de røde gløder tegnede kamingitterets lodrette stænger sig ved hendes fødder, sorte og krumme, ligesom de forkullede ribben af et fortæret brændoffer. Et godt stykke borte stod en lampe, båret af en slank messingstang, og brændte under en stor skærm af rød silke; blandt det store værelses skygger var den midtpunktet for et ildrødt dæmringsskær, der i sin varme farvenuance havde noget sart, forfinet og djævelsk. Hans sagte fodtrin og den dæmpede tikken af uret på den høje kamingesims svarede regelmæssigt hinanden – som om han og tiden var i færd med en væddekamp og vandrede sammen gennem dæmringens djævelske forfinelse hen imod et hemmelighedsfuldt mål.

Han gik fra den ene ende af værelset til den anden uden at standse, som en vandringsmand, der ved aftentide ihærdigt iler fremad på en uendelig rejse. Af og til skottede han til hende. Umuligt at få det at vide. I sin plumpe nøjagtighed var denne tanke for hans praktiske tankegang udtryk for noget grænseløst og uendelig dybt, en følelses altomfattende, gennemtrængende evne, det evige ophav til hans smerte. Denne kvinde havde givet ham sit ja, havde så forladt ham – og var nu vendt tilbage til ham. Og han ville aldrig få den sandhed at vide, som lå bag ved alt dette. Ikke i dette liv – heller ikke i det kommende – end

ikke på dommens dag, da alt skal åbenbares, tanker og gerninger, belønninger og straffe, men alene hjerternes hemmeligheder, for evigt ukendte, skal vende tilbage til den uudforskelige skaber af godt og ondt, til herren over tvivl og indskydelser.

Han standsede for at se på hende. Hun sad tilbagelænet og med ansigtet vendt bort fra ham og rørte sig ikke – som om hun sov. Hvad tænkte hun? Hvad følte hun? Og ansigt til ansigt med hendes fuldstændige stilhed, i den åndeløse tavshed, følte han sig ubetydelig og magtesløs overfor hende, som en fange i lænker. Raseriet over hans afmagt fremkaldte skumle billeder, de pinlige syner, som i de øjeblikke, da et menneske har en kvalfuld følelse af at være forurettet, får ham til at mumle trusler eller gøre en truende bevægelse, når han er ganske alene i et tomt værelse. Men dette anfald af lidenskabelighed gik straks over, og han skælvede let af den undrende, reflekterende frygt, som findes hos et menneske, der er standset lige på randen af selvmord. Sandhedens klarhed og dødens fred kan kun vindes ved hjælp af en storslået foragt, som rammer alle livets indbringende slavetjenester. Han kom på det rene med, at han slet ikke ønskede at få det at vide. Det var meget bedre at være fri. Det var alt sammen overstået. Det var, som om det slet ikke var hændt. Og det var højst nødvendigt for dem begge, det var moralsk rigtigt, at ingen fik noget at vide.

Han sagde pludseligt, som om han endte en diskussion: "Det bedste, vi kan gøre, er at glemme alt dette."

Det gav et lille sæt i hende, og hun slog viften sammen med et smæk.

"Ja, tilgive – og glemme," gentog han, som ved sig selv.

"Jeg vil aldrig glemme det," sagde hun med dirrende stemme. "Og jeg vil aldrig tilgive mig selv ..."

"Men jeg, som ikke har noget at bebrejde mig ..." begyndte han og trådte et skridt henimod hende. Hun sprang op.

"Jeg kom ikke tilbage for at få din tilgivelse," udbrød hun lidenskabeligt, som om hun nedlagde indsigelse mod en uretfærdig bagvaskelse.

Han sagde blot: "Nå!" og tav. Han forstod ikke hendes uforanlediget udæskende holdning, og det var sikkert meget langt fra at falde ham ind, at et uoverlagt anstrøg af noget, der lignede rørelse, i tonen af hans sidste ord havde fremkaldt dette ubeherskelige udbrud af oprigtighed. Det fuldstændiggjorde hans forvirring, men han var slet ikke vred nu. Han var ligesom sløvet af det ufatteliges tryllemagt. Hun stod foran ham, høj og utydelig, som et stort fantom i det røde dæmringsskær. Til sidst mumlede han med en iøjnefaldende usikkerhed med hensyn til, hvad der ville ske, når han åbnede munden:

"Men hvis min kærlighed er stærk nok ..." og tøvede så.

Han hørte et skarpt knæk i den røde stilhed. Hun havde brækket sin vifte over. To tynde stykker elfenben faldt ét for ét lydløst ned på det lykke gulvtæppe, og instinktivt bøjede han sig for at tage dem op. Mens han famlede for hendes fødder, slog den tanke ham, at denne kvinde holdt i sine hænder en uundværlig gave, som intet andet på jorden kunne skænke; og da han rejste sig op, var han gennemtrængt af en uimodståelig tro på en gåde, af en overbevisning om, at indenfor hans rækkevidde, men glidende bort fra ham, fandtes selve tilværelsens hemmelighed – dens vished, uhåndgribelig og kostelig!

Hun gik hen imod døren, og han fulgte ved hendes side, ledende efter et trolddomsord, der kunne løse gåden, der kunne tvinge hende til at udlevere gaven.

Men der gives intet sådant ord. Gåden løses kun ved offer, og Himlens gave er i ethvert menneskes hænder. Men de to havde levet i en verden, der afskyr gåder og ikke bryder sig om andre gaver end dem, man kan få på alfarvej.

Hun nærmede sig døren. Han sagde ilfærdigt:

"Jeg forsikrer dig, jeg har elsket dig – jeg elsker dig endnu."

Hun standsede en næsten umærkelig brøkdel af et sekund for at tilkaste ham et indigneret blik og gik derpå videre. Den kvindelige skarpsindighed – der er så kløgtig og så gennemtrængt af selvforsvarets evige instinkt, så rede til at se et iøjnefaldende onde i alt, hvad den ikke kan forstå – fyldte hende med bitter harme imod begge de mænd, som ikke havde andet at byde hendes følelsers åndelige og tragiske kamp end deres modbydelige materialismes plumphed. I sin vrede over sin frugtesløse selvforblindelse fandt hun had nok til dem begge. Hvad forlangte de? Hvad mere forlangte han her? Og da hendes ægtefælle atter stod overfor hende med hånden på dørhåndtaget, spurgte hun sig selv, om han var utilgivelig stupid eller slet og ret uædel.

Hun sagde nervøst og meget hurtigt:

"Du tager fejl. Du har aldrig elsket mig. Du ville have en hustru – en kvinde – en hvilken som helst kvinde, som kunne tænke, tale og opføre sig på en bestemt måde – på en måde, som du syntes om. Du elskede dig selv."

"Tror du mig ikke?" spurgte han langsomt.

"Hvis jeg havde troet, at du elskede mig," begyndte hun lidenskabeligt; så trak hun vejret dybt, og under denne pause kunne han høre blodets uafladelige hamren i hans øren. "Hvis jeg havde troet det … ville jeg aldrig være kommet tilbage," sluttede hun hensynsløst.

Han stod og så ned for sig, som om han ikke havde hørt, hvad hun sagde. Hun ventede. Efter et øjebliks forløb åbnede han døren, og marmorkvinden ude på trappeafsatsen kom til syne, indhyllet lige til hagen og blindt strækkende sin kandelaber frem imod dem.

Han lod til at være hensunken i grublerier så dybe, at hun, på nippet til at gå ud, standsede for at se overrasket på ham. Mens hun talte, var han vandret videre i gådens spor, bort fra sansernes verden og ind i følelsernes region. Hvad magt lå der på, hvad hun havde gjort, og hvad hun havde sagt, når han igennem den smerte, som hendes handlinger og ord forvoldte ham, var nået til gådens løsning!

Der kan ikke gives liv uden tillid og kærlighed – tillid til et menneskehjerte, kærlighed til et menneskeligt væsen!

Nåden, hvis hjælp én gang i livet falder selv i deres lod, der fortjener den mindst, slog portene til det hinsides op for ham, og mens han dér betragtede visheden, den uhåndgribelige og kostelige, glemte han alle tilværelsens betydningsløse tilfældigheder: glæden ved at få, fornøjelsen ved at nyde, alle de vekslende og tillokkende former for begær, som behersker den materielle verden med dens tåbelige glæder og foragtelige sorger.

Tillid! – kærlighed! – den aldrig tvivlende, rene tro på en sjæls sanddruhed – den store ømhed, dyb som verdenshavet,

klar og evindelig, ligesom den uendelige fred i rummet over jordens kortvarige storme.

Det var, hvad han havde attrået hele sit liv – men først nu forstod han det for første gang. Det var igennem smerten ved at miste hende, at han havde vundet denne kundskab. Hun havde gaven! Hun havde gaven! Og i hele verden var hun det eneste menneskelige væsen, der kunne udlevere den til hans uendelige attrå.

Han trådte et skridt fremad, strakte armene ud som for at trykke hende til sit bryst, løftede hovedet – og mødte et sådant blik af uforstående bestyrtelse, at hans arme faldt ned som ramte, af et slag.

Hun fo'r bort fra ham, snublede over tærsklen, og så snart hun var ude på trappeafsatsen, vendte hun sig om, hurtigt og sammenkrøben. Hendes kjoleslæb raslede, idet det fløj rundt om hendes fødder. Det var uforstilt panik. Hun stønnede og viste tænder, og hadet til styrke, foragten for svaghed, den evige kønsfordom sprang frem som en legetøjstrold af en æske.

"Dette er afskyeligt," skreg hun.

Han rørte sig ikke; men hendes blik, hendes ophidsede bevægelser, lyden af hendes stemme, var ligesom en tåge af kendsgerninger, der lagde sig mellem ham og synet af kærlighed og tillid. Det forsvandt; og mens han betragtede dette triumferende og hånlige ansigt, dette blege, lurende ansigt, der så ud, som om det var blevet grebet i at spejde ud fra et baghold, kom han langsomt tilbage til sansernes verden.

Hans første klare tanke var: jeg er gift med den kvinde; og den næste: hun vil ikke give mig andet, end hvad jeg ser. Han følte trang til at lade være med at se. Men mindet om visionen –

mindet, der stedse dvæler hos den, der har haft visionen – fik ham til at sige til hende med den naive strenghed hos en nyomvendt, som føler sig grebet af ærefrygt for sin nye tro:

"Du har ikke gaven."

Han vendte hende ryggen og lod hende stå fuldstændig mystificeret, og hun gik langsomt op ad trappen, kæmpende med en ubehagelig anelse om, at hun havde mødt noget, der var mere ophøjet end hun selv – noget, der var dybere end hendes følelsers misforståede og tragiske kamp.

Han lukkede dagligstuedøren og gik omkring på må og få, alene blandt de tunge skygger og i det røde dæmringsskær som i et elegant fordømmelsessted. Hun havde ikke gaven – ingen havde den ...

Han kom til at træde på en bog, der var faldet ned fra et af de overfyldte småborde. Han tog det lille bind op og gik med det i hånden hen til lampen med den røde skærm. Det glødende skær faldt på bindet, og snirklede guldbogstaver, der bredte sig helt ud over det i indviklede slyngninger, skinnede rødligt. "Torne og Arabesker". Han læste det to gange. "Torne og Ar..." Det var den andens digtsamling. Han lod den falde, men følte ikke det svageste stik af skinsyge eller harme. Hvad vidste han? ... Hvad? ...

Bunken af gløder sank sammen over risten, og han vendte sig om for at se på dem ...

Ja! Den mand var rede til at opgive alt, hvad han ejede, for den kvinde – som ikke kom – som ikke havde tillid, kærlighed, mod til at komme. Hvad ventede den mand, hvad håbede han, hvad begærede han? Kvinden – eller visheden, den uhåndgribelige og kostelige!

Den første uegenkærlige tanke, som han nogensinde havde skænket noget menneskeligt væsen, gjaldt den mand, der havde forsøgt at tilføje ham en frygtelig forurettelse. Han var ikke vred. Han var sørgmodig af en upersonlig sorg, af en uhyre melankoli, som var det hele menneskeheden, der længtes efter, hvad der ikke kan opnås. Han følte sig i slægt med alle mennesker – selv med den mand – navnlig med den mand. Hvad tænkte han nu? Var han hørt op med at vente – og håbe? Ville han nogensinde høre op med at vente og håbe? Ville han forstå, at kvinden, som ikke havde mod, ikke havde gaven – ikke havde gaven?

Uret begyndte at slå, og de dybe, rungende toner fyldte værelset som med lyden af en uhyre klokke, der klemtede langt borte. Han talte slagene. Tolv. Et nyt døgn var begyndt. Morgendagen var kommet; dette hemmelighedsfulde og løgnagtige "i morgen", der lokker mennesker, som lader hånt om kærlighed og tillid, videre og videre gennem livets pikante tomhed til deres passende løn: graven. Han talte slagene og blev stående og stirrede ned på kamingitteret, som om han ventede, at der skulle komme flere. Så forlod han værelset med faste skridt, pludselig, som om nogen havde kaldt på ham.

Da han var kommet udenfor, hørte han fodtrin nede i forstuen og blev stående stille. En slå blev skudt for – derpå én til. Folkene var i færd med at låse af – med at rejse en skranke mellem hans attrå og skuffelser og den harmfulde kritik fra en verden fuld af ædle gaver til dem, der erklærer sig selv for at være uden lyde og dadel. Han var i sikkerhed; og rundt om på alle sider af hans bolig sov servil frygt og servilt håb og drømte om held bag de strengt diskrete døre, der stængte sandheden

inde lige så godt, som gravstene af granit kunne gøre det. En lås smækkede – en kort kæde raslede. Ingen vil få det at vide!

Hvorfor var denne forvisning om sikkerhed tungere at bære end en byrde af frygt, og hvorfor frembød den dag, der netop begyndte, en så hårdnakket lighed med den svundne – hvorfor lignede den et "i dag" uden et "i morgen"? Der var jo dog intet forandret, for ingen ville få noget at vide; og alt ville fortsætte i det sædvanlige spor – erhvervelsen, nydelsen, velsignelsen ved en sult, der tilfredsstilles hver dag, umættelig ærgerrigheds ædle tilskyndelser. Alt – alle livets velsignelser. Alt – undtagen visheden, den uhåndgribelige og kostelige – visheden om kærlighed og tillid.

Han troede, at skyggen af den havde svævet over ham, så længe han kunne mindes; usynlig, men nærværende havde den behersket hans liv. Og nu da skyggen havde ladet sig se og atter var svundet, kunne han ikke undertrykke sin længsel efter dens virkelige kærne. Hans begær var naivt; det var bydende ligesom de materielle krav, der er tilværelsens grundvold, men kunne ikke undertrykkes som disse. Det var det ejendommelige despoti af en tanke, som ingen rivaler tåler, som er ensom, utrøstelig og farlig.

Han gik langsomt op ad trappen. Ingen vil få det at vide. Dagene ville gå, og han ville rejse bort – meget langt bort. Hvis tanken ikke kunne beherskes, så kunne vel lykken, så kunne vel mennesker – hele verden. Han blændedes af udsigtens storslåethed; et praktisk instinkts brutalitet tilråbte ham, at kun det, der kunne fås, var værd at have.

Han tøvede på trinnene. Lamperne nede i forstuen var slukkede, og en lille gul lysflamme flagrede omkring dernede.

Han følte en pludselig foragt for sig selv, der virkede opstrammende på ham. Han gik videre, men da han havde nået døren til deres værelse og allerede havde strakt armen ud for at åbne den, standsede han usikker. På trappen nedenunder kom hovedet af den pige, som havde låset af, til syne. Han lod armen synke. Han tænkte: "Jeg vil vente, indtil hun er gået" – og trådte tilbage ind mellem en portieres lodrette folder.

Han så hende komme op lidt efter lidt, som om hun steg op fra en brønd. For hvert skridt flimrede lysets spæde flamme foran hendes trætte unge ansigt, og mørket i forstuen syntes at klynge sig til hendes sorte kjolenederdel, fulgte hende og steg som en tavs flod, som om den store nat i verden udenfor havde gennembrudt murenes, de lukkede døres, de tilhyllede vinduers diskrete tilbageholdenhed. Mørket steg op over trinnene, det skyllede ud ad væggene som en vred bølge, det flød ud over landskabernes blå himle, gule strandbredder og solskin, over den pjaltede uskylds og den ydmyge sults kønne patos. Det opslugte den henrivende idyl i båden og de berømte basrelieffers lemlæstede udødelighed. Det strømmede ind udefra – det steg højere, i ødelæggende tavshed. Og over det stod marmorkvinden rolig og blind på sin høje sokkel og syntes at holde den altopslugende nat tilbage med sin kandelaber.

Utålmodig iagttog han den stigende flod af uigennemtrængelig skummelhed, som om han længtes efter et mørke sort nok til at skjule en skændig overgivelse. Det kom nærmere. Kandelaberens lysgruppe slukkedes. Pigen steg højere op imod ham. Bag hende dansede skyggen af en kolossal kvinde let på væggen. Han holdt vejret, mens hun gik forbi, lydløst og med tunge øjenlåg. Og i hendes spor fyldte

mørkehavets bølgende flod huset, syntes at hvirvle om hans fødder, steg ustandseligt og lukkede sig tavst over hans hoved.

Timen var kommet, men han åbnede ikke døren. Alt var stille; men i stedet for at give efter for livets fornuftige krav trådte han med modstridende følelser ud i husets mørke. Der herskede uigennemtrængelig nat i det, som om den sidste dag virkelig var kommet og gået og havde efterladt ham i et mørke, der ikke kendte til noget "i morgen". Han øjnede utydeligt marmorkvinden dernede, som bleg og stille som et tålmodigt fantom holdt sin slukkede kandelaber ud i natten.

Hans lydige tanke viste ham billedet af et liv uden afbrydelse, men hans oprørske hjerte bankede voldsomt i hans bryst som vanvittigt af begær efter en vished, uhåndgribelig og kostelig – visheden om kærlighed og tillid. Hvad betød natten i hans bolig, hvis han udenfor kunne finde det solskin, i hvilket mennesker sår, i hvilket mennesker høster!

Ingen ville få det at vide. Dagene, årene ville gå, og … Han mindedes, at han havde elsket hende. Årene ville gå … Og så tænkte han på hende, som man tænker på de døde – med en uendelig kærlig sorg, med en lidenskabelig længsel efter den idealiserede fuldkommenheds tilbagekomst. Han havde elsket hende – og han havde aldrig fået sandheden at vide … Årene ville gå under nagende tvivl … Han mindedes hendes smil, hendes øjne, hendes stemme, hendes tavshed, som om han havde mistet hende for stedse. Årene ville gå, og han ville altid have mistillid til hendes smil, mistanke til hendes øjne; han ville altid mistro hendes stemme, han ville aldrig kunne stole på hendes tavshed. Hun havde ingen gave – hun havde ingen gave! Hvad var hun? Hvem var hun? … Årene ville gå; erindringen om

denne time ville blegne – og hun ville tage sin del af et pletfrit livs ydre ro. Hun havde ingen kærlighed og ingen tillid til nogen som helst. At skænke hende sin tanke, sin tro, var ligesom at hviske sin tilståelse ud over verdens yderste rand. Der kom intet igen – ikke en gang et ekko.

I den smerte, som denne tanke voldte, fødtes hans samvittighed; ikke den angerens frygt, som vokser langsomt og langsomt visner blandt livets forviklede kendsgerninger, men en guddommelig visdom, der fuldvoksen, væbnet og streng sprang ud af et hårdt prøvet hjerte for at bekæmpe bevæggrundens hemmelige lavhed. Som i et lynglimt gik det op for ham, at moralitet ikke er en fremgangsmåde til at skaffe sig lykke. Denne åbenbaring var frygtelig. Han indså straks, at intet af, hvad han kendte til, havde den ringeste betydning. Mænds og kvinders handlinger, held, ydmygelse, værdighed, uheld – intet havde nogen betydning. Der var ikke tale om mere eller mindre smerte, om denne glæde og hin sorg. Der var tale om sandhed eller løgn – der var tale om liv eller død.

Han stod i den tankevækkende nat – i mørket, som prøver hjerterne, i natten, som menneskene ikke kan bruge til at arbejde i, men i hvilken deres blik, nu da det ikke blændes af de vindesyge dages solskin, stundom kan nå helt op til stjernerne. Der var noget højtideligt i den fuldstændige stilhed rundt om ham, men han følte, at det var den løgnagtige stilhed i et tempel, der er indviet til en nedværdigende religions gudstjeneste. Tavsheden indenfor de diskrete mure talte højlydt om sikkerhed, men den forekom ham sindsoprivende og ildevarslende, ligesom tavsheden om en indbringende skændsel; den var den forsigtige stilhed i en falskmøntnerhule

– i et ilde berygtet hus! Årene ville gå – og ingen ville få det at vide. Aldrig! Ikke i denne verden – ej heller i den næste ...

"Aldrig!" sagde han højt til den tankevækkende nat.

Og han tøvede. Hjerternes hemmeligheder, alt for frygtelige for menneskenes frygtsomme blikke, skal vende tilbage, for evigt tilslørede, til den uudforskelige skaber af godt og ondt, til herren over tvivl og indskydelser. Hans samvittighed var født – han hørte dens røst, og han tøvede, uden at tage hensyn til styrken derinde, den skæbnesvangre magt, hans hjertes hemmelighed! Det var et frygteligt offer at skulle kaste hele sit liv ind i en ny tros alterild. Han trængte til hjælp mod sig selv, mod frelsens grusomme befaling. Trangen til tavs medskyldighed i ting, hvor den aldrig havde svigtet ham, åringers vane gjorde sig gældende. Måske hun ville hjælpe ...

Han rev døren op og styrtede ind som en flygtning.

Han nåede midt ind i værelset, førend han kunne se andet end den blændende lysglans; så kom et kvindehoved til syne, ligesom løsrevet fra alt andet og svævende midt i glansen i højde med hans øjne. Hun var sprunget op, da han kom farende ind i værelset.

Et øjeblik betragtede de hinanden som målløse af forbavselse. Hendes hår, der var slået ud over skuldrene, skinnede som blankt guld. Han så ind i hendes øjnes bundløse oprigtighed. Der var intet derinde – intet – intet.

Han stammede forvirret:

"Jeg ønsker ... jeg ønsker ... at ... at vide ..."

Over øjnenes oprigtige skær gled skygger; skygger af tvivl, af mistanke, en ukuelig modstands altid rede mistanke, et evigt forsvarsinstinkts ubarmhjertige mistillid; hadet, det inderlige,

forskræmte had til en ufattelig – til en afskyelig følelse, der med sin plumpe materialisme væltede sig ind på hendes følelsers åndige og tragiske kamp.

"Alvan ... jeg vil ikke finde mig i dette ..." Hun begyndte pludselig at snappe efter vejret. "Jeg har ret – ret til – til – mig selv ..."

Han løftede den ene arm og så så truende ud, at hun forskrækket standsede og gøs en smule tilbage.

Han stod med opløftet hånd ... årene ville gå – og han måtte leve sammen med denne bundløse oprigtighed, over hvilken der gled skygger af mistanke og had ... Årene ville gå – og han ville aldrig kunne vide – aldrig kunne have tillid ... Årene ville gå uden tillid og kærlighed ...

"Kan du holde det ud?" råbte han, som om hun kunne have hørt alle hans tanker.

Han så truende ud. Hun tænkte på vold, på fare – og et eneste øjeblik tvivlede hun på, at der var rigdomme nok på jorden til at holde én skadesløs for en så brutal oplevelse. Han skreg igen:

"Kan du holde det ud?"

Og han gloede på hende som gal. Hendes øjne flammede også. Hun kunne ikke høre hans tankers forfærdende råb. Hun troede, at han pludselig var blevet ærgerlig, havde fået et nyt anfald af skinsyge eller en uhæderlig lyst til at finde på udflugter. Og hun råbte vredt tilbage:

"Ja!"

Han rystede over hele kroppen, hvor han stod, som om han kæmpede for at sprænge usynlige lænker. Hun skælvede fra top til tå.

"Godt, men det kan jeg ikke!"

Han stødte begge arme ud fra sig som for at skubbe hende bort og gik ud af værelset. Døren faldt i med et smæld. Hun gjorde tre hurtige skridt hen imod den og blev så stående og stirrede på dens hvide fyldinger med guldlisterne. Der kom ikke en lyd derudefra, ikke en hvisken, ikke et suk; ikke en gang et fodtrin hørtes ude på det tykke gulvtæppe. Det var, som om han pludselig var død i samme øjeblik, som han havde forladt værelset – som om han var død på stedet og hans legeme øjeblikkeligt var forsvundet sammen med hans sjæl. Hun lyttede med adskilte læber og usikre øjne. Så hørte hun under sig, langt under sig, ligesom dybt nede i jordens indvolde, en dør falde tungt i; og det stille hus dirrede ved det, lige fra taget til grunden, mere end ved et tordenskrald.

Han kom aldrig tilbage.

Lagunen

Den hvide mand, som støttede begge arme til det lille ruf agterude i båden, sagde til styrmanden:

"Vi vil tilbringe natten ved Arsats rydning. Det er sent." Malajen brummede kun til svar og vedblev at se vist på floden. Den hvide mand støttede sin hage på sine korslagte arme og stirrede på bådens kølvand. For enden af den snorlige allé, som den glitrende, funklende flod skar gennem skovene, lå solen, utilsløret og blændende, lavt nede over det blanke vand, der skinnede som et metalbånd. Skovene, mørke og alvorlige, stod ubevægelige og tavse på begge sider af den brede strøm. Ved foden af mægtige opadstræbende træer hævede nipa-palmerne, som ingen stamme har, sig op fra flodbreddens dynd som kolossale og tunge bladknipper, der hang urørlige ud over de brune, brusende strømhvirvler. Så stille var luften, at hvert træ, hvert blad, hver kvist, hver ranke på slyngplanterne og hvert kronblad på de mindste blomster syntes at være blevet fasttryllet i fuldstændig og evig ubevægelighed. Intet rørte sig på floden undtagen de otte årer, der hævede sig med regelmæssige blink og faldt på samme tid med et enkelt plask, mens styrmanden med periodiske og pludselige sving førte sin åre til højre og venstre og lod den beskrive en glimtende halvkreds over sit hoved. Vandet, som piskedes af årerne, skummede langs bådens sider med en forvirret mumlen. Og mens den hvide mands kano gled op ad strømmen i den kortvarige uro, som den selv frembragte, syntes den at glide ind

gennem portene til et land, hvorfra selve erindringen om bevægelse for stedse var forsvundet.

Den hvide mand vendte ryggen til den synkende sol og så hen over det øde, brede flodløb. Det er, som om den omflakkende, nølende flod følte sig uimodståeligt tillokket af den åbne horisonts frihed, for på de sidste tre fjerdingvej af sit løb flyder den lige ud mod havet, flyder den lige mod øst – mod øst. Hjemstedet både for lys og for mørke. Agten for båden lød et flere gange gentaget fugleskrig, et skurrende, svagt skrig hen over det blanke vand, men det døde hen, inden det nåede den anden bred, i universets åndeløse tavshed.

Styrmanden stak sin åre ned i strømmen og stemmede sig imod med stive arme og fremstrakt legeme. Vandet gurglede tydeligt; og pludselig syntes det lange, lige flodløb at dreje sig om sit midtpunkt, skovene svingede rundt i en halvkreds, solnedgangens skrå stråler faldt på kanoens bredside med et ildrødt skær og kastede lange, fordrejede skygger af dens mandskab ud over flodens flimrende glans. Den hvide mand vendte sig for at se forud. Båden havde forandret kurs og styrede nu tværs over strømmen, og det udskårne dragehoved i dens forstavn pegede lige mod en åbning i buskadset, der kransede bredden. Den gled igennem, fejede de nedhængende kviste til side og forsvandt fra floden ligesom et slankt, amfibisk væsen, der forlod vandet for at søge sit leje i skovene.

Den snævre vig lignede en grøft – snoet, fabelagtig dyb, fuld af mørke under den smalle stribe af himlens rene og skinnende blå. Uhyre træer hævede sig på begge sider, næsten skjulte af slyngplanternes guirlander og draperier. Hist og her, nede ved det skinnende sorte vand, kom en kroget rod af et eller andet

højt træ til syne blandt småbregnernes ornamenter, sort og grim, forvreden og ubevægelig, ligesom en slange, der er standset på vejen. Rorkarlenes korte ord gav stærk genlyd mellem de tykke, mørke mure af plantevækst. Mørket sivede ud mellem træerne, gennem slyngplanternes indviklede virvar, frem bag de store, fantastiske og ubevægelige blade; det hemmelighedsfulde og uovervindelige mørke; de uigennemtrængelige skoves duftsvangre og giftige mørke.

Mændene stagede båden frem i vandet, der nu blev lavere. Vigen udvidede sig og bredte sig og blev til en stor, stillestående lagune. Skovene trak sig tilbage fra de sumpede bredder og efterlod en flad stribe af lysegrønt, stridt græs, som indrammede spejlbilledet af den blå himmel. En lyserød fjersky drev af sted højt oppe, og dens farveskønne billede sejlede under lotusplanternes flydende blade og sølvhvide blomster. Et lille hus, anbragt på høje støtter, så helt sort ud i afstand. Tæt ved det stod to høje nibong-palmer, der syntes at være kommet ned fra skovene i baggrunden, og hældede sig let ud over det ujævne tag med et udtryk af sørgmodig kærlighed og omhu i deres løvrige, stolte kroner.

Styrmanden pegede fremad med sin åre og sagde:

"Arsat er hjemme. Jeg kan se hans kano bundet fast mellem støtterne."

Mændene løb langs bådens sider, mens de stagede den frem, og skottede over deres skuldre henimod dagsrejsens mål. De ville have foretrukket at tilbringe natten et andet sted end på denne lagune med det uhyggelige udseende og det spøgelsesagtige rygte. Desuden kunne de ikke lide Arsat, for det første, fordi han var en fremmed, men også fordi den, der

istandsætter et ødelagt hus og tager bolig i det, derved viser, at han ikke er bange for at leve blandt de ånder, der hjemsøger steder, som menneskene har forladt. En sådan mand kan gribe ind i skæbnens gang med blikke eller ord, og hans lydige ånder lader sig vanskeligt forsone af tilfældige rejsende, som de længes efter at lade deres menneskelige herrers ondskab gå ud over. Men hvide mænd bryder sig ikke om sligt, for de er vantro og står i forbund med alt ondts fader, som fører dem uskadt gennem denne verdens usynlige farer. Overfor de retsindiges advarsler viser de en fornærmende mangel på tro. Hvad skal man så gøre?

Således tænkte de, mens de stemmede sig imod enderne af deres lange stænger. Den store kano gled hurtigt, lydløst og jævnt frem mod Arsats rydning, indtil den, under stort rabalder af stænger, der blev kastet indenbords, og en højrøstet mumlen af: "Allah være lovet!", med et sagte bump løb på de krogede støtter, der bar huset.

Mændene vendte deres ansigter opad og råbte skingrende: "Arsat! Arsat!" men ingen viste sig. Den hvide mand begyndte at krybe op ad den klodsede stige, der førte til bambus-platformen foran huset. Bådens juragan sagde i en tvær tone:

"Vi vil koge vor mad her i sampanen og sove ude på lagunen."

"Ræk mig mine tæpper og kurven," svarede den hvide mand kort.

Han knælede på platformens rand for at modtage bylten. Så satte båden af, og den hvide mand rejste sig og stod ansigt til ansigt med Arsat, der var trådt ud af sin hyttes lave dør. Han var en ung mand, kraftigt bygget, med bredt bryst og muskuløse arme. Han havde intet andet på end sin sarong. Hans hoved var

blottet. Hans store, blide øjne stirrede ivrigt på den hvide mand, men hans stemme og væsen var behersket, da han uden noget hilsende ord spurgte:

"Har du lægemidler, tuan?"

"Nej," svarede gæsten i en overrasket tone. "Nej. Hvorfor? Er her sygdom i huset?"

"Kom ind og se," svarede Arsat på samme rolige måde, drejede sig brat om og forsvandt igen gennem den lille dør. Den hvide mand lagde sine bylter fra sig og fulgte efter.

I skumringen inde i huset skimtede han en kvinde udstrakt på ryggen på en seng af bambusrør under et bredt tæppe af rødt bomuldstøj. Hun lå ganske stille, som om hun var død; men hendes store, vidt opspilede øjne skinnede i tusmørket og stirrede op mod de slanke tagspær, ubevægelige og uden at se. Hun havde høj feber og var øjensynlig bevidstløs. Hendes kinder var en smule indfaldne, hendes mund stod halvt åben, og det unge ansigt havde det ildevarslende, stivnede udtryk – det optagne, tankefulde udtryk, som findes hos bevidstløse, der ligger for døden.

De to mænd stod og så ned på hende i tavshed.

"Har hun været syg længe?" spurgte den rejsende.

"Jeg har ikke sovet i fem nætter," svarede malajen i en betænksom tone. "I begyndelsen hørte hun stemmer, der kaldte på hende ude fra vandet, og kæmpede med mig, som holdt hende tilbage. Men siden solen stod op i morges, hører hun intet – hun hører ikke mig. Hun ser intet. Hun ser ikke mig – mig!"

Han stod tavs et minut; så spurgte han sagte:

"Tuan, dør hun?"

"Jeg er bange for det," svarede den hvide mand sørgmodigt.

Han havde kendt Arsat for mange år siden i et fjernt land i urolige og farlige tider, da man ikke kaster vrag på nogen mands venskab. Og efter at hans malajiske ven uventet havde taget bolig i hytten på lagunen sammen med en fremmed kvinde, havde han jævnligt sovet dér på sine rejser op og ned ad floden. Han holdt af manden, der forstod at være trofast i råd og frygtløs i kamp ved sin hvide vens side. Han holdt af ham – måske ikke så meget, som en mand holder af sin yndlingshund – men han holdt alligevel nok af ham til at hjælpe ham uden at stille spørgsmål og til stundom midt under sine egne forretninger at sende en uklar og tåget tanke til den ensomme mand og kvinden med det lange hår, det kække ansigt og de triumferende øjne, som levede sammen skjult af skovene – alene og frygtede.

Den hvide mand kom ud af hytten netop i rette tid til at se solnedgangens uhyre ildebrand slukkes af de rappe og lurende skygger, der steg som en sort, uhåndgribelig damp op over trætoppene, bredte sig over himlen, udslukkede de drivende skyers dunkle glød og det svindende dagslys' røde skør. Få minutter efter var alle stjerner kommet frem oppe over jordens dybe mørke, og den store lagune strålede pludselig med genspejlet lys og lignede et ovalt stykke nathimmel, der var styrtet ned i urskovens håbløse, afgrundsdybe nat.

Den hvide mand fik sig noget aftensmad fra sin kurv, samlede derpå nogle pinde, der lå omkring på platformen, og tændte et lille bål – ikke for varmens skyld, men for at få røg, der kunne holde moskitoerne borte. Han indhyllede sig i sine

tæpper, satte sig med ryggen lænet til husets bambus-væg og dampede tankefuldt på sin pibe.

Arsat kom ud gennem døren med lydløse trin og satte sig på hug ved bålet. Den hvide mand flyttede sine udstrakte ben en smule.

"Hun ånder," sagde Arsat med sagte stemme, idet han foregreb det ventede spørgsmål. "Hun ånder og brænder som af en mægtig ild. Hun taler ikke; hun hører ikke – og brænder!"

Han tav et øjeblik, så spurgte han i en rolig, ligegyldig tone:

"Tuan, dør hun?"

Den hvide mand bevægede skuldrene uroligt og mumlede nølende:

"Hvis det er hendes skæbne."

"Nej, tuan," sagde Arsat roligt. "Hvis det er *min* skæbne. Jeg hører, jeg ser, jeg venter. Jeg mindes … Tuan, mindes du de gamle dage? Mindes du min broder?"

"Ja," svarede den hvide mand.

Malajen rejste sig brat og gik ind. Den anden blev siddende stille udenfor og kunne høre hans stemme inde i hytten. Arsat sagde: "Hør mig! Tal!" Hans ord efterfulgtes af dyb stilhed. "O Diamelen!" råbte han pludselig. Efter dette udbrud kom et dybt suk. Arsat kom ud og lod sig igen synke ned på sin forrige plads.

De sad i tavshed foran bålet. Der var ikke en lyd inde i huset, der var ikke en lyd i deres nærhed; men langt ude på lagunen kunne de høre rorkarlenes stemmer gjalde stødvis og tydeligt over det stille vand. Bålet i sampanens bov skinnede svagt i det fjerne med en tåget, rød glød. Så døde det hen. Stemmerne tav. Land og vand sov, usynlige, ubevægelige og stumme. Det var,

som om der intet andet var til overs af verden end stjernernes funklen, der dalede, uophørlig og unyttig, ned gennem nattens sorte stilhed.

Den hvide mand stirrede med vidt opspilede øjne lige ud for sig i mørket. Døden med dens rædsel og tryllende tiltrækningskraft, dens evne til at vække tanker og undren – døden, den nære, uundgåelige, usynlige, dyssede hans races medfødte hvileløshed til ro og satte hans uklareste, inderste tanker i bevægelse. Den stedse rede mistanke om ondt, den nagende mistanke, der ligger på lur i vore hjerter, strømmede ud i stilheden rundt om ham, i den dybe og tavse stilhed, og gjorde, at denne forekom ham upålidelig og æreløs, ligesom en blid og uigennemtrængelig maske, der dækker over en uforsvarlig voldsdåd. Under dette flygtige, men stærke følelsesoprør blev jorden, der favnedes af stjerneskærets fred, til et skyggefuldt hjemsted for umenneskelige kampe, en slagmark for fantomer, frygtelige og henrivende, ophøjede eller uædle, som kæmpede hidsigt om besiddelsen af vore hjælpeløse hjerter. Et uroligt og hemmelighedsfuldt land, fuldt af uudslukkelige ønsker og bekymringer.

En klagende mumlen hævede sig i natten; en mumlen, der kunne forbavse én og gøre éns hjerte sørgmodigt, som om de omgivende skoves store ensomhed havde søgt at hviske deres uendelige og ophøjede ligegyldigheds visdom ind i hans øre. Nølende og ubestemte lyd svævede i luften omkring ham, formede sig langsomt til ord og strømmede til sidst blidt som en mumlende bæk af sagte og monotone sætninger. Han fo'r sammen som en mand, der vågner, og forandrede stilling en

smule. Arsat sad som en ubevægelig skygge med bøjet hoved under stjernerne og talte i en sagte, drømmende tone:

"... for hvor kan vi lægge vor sorgs tyngde fra os, undtagen i en vens hjerte? En mand må tale om kamp og om elskov. Du, tuan, ved, hvad kamp er, og du har set mig i farens stund søge døden, som andre mænd søger livet! Et skriftstykke kan gå tabt; en løgn kan blive nedskrevet; men hvad øjet har set, er sandhed og forbliver i sjælen!"

"Jeg mindes det," sagde den hvide mand stilfærdigt. Arsat vedblev med sørgmodig ro:

"Derfor vil jeg tale til dig om elskov. Tale i natten. Tale, før både nat og elskov er svundet – og dagens øje ser på min sorg og min skam; på mit formørkede åsyn; på mit opbrændte hjerte."

Et suk, kort og svagt, fremhævede en næsten umærkelig pause, og derefter strømmede hans ord videre, uden en bevægelse, uden en gestus.

"Da uroens og kampens tid var forbi, og du drog bort fra mit land for at søge opfyldelsen af dine ønsker, som vi mænd fra øerne ikke kan forstå, blev jeg og min broder atter, som vi før havde været, herskerens sværdbærere. Du ved, vi var mænd af fornem slægt og hørte til en herskerrace og duede derfor bedre end nogen anden til at bære magtens sindbillede på vor højre skulder. Og i lykkens tid viste Si Dendring os nåde, ligesom vi i sorgens tid havde vist ham vor kækheds troskab. Det var en fredens tid. En tid med hjortejagter og hanekampe; med ligegyldig passiar og tåbelige skænderier mellem mænd, hvis vomme er fyldte og hvis våben er rustne. Men sædemanden så uden frygt de unge risplanter vokse op, og handelsmændene

kom og gik, rejste magre og kom fede tilbage op ad den fredelige flod. De bragte os nyheder. Bragte os løgne og sandheder blandede mellem hinanden, så at ingen vidste, hvornår man skulle glæde sig og hvornår man skulle være bedrøvet. Vi hørte dem også fortælle om dig. De havde set dig her og set dig dér. Og jeg var glad ved at høre det, for jeg mindedes de bevægede dage; og jeg mindedes altid dig, tuan, indtil den stund kom, da mine øjne ikke længere kunne se noget i fortiden, fordi de havde set hende – som nu ligger for døden derinde i huset."

Han standsede og udbrød i en heftig hvisken: "*O Mara bahia!* O ulykke!" Så vedblev han lidt højere:

"Der gives ingen værre fjende og ingen bedre ven end en broder, tuan, for den ene broder kender den anden, og i det fuldstændige kendskab ligger magt til godt eller ondt. Jeg elskede min broder. Jeg gik til ham og fortalte ham, at jeg intet andet kunne se end ét ansigt, intet andet kunne høre end én stemme. Han sagde mig: 'Luk op for dit hjerte, så at hun kan se, hvad der er i det – og vent. Tålmod er visdom. Inchi Midah kan dø, eller måske vor hersker vil ryste sin frygt for en kvinde af sig!' ... Jeg ventede! ... Du mindes vel kvinden med det tilslørede åsyn, tuan, og vor herskers frygt for hendes snedighed og heftighed. Og når hun ikke ville undvære sin tjenerinde, hvad kunne jeg da gøre? Men jeg læskede mit hjertes tørst med korte blikke og stjålne ord. Om dagen slentrede jeg om på stien til badehusene, og når solen var sunket bag skoven, sneg jeg mig langs jasminhækkene om kvindernes gård. Uden at se hinanden talte vi sammen gennem blomsterduften, gennem bladenes hang, gennem det lange græs, hvis strå ikke en gang

rørte sig foran vore læber, så stor var vor forsigtighed, så sagte var vor store længsels hvisken. Tiden gik hurtigt … og der hviskedes og tiskedes blandt kvinderne – og vore fjender blev årvågne – min broders ansigt var mørkt, og jeg begyndte at tænke på drab og på en braddød … Vi hører til en stamme, som tager, hvad de vil have – ligesom I hvide mænd. Der er tider, da man bør glemme troskab og ærbødighed. Magt og myndighed er skænkede herskerne, men alle mænd har fået elskov, styrke og mod. Min broder sagde: 'Du skal tage hende bort fra deres midte. Vi er to, der er som én.' og jeg svarede: 'Lad det ske snart, for jeg finder ingen varme i solskinnet, når det ikke skinner på hende.' Vor tid kom, da herskeren og alle de fornemme drog ned til flodens munding for at fiske ved fakkelskær. Der var hundreder af både, og på det hvide sand mellem vandet og skovene var der bygget hytter af blade for rajahernes familier. Om aftenen, da maden kogtes, var røgen fra bålene som en blå tåge, og mange stemmer genlød muntert i den. Mens de gjorde bådene rede til at overfalde fiskene, kom min broder til mig og sagde: 'I nat!' Jeg efterså mine våben, og da tiden kom, indtog vor kano sin plads i den rundkreds af både, der bar fakler. Lysskæret glimtede på vandet, men bag bådene var der mørke. Da råbene begyndte og spændingen gjorde dem ellevilde, lod vi os glide ud af kredsen. Vandet opslugte vore fakler, og vi drev tilbage til stranden, der var mørk; kun hist og her glødede emmerne af et bål. Vi kunne høre slavinderne passiare mellem hytterne. Så fandt vi et øde og stille sted. Dér ventede vi. Hun kom. Hun kom løbende langs stranden, hastigt og uden at efterlade spor, som et blad, der hvirvles af vinden ud på havet. Min broder sagde med mørkt åsyn: 'Gå og tag hende; bær hende

over i vor båd.' Jeg løftede hende i mine arme. Hun stønnede. Hendes hjerte slog mod mit bryst. Jeg sagde: 'Jeg tager dig bort fra disse folk. Du kom, da mit hjerte kaldte, men mine arme løfter dig op i min båd imod de stores vilje!' – 'Det er godt,' sagde min broder. 'Vi er mænd, som tager, hvad vi vil have, og kan hævde det imod mange. Vi burde have bortført hende ved højlys dag.' Jeg sagde: 'Lad os komme bort.' For nu, da hun var i min båd, begyndte jeg at tænke på vor herskers mange mænd. 'Ja. Lad os komme bort,' sagde min broder. 'Vi er udstødte, og denne båd er nu vort fædreland – og havet er vor tilflugt.' Han dvælede med foden på stranden, og jeg bønfaldt ham om at ile, for jeg mindedes hendes hjertes banken mod mit bryst og tænkte, at to mænd ikke kan stå sig mod hundrede. Så roede vi af sted, ned ad floden tæt ved bredden; og da vi kom forbi vigen, hvor de fiskede, var de høje råb forbi, men stemmernes mumlen var stærk som flyvende insekters summen ved middagstid. Bådene drev i tæt klynge i faklernes røde skær under en sort røgsky; og mændene talte om fiskeriets glæder. Disse mænd, der pralede og lovpriste og spottede – disse mænd, der kunne have været vore venner næste morgen, men som den aften allerede var vore fjender. Vi roede hurtigt forbi. Vi havde ikke længere venner i vort fødeland. Hun sad midt i kanoen med tilhyllet åsyn; tavs; som hun er nu; uden at se noget, ligesom nu – og jeg følte ingen sorg eller længsel efter noget af, hvad jeg forlod, fordi jeg kunne høre hende trække vejret tæt ved mig – ligesom jeg kan høre hende nu."

Han gjorde et ophold, lyttede med øret vendt mod døren, rystede så på hovedet og vedblev:

"Min broder ville udstøde sit kampråb – kun ét råb – for at lade folkene vide, at vi var fribårne røvere, som stolede på vore våben og det store hav. Men jeg bad ham igen for vor kærligheds skyld om at tie. Kunne jeg ikke høre hendes åndedræt tæt ved mig? Jeg vidste, at forfølgelsen ville komme hurtigt nok. Min broder elskede mig. Han dyppede sin åre i vandet uden at plaske. Han sagde kun: 'Der er en halv mand i dig nu. Den anden halvdel er i kvinden dér. Jeg kan vente. Når du igen er en hel mand, vil du vende tilbage hertil med mig for at udstøde det trodsige råb. Vi er sønner af samme moder!' Jeg svarede ikke. Al min kraft og alt mit mod var i mine hænder, der holdt åren – for jeg længtes efter at være med hende på et sikkert sted, uden for rækkevidde af mænds harme og kvinders nag. Min elskov var så stor, at jeg troede, den kunne føre mig til et land, hvor døden var ukendt, hvis blot jeg kunne undslippe Inchi Midahs raseri og vor herskers sværd. Vi roede hastigt og trak vejret mellem tænderne. Årebladene bed dybt i det rolige vand. Vi styrede ud af floden; vi fløj gennem de sejlbare løb mellem grundene. Vi gled forbi kystens sorte klipper; vi gled forbi den sandede strand, hvor havet taler hviskende til landet; og genskæret fra det hvide sand svandt bag vor båd, så hurtigt fløj den hen over vandet. Vi talte ikke. Kun én gang sagde jeg: 'Sov, Diamelen, for måske du snart får brug for alle dine kræfter.' Jeg hørte hendes søde stemme, men jeg ikke en gang drejede hovedet. Solen stod op, og stadig roede vi videre. Sveden faldt fra mit ansigt som regn fra en sky. Vi fløj af sted i lyset og heden. Jeg så mig ikke tilbage en eneste gang, men jeg vidste, at min broders øjne bagved mig spejdede ufravendt fremad, for båden fløj af sted så snorlige som en buskmands

pil, når den flyver ud fra hans sumpitan. Der gaves ingen bedre rorkarl, ingen bedre styrmand end min broder. Mange gange havde vi to tilsammen sejret i kaproning med den kano. Men aldrig havde vi anspændt vore kræfter, som vi gjorde nu – nu da vi for sidste gang roede sammen! Der var ingen kækkere eller stærkere mand i vort land end min broder. Jeg turde ikke spilde kræfter på at vende mit hoved og se på ham, men hvert øjeblik hørte jeg hans åndedræt blive mere og mere hvæsende bag mig. Alligevel sagde han ikke noget. Solen stod højt. Heden brændte på min ryg som en ildslue. Mine ribben var nær ved at sprænges, men jeg kunne ikke længere få luft nok ned i brystet. Og da følte jeg, at jeg måtte udråbe med mit sidste åndedræt: 'Lad os holde hvil!' ... 'Godt!' svarede han; og hans stemme var fast. Han var stærk. Han var kæk. Han kendte ikke til frygt og ikke til træthed ... Min broder!"

En mægtig, men sagte susen, en vældig, men svag susen, en susen af skælvende blade, af svajende kviste, løb gennem skovens labyrintiske dybder, løb over lagunens stjernefunklende, blanke flade, og vandet mellem husets støtter slikkede op ad det slimede tømmer én gang med et pludseligt plask. Et varmt vindpust strejfede de to mænds ansigter og fo'r videre med en sørgmodig lyd – et lydeligt, men kort pust, som et uroligt suk af den drømmende jord.

Arsat vedblev med jævn og sagte stemme:

"Vi løb vor kano op på den hvide strand i en lille bugt tæt ved en lang pynt, der syntes at spærre vejen for os – en lang, skovklædt odde, der strakte sig langt ud i havet. Min broder kendte stedet. På den anden side af pynten har en flod sit udløb, og gennem junglen på landet er der en smal sti. Vi

tændte et bål og kogte ris. Så lagde vi os til at sove på del bløde sand i skyggen af vor kano, mens hun holdt vagt. Men ikke så snart havde jeg lukket mine øjne, førend jeg hørte hendes alarmråb. Vi sprang op. Solen var allerede halvvejs nede på himlen, og vi så en prau bemandet med mange rorkarle komme til syne i bugtens indløb. Vi kendte den straks; det var en af vor rajahs prauer. De udspejdede kysten og fik øje på os. De slog på gongongen og drejede prauens stævn ind i bugten. Jeg følte mit hjerte blive modløst i mit bryst. Diamelen sad på sandet og skjulte sit ansigt. Til søs kunne vi ikke undslippe. Min broder lo. Han havde den bøsse, du gav ham, tuan, førend du drog bort, men der var kun en håndfuld krudt. Han talte hurtigt til mig: 'Løb med hende ad stien. Jeg vil holde dem tilbage, for de har ingen skydevåben, og at lande i påsyn af en mand med en bøsse er den visse død for nogle af dem. Løb med hende. På den anden side af skoven dér finder du en fiskerhytte – og en kano. Når jeg har affyret alle skuddene, vil jeg følge efter. Jeg løber godt, og førend de kan indhente os, er vi borte. Jeg vil holde ud her, så længe jeg kan, for hun er kun en kvinde – som hverken kan løbe eller kæmpe, men hun holder dit hjerte i sine svage hænder.' Han kastede sig ned bag kanoen. Prauen kom nærmere. Hun og jeg løb, og mens vi fo'r henad stien, hørte jeg skud. Min broder fyrede – én gang – to gange – og gongongens drøn hørte op. Der blev stille bag ved os. Den landtunge er smal. Endnu førend jeg hørte min broder affyre det tredje skud, så jeg den skrånende strand, og jeg så atter vandet – mundingen af en bred flod. Vi kom over en græsbegroet eng. Vi løb ned mod vandet. Jeg så en lav hytte oven for det sorte dynd og en lille kano, der var halet op på land. Jeg hørte nok et skud

bagved mig. Jeg tænkte: 'Det er hans sidste krudtladning.' Vi fo'r ned til kanoen; en mand kom løbende fra hytten, men jeg sprang løs på ham, og vi trillede sammen rundt i dyndet. Så sprang jeg op, og han lå stille for mine fødder. Jeg ved ikke, om jeg havde dræbt ham eller ej. Jeg og Diamelen skød kanoen ud i vandet. Jeg hørte hyl bag ved mig, og jeg så min broder løbe over engen. Mange mænd kom springende efter ham. Jeg tog hende i mine arme og kastede hende op i båden, og sprang så selv om bord. Da jeg så mig om, så jeg, at min broder var faldet. Han faldt og kom straks på benene igen, men nu sluttede mændene sig sammen rundt om ham. Han råbte: 'Jeg kommer!' Mændene var tæt ved ham. Jeg så derhen. Mange mænd. Så så jeg på hende. Tuan, jeg stødte kanoen fra land! Jeg skød den ud på dybt vand. Hun knælede ned i forstavnen og så på mig, og jeg sagde: 'Tag din åre,' og stak min i vandet. Tuan, jeg hørte ham råbe. Jeg hørte ham råbe mit navn to gange; og jeg hørte stemmer, som skreg: 'Dræb ham! Slå til!' Jeg vendte mig ikke en eneste gang om. Jeg hørte ham atter råbe mit navn med et højt skrig, som når livet svinder sammen med stemmen – og jeg drejede ikke mit hoved. Mit eget navn! ... Min broder! Tre gange kaldte han – men jeg var ikke bange for at leve. For var hun ikke her i kanoen? Og kunne jeg ikke sammen med hende finde et land, hvor døden er glemt – hvor døden er ukendt?"

Den hvide mand rettede sig i sædet. Arsat rejste sig og stod som en utydelig og tavs skikkelse bøjet over bålets hendøende gløder. En lavt drivende tåge havde listet sig frem over lagunen og langsomt udvisket stjernernes strålende spejlbilleder. Og nu skjultes landet vidt og bredt under en jævn flade af hvid damp; den bølgede kold og grå gennem mørket, drejede sig i lydløse

hvirvler rundt om træstammerne og om husets platform, der syntes at flyde på et hvileløst og uhåndgribeligt gøglebillede af en sø. Kun de fjerne træers toppe aftegnede deres omrids mod den funklende himmel som en mørk og ugæstfri strand – en skuffende og ubarmhjertig sort kyst.

Arsats stemme dirrede hørligt i den dybe fred.

"Jeg havde hende hos mig! Jeg havde hende! Havde det handlet om at vinde hende, ville jeg have taget kampen op med hele menneskeheden. Men jeg havde hende – og –"

Hans ord fløj rungende ud i det tomme rum. Han tav og syntes at lytte til dem, mens de døde hen langt borte – uhjælpeligt uigenkaldelige. Så sagde han roligt:

"Tuan, jeg elskede min broder."

Et vindpust fik ham til at gyse. Højt oppe over hans hoved, højt oppe over det tavse tågehav raslede palmernes hængende blade mod hinanden med en sørgmodig, døende lyd. Den hvide mand strakte benene fra sig. Hans hage hvilede på hans bryst, og han mumlede bedrøvet uden at løfte hovedet:

"Vi elsker alle vore brødre."

Med voldsom heftighed brød Arsat ud i en hvisken:

"Hvad brød jeg mig om, hvem der døde? Det var fred i mit eget hjerte, jeg ville have."

Det forekom ham, at han hørte nogen røre sig inde i huset – han lyttede – og gik derpå lydløst ind.

Den hvide mand rejste sig. Det begyndte at lufte med stødvise vindpust. Stjernernes skin blev blegere, som om de trak sig tilbage ud i det uendelige rums iskolde dybder. Efter et køligt vindstød kom der nogle få sekunders fuldstændige ro og absolutte stilhed. Så skød en søjle af gyldent lys op på himlen

bag skovens sorte bølgelinje og bredte sig over den østlige horisonts halvkreds. Solen var stået op. Tågen lettede, adsplittedes til drivende klatter, forsvandt som tynde, flagrende pjalter; og den afslørede lagune lå blank og sort i de dybe skygger ved foden af skovens mur. En hvid ørn steg over den med tung og skrånende flugt, nåede op i det klare solskin og så et øjeblik helt blændende ud, svævede højere og blev en mørk og ubevægelig prik, inden den forsvandt i den blå himmel, som om den havde forladt jorden for bestandig.

Den hvide mand stod uden for døren og stirrede opad. Inde fra hytten hørte han en forvirret og afbrudt mumlen af fortvivlede ord, som endte i en tydelig stønnen. Pludselig kom Arsat vaklende ud med fremstrakte hænder, gøs og stod stille en stund med stive øjne. Så sagde han:

"Hun brænder ikke mere."

For hans ansigt viste solen sin øverste rand over trætoppene og steg højere og højere. Brisen friskede op. En mægtig stråleglans brød frem over lagunen og funklede på det krusede vand. Skovene trådte frem fra morgenens klare skygger, blev tydelige, som om de pludselig var kommet nærmere, og der blev et stort røre af blade, af nikkende kviste, af svajende grene. I det ubarmhjertige solskin blev det ubevidste livs hvisken tydeligere og talte med uforståelig røst rundt om denne menneskelige sorgs stumme mørke. Arsats øjne gled langsomt omkring og fæstede sig endelig stirrende på den stigende sol.

"Jeg kan intet se," sagde han halvhøjt ved sig selv.

"Der er intet at se," sagde den hvide mand. Han gik hen til kanten af platformen og vinkede med hånden ad sin båd. Et råb lød svagt tværs over lagunen, og sampanen begyndte at glide

hen imod huset, hvor manden, der var ven med spøgelser, boede.

"Hvis du vil komme med mig, vil jeg gerne vente hele formiddagen," sagde den hvide mand med bortvendt hoved og så ned på vandet.

"Nej, tuan," sagde Arsat med blid stemme. "Jeg vil hverken spise eller sove mere i dette hus, men jeg må først se min vej for mig. Nu kan jeg intet se – intet se! Der er intet lys og ingen fred i verden; men der er død – død for mange. Vi var sønner af samme moder – og jeg lod ham i stikken midt iblandt fjenderne; men nu vender jeg tilbage."

Han trak vejret dybt og vedblev i en drømmende tone:

"Om en kort stund vil jeg kunne se tydeligt nok til at slå til – slå til. Men hun er død, og ... nu ... mørke."

Han bredte armene ud fra sig, lod dem falde ned langs siderne og stod derefter stille med ubevægeligt ansigt og hårde øjne og stirrede på solen.

Den hvide mand steg ned i sin kano. Mændene løb hurtigt langs bådens sider, mens de stagede den frem, og skottede over deres skuldre frem mod begyndelsen af en trættende dagsrejse. Højt i agterstavnen sad juraganen fortrædelig med hovedet omhyllet af hvide klude og lod sin åre slæbe i vandet. Den hvide mand støttede sig med begge arme på den lille kahyts halmruf og stirrede tilbage på de skinnende krusninger i bådens kølvand. Førend sampanen gled fra lagunen ind i vigen, løftede han øjnene. Arsat havde ikke rørt sig. Han stod ensom i det strålende solskin; og han stirrede gennem en skyfri dags herlige lys ind i mørket i en verden af illusioner.

Om "Hviletøse historier"

Forfatter: Joseph Conrad (1857-1924).
Org.udgave: Samlet bogudgave som *Tales of Unrest*, Charles Scribner's Sons (New York)/T. Fisher Unwin (London), 1898. Om de enkelte fortællinger kan oplyses:

Forfatterens forord stammer fra en udgave af *Tales of Unrest* fra 1919.

Karain blev første gang udgivet i *Blackwood's Magazine* i november 1897 som *Karain: A Memory*

Idioterne blev første gang udgivet i *The Savoy* i juli 1896 som *The Idiots*

En fremskudt post blev første gang udgivet i *Cosmopolis* 1897, som *An Outpost of Progress*

Tilbagekomsten *The Return* blev første gang trykt i samlingen *Tales of Unrest*, Charles Scribner's Sons (New York)/T. Fisher Unwin (London), 1898.

Lagunen blev første gang udgivet i *Cornhill Magazine* 1897 som *The Lagoon*

Denne udgave baseret på: Joseph Conrad: *Lagunen* og *En fremskudt Post*, Martins Forlag, København og Kristiania 1920.
Oversætter: Axel Halling (1869-1917). Forfatterens forord er oversat af Kim N. Jensen (f. 1955).
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter original-forside af Thomas Iversen (1878-1941) fra *Lagunen* (Martins Forlag 1920).

ISBN 978-87-7628-096-3

2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-331-6 (Ølstykke 2014).

www.ebib1800.dk

